

Balansekunst og retorisk spagat

Hvordan den retoriske situasjonen påvirker politiske partiers formidling av holdninger og verdier.

Kristine Welde Tranås

Masteroppgave
Institutt for medier og kommunikasjon
Det humanistiske fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Høst 2018

Balansekunst og retorisk spagat

Hvordan den retoriske situasjonen påvirker politiske partiers formidling av holdninger og verdier

© Kristine Welde Tranås

2018

Balansekunst og retorisk spagat

Kristine Welde Tranås

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Formålet med denne oppgaven er å komme med et bidrag til teorien om den retoriske situasjonen ved å undersøke hvordan politiske partiers bruk av retoriske topoi kan ses i lys av den retoriske situasjonen og ulike rådende doxa. For å belyse dette, gjør jeg en flercase-studie der jeg foretar en toposanalyse av Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiets respektive retorikk i flyktningdebattene i Stortinget i forbindelse med krigen i det tidligere Jugoslavia i 1994 og flyktningkrisen og krigen i Syria i 2014 og 2015.

Opgaven tar utgangspunkt i Lloyd F. Bitzers (1968) teoretiske rammeverk om den retoriske situasjonen, modifisert av Richard E. Vatz' (1973) kritikk og Øyvind Ihlen (2007) forståelse av den retoriske situasjonen som overliggende og vedvarende snarere enn rent situasjonell. Funnene styrker Bitzers påstand om betydningen av den retoriske situasjonen, ved å vise at begge partier justerer eller endrer sine retoriske strategier i møte med endrede retoriske føringer. Videre viser analysene hvordan dette gir seg utslag i manøvrering mellom ulike rådende doxa.

Analysene viser at Fremskrittspartiet fremstår nokså konsekvent i sine retoriske strategier, de to debattene sett under ett, men justerer aspekter ved retorikken i møte med de retoriske føringene som et sammensatt retorisk publikum, partiets sakseierskap til innvandringspolitikk og forskjellen mellom å sitte i opposisjon og posisjon, representerer. Arbeiderpartiet befinner seg i langt større grad i en retorisk spagat der de ønsker å formidle ulike doxa og framstille seg selv både som restriktive og liberale. Partiets mest essensielle retoriske føringer synes i så måte å være de sprikende interessene i deres velgermasse, partiets fundamentale syn på seg og selv og Fremskrittspartiet, samt den massive tilstrømmingen av asylsøkere som kom til Norge over Storskog høsten 2015.

Et annet hovedfunn er at begge partier forholder seg til et doxa om flyktning- og innvandringsdebatt som et moralsk anliggende der det er *moral* som er det styrende prinsippet for politikken. Dette framstår som en retorisk føring for hvordan debatten skal føres, uavhengig av endringer i den retoriske situasjonen. Det fører til at begge partier lar debatten bli en moralsk kamp der de opphøyer egne verdier og anklager motstanderne for umoral og for å bedrive moralisering.

Abstract

The purpose of this thesis is to provide a contribution to the theory of *the rhetorical situation* by researching how political parties' use of theoretical topoi can be understood in light of the rhetorical situation and different prevailing doxa. To shed light on this I perform a multiple case study where I do a topos analysis of the Norwegian Labour Party (Arbeiderpartiet) and The Progress Party's (Fremskrittspartiet) respective use of rhetoric in the debate on refugees in the Norwegian parliament, Stortinget, in connection with the war in former Yugoslavia in 1994 and the war in Syria in 2014 and 2015.

The thesis relies on Lloyd F. Bitzers (1968) theoretical framework of the rhetorical situation, modified by the critique presented by Richard E. Vatz (1973) and Øyvind Ihlen's (2007) understanding of the rhetorical situation as overlying and constant, rather than situational. The findings support Bitzer's claim of the importance of the rhetorical situation by showing that both parties adjust or alter their rhetorical strategies when faced with changes in the rhetorical constraints. The analysis further shows how this causes the parties to maneuver between different prevailing doxa.

The analysis shows that The Progress Party appears rather consistent in their rhetorical strategies, when we compare the two debates. They do however adjust their rhetoric somewhat facing the rhetorical constraints of a complex rhetorical audience, the party's issue ownership regarding immigration politics and the difference between being in opposition and in government. The Labour Party finds themselves to a higher degree in a rhetorical split, where they seem to want to convey different doxa and present themselves as both strict and liberal. The party's most essential rhetorical constraints in that regard seem to be the differences in attitude among their voters, the way they view themselves in relation to The Progress Party, and the massive number of refugees crossing into Norway at Storskog in the fall of 2015.

Another major finding is that both parties seem to adhere to a doxa about the refugee debate as a moral concern where *moral* is the ruling political principle. This appears to be a rhetorical constraint that dictates the debate, independent of changes in the rhetorical situation. This leads to both parties treating the debate as a moral fight, where they exalt their own values and accuse their adversaries of immorality and of moralizing.

Forord

Jeg ønsker først og fremst å rette en stor takk min veileder Øyvind Ihlen for helt uvurderlig hjelp i arbeidet med denne oppgaven; for stor faglig hjelp, tålmodighet, presise og konstruktive tilbakemeldinger og engasjement.

Videre vil jeg takke tjuke slekta. Takk til mamma for skrivestue-opphold hjemme på Steinkjer sommeren 2018, med rikelige mengder vin og oppmuntring når det røynt på. Takk til mamma, pappa, Hanna og Marie for korrekturlesing og gode kommentarer og innspill i slutfasen.

Alle eventuelle feil og mangler i oppgaven, står jeg selv ansvarlig for.

Kristine Welde Tranås

Oslo, 1. desember 2018.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning.....	1
1.1 Problemstilling og formål med oppgaven	2
1.2 Overblikk over de to flyktningdebattene.....	4
1.3 Oppgavens oppbygging.....	5
2 Teoretisk tilnærming	6
2.1 Den retoriske situasjonen	6
2.2 Topikken.....	11
2.2.1 Ulike forståelser av toposbegrepet	11
2.2.2 Argumentets dualitet	15
2.2.3 Edward P.J. Corbetts kategoriseringer	16
2.3 Doxa	18
3 Metode.....	20
3.1 Kvalitativ flercase-studie.....	20
3.2 Retorisk analyse	21
3.3 Utvalg og analyse av datamateriale.....	22
3.4 Reliabilitet	27
3.5 Validitet	28
3.6 Generalisering	30
4 Analyse av debatten i 1994	31
4.1. Den retoriske situasjonen	31
4.2. Fremskrittspartiets bruk av topoi.....	36
4.2.1 Flyktningene er en trussel	36
4.2.2 Økonomisk lønnsomhet.....	40
4.2.3 Motstanderne er for liberale	42
4.2.4 Motstanderne er moralister.....	44
4.3 Arbeiderpartiets bruk av topoi.....	46
4.3.1 Moral	46
4.3.2 Økonomisk lønnsomhet.....	52
4.3.3 Ansvarlig styringsparti – uansvarlig opposisjon	53
4.3.4 Vi gjør mye for flyktningene.....	55

5. Analyse av debatten i 2014/2015	59
5.1 Den retoriske situasjonen	59
5.2 Frps bruk av topoi	63
5.2.1 Moral	63
5.2.2 Flyktningene er en trussel	67
5.2.3 Økonomisk lønnsomhet.....	69
5.2.4 Migranter, ikke flyktninger	70
5.2.5 Motstanderne er for liberale	71
5.3 Arbeiderpartiets bruk av topoi.....	74
5.3.1 Moral	74
5.3.2 Medmennesker	76
5.3.3 Utålelige FrP	77
5.3.4 Dugnad og frivillighet	80
5.3.5 Regjeringens manglende handlekraft	82
6. Diskusjon av hovedfunn og konklusjon	84
6.1 Doxa om moral som retorisk føring for begge parti.....	84
6.2 FrPs svar på de retoriske situasjonene.....	86
6.3 Aps svar på de retoriske situasjonene	91
6.4 Konklusjon	96
7. Litteraturliste	100

1 Innledning

I 2015 sto Europa overfor den største flyktningkrisen siden andre verdenskrig. Debatten i Norge dreide seg om hva og hvor mye Norge burde gjøre for å avhjelpe situasjonen, og sentralt i debatten sto spørsmålet om hvorvidt Norge burde ta imot et økt antall kvoteflyktninger. Som en del av den politiske debatten og det offentlige ordskiftet om flyktningkrisen, fikk man i Norge også en debatt om retorikken som ble ført i flyktningdebatten. I utstrakt grad dreide dette seg om kritikk av regjeringspartiet Fremskrittspartiets (heretter FrP) retorikk, og partiet ble blant annet anklaget for å bidra til fremmedfrykt, polarisering av debatten, mistenkeliggjøring av grupper og for å vanskeliggjøre integrering (Se for eksempel Krekling og Bakke 2015; Enge 2016; Holmes 2017). Blant de som kom med kraftig kritikk av FrPs retorikk, var Arbeiderpartiet (heretter Ap). Eksempler på dette er Aps Martin Kolberg anklage mot FrP for å bruke en retorikk som stigmatiserer flyktninger (Randen 2016; Kolberg 2016), Trond Giskes utspill mot innvandringsminister Sylvi Listhaug om at retorikken hennes fører til at hun blir omfavnet av høyreekstremister (Støbakk 2017), og partileder Jonas Gahr Støres uttalelser om at FrPs retorikk bidrar til å gjøre Norge til et kaldere samfunn (Karlsen 2017; Valg 2017, NRK1 2017).

Kritikken av FrPs retorikk gjorde meg nysgjerrig på hvordan debattene har forløpt i andre, mer eller mindre tilsvarende situasjoner og om hvordan ulike kontekster påvirker politiske partiers retorikk. De kraftige anklagene mot FrP, som eksemplene over viser, er tuftet på tydelige oppfatninger av hva man kan og ikke kan si, noe som gjorde at jeg videre fattet interesse for hvordan politiske partier forholder seg til rådende verdier, holdninger og antakelser, såkalte *doxa*. I denne oppgaven vil jeg bruke partiene FrP og Aps retorikk i den nevnte debatten om flyktningkrisen i 2014/2015 og i den norske flyktningdebatten i forbindelse med krigen i Bosnia-Hercegovina på begynnelsen av 1990-tallet, som caser for å undersøke hvordan politiske partiers retorikk kan ses i sammenheng med den retoriske situasjonen (Bitzer 1968) og ulike *doxa*.

Innvandrings- asyl- og flyktningpolitikk har vært brennbare politiske saksområder siden slutten av 1980-tallet, og debatten om denne tematikken har vært preget av spørsmål om moral og verdier (Hagelund 2003b). Det er derfor et felt som er godt egnet til å studere hvordan partiene gjør bruk av allmenne holdninger og bestemte verdier i sin retorikk. Jeg har valgt å studere partiene FrP og Ap fordi det er to partier som tradisjonelt har vært enige om

store deler av innvandringspolitikken (ibid:29), men som likevel stadig har utpekt hverandre som hovedmotstandere (Holje 2009). Dette gjør det naturlig å anta at det er noe ulike doxa som legger føringer for deres retoriske strategier. I tillegg er de store forskjellene i deres respektive retoriske situasjoner i 1994 i forhold til 2014/2015, interessante. Debatten i 1994 er sammenlignbar med den i 2014/2015. Europa sto overfor en fryktelig humanitær katastrofe i kjølvannet av oppløsningen av Jugoslavia, noe som førte til en stor tilstrømning av flyktninger og asylsøkere til Norge. I 1994 satt Ap i regjering og argumenterte for at Norge ikke skulle ta imot ytterligere flyktninger. I 2014/2015 satt FrP i regjering og argumenterte for en restriktiv politikk, mens Ap satt i opposisjon og kritiserte Regjeringen for å være for restriktiv. Disse svært ulike situasjonene gjør det til to interessante caser å undersøke med hensyn til spørsmålet om hvordan den retoriske situasjonen kan sies å prege partienes retorikk. Det at Ap har vært blant de sterkeste kritikerne av FrPs retorikk i forbindelse med debatten i 2014/2015, gjør det dessuten ekstra interessant å se på hvordan de opptrådte i forbindelse med 1994-debatten, da de selv forfektet en mer restriktiv politikk enn store deler av opposisjonen.

1.1 Problemstilling og formål med oppgaven

Analysene vil ta utgangspunkt i Lloyd F. Bitzers (1968) teori om *den retoriske situasjonen*. Bitzers utgangspunkt er at den retoriske situasjonen – konteksten - er avgjørende for hvordan man kommuniserer. Bitzer trekker fram ulike komponenter i situasjonen som sammen påkaller en bestemt respons; hva man sier og hvordan man sier det. En forståelse av hva partienes retoriske situasjon er, vil altså åpne opp for en diskusjon om hvilke retoriske strategier som fødes av situasjonen. Med hensyn til tidligere forskning, er begrepet *Den retoriske situasjonen* på ingen måte et entydig begrep som forskere enes om. Det finnes ulike forståelser og modifiseringer av Bitzers teori, og særlig har Bitzer blitt kritisert av en rekke forskere når det kommer til forståelsen av retorens handlingsfrihet (se f. eks. Kjeldsen 2016:92). Øyvind Ihlen (2007) har kommet med et bidrag til hvordan man kan forstå den retoriske situasjonen som helhetlig og overliggende, snarere enn rent situasjonell. Det åpner for å forstå politiske partiers retoriske situasjon og påtrengende problem som vedvarende, snarere enn som en situasjon som går løses opp når man finner en løsning på problemet.

Formålet med denne oppgaven er å komme med et bidrag til teorien om den retoriske situasjonen. Jeg vil forske på betydningen av den retoriske situasjonen gjennom å undersøke hvordan retorikken til to politiske aktører blir påvirket av to ulike situasjoner, med et særlig fokus på hvordan partiene forholder seg til rådende doxa i møte med en endret kontekst. Min

tilnærming til å kartlegge partienes retoriske strategier er å foreta en toposanalyse; en analyse av hvilke innfallsvinkler partiene velger og hvordan de konstruerer argumentene sine.

Oppgavens problemstilling er

Hvordan kan vi forstå partienes bruk av retoriske topoi i lys av den retoriske situasjonen og ulike rådende doxa?

Et essensielt utgangspunkt innen toposlæren, eller topikken, er at en og samme sak kan framstilles og vinkles på en rekke ulike måter ut fra hvordan saken tolkes og hvilke perspektiver eller topoi (flertall av topos) retoren velger som utgangspunkt (Gabrielsen 2008:13). Ulike teoretikere har ulike definisjoner og forståelser av toposbegrepet (se f.eks. Gabrielsen 2008:10). Jonas Gabrielsen (ibid.) gir i sin doktoravhandling en redegjørelse for de ulike forståelsene og kategoriserer og systematiserer dem. Videre gir han et bidrag til hvordan man kan forstå et argument som sammensatt av en topos som gir argumentet innhold, og en topos som strukturerer argumentet, noe som danner grunnlag for den metodiske tilnærming i denne oppgaven.

Jeg vil i mine analyser se den retoriske situasjonen og topikken i sammenheng med teorier om doxa. Ordet doxa kan forstås som grunnleggende holdninger, verdier og forestillinger som deles av mennesker innen en bestemt gruppe eller kultur (Gripsrud 2011:79, 169; Söderberg 2012:70; Rosengren 2011:159). Bakgrunnen for å velge en toposanalyse som tilnæringsmåte til analysen, er at en diskursiv¹ bruk av topoi kan avspeile en relasjon til nettopp slike delte verdier og forståelser. Retorikk er et middel for overtalelse og overbevisning, men det er også en måte å formidle og opprettholde doxa på (Rosengren 2008). Doxa er nært forbundet med topikken fordi det handler om å utnytte felles tankegods (Gabrielsen 2008:46), og fordi viten om publikums holdninger og kunnskap vil kunne gi svar på hvilke typer argumenter som vil resonere best hos dem (Rosengren 2008.:91). Med hensyn til den retoriske situasjonen og retoriske føringer, innlemmer Bitzer (1968) publikums oppfatninger og holdninger. I denne oppgaven ønsker jeg å løfte fram disse føringene, forstått som doxa. Jeg vil studere hvilke doxa partiene lener seg tyngst på, og hvordan noen av disse doxaene kan forstås som vesentlige retoriske føringer som partiene må ta hensyn til i sine

¹ Begrepet *diskurs* kan enkelt forstås som «samtale» eller en «sammenhengende rekke med språklige enheter som er yret i en gitt kontekst» (Grue 2018). *Diskursiv* forstås slik som «det som skjer i løpet av en diskurs eller samtale» (ibid.). Innen diskursanalyse undersøker man hvordan mening skapes, og begrepet *diskurs* kan da defineres som «en bestemt bestemt måte at tale om og forstå verden (eller et udsnit) av verden på» (Jørgensen og Phillips 1999:9)

retoriske strategier. Gjennom en retorisk analyse av partienes topoi, ønsker jeg å undersøke hvordan partiene responderer på den retoriske situasjonen de befinner seg i og hvordan det påvirker hvilke doxa de lener seg på.

For å analysere partienes strategier, har jeg valgt stortingsdebattene om flyktningkrisene i de to aktuelle tidsrommene som datamateriale. Dette valget springer ut fra ønsket om å studere partienes retorikk uten i stor grad å måtte ta hensyn til ytre påvirkning som medialisering og medielogikk. Videre har jeg ønsket meg et stort og omfattende tekstkorpus. Dette for, med større tyngde, å kunne si at funnene mine speiler en overordnet strategi fra partienes side og ikke kun er gjeldende for et lite knippe politikere eller enkeltstående taler og kronikker.

1.2 Overblikk over de to flyktningdebattene

Krigene og urolighetene i det tidligere Jugoslavia på begynnelsen av 1990-tallet førte til den største væpnede konflikten i Europa siden andre verdenskrig (Mønnesland 2017; New York Times 1992). Det er beregnet at ca. 100 000 ble drept og ca. 2,3 millioner mennesker flyktet (Holm-Hansen 2018; Mønnesland 2017). Denne masseflukten førte til at det kom et stort antall flyktninger til Norge. Som et av de siste landene i Europa, innførte Norge, ved Aps mindretallsregjering, visumplikt for bosniere i oktober 1993, noe som førte til en betydelig nedgang i antallet bosniske flyktninger (NOAS.no 2013). Vinteren 1994 ble visumplikten debattert i Stortinget. Partiene Venstre, Senterpartiet (heretter Sp), Kristelig Folkeparti (heretter KrF), Sosialistisk Folkeparti (heretter SV) og Rød Valgallianse (heretter RV) var sterkt kritiske til innføringen av visumplikten fordi de mente det fortsatt var et stort beskyttelsesbehov for bosniere, og de foreslo å oppheve visumplikten. Ap-regjeringen, Høyre og FrP ønsket å opprettholde den. Parallelt gikk debatten om returnering av kosovoalbanske asylsøkere. I februar 1993 vurderte regjeringen det dithen at det var trygt å returnere kosovoalbanerne som hadde fått avslag på sine asylsøknader, da det ikke var rapportert om forfølgelser av kosovoalbanere og det ikke var faktiske krigshandlinger i Kosovo (Grete Faremo, Stortingstidende² 1992-1993:2774-2776, 4829-4833). Partiene Venstre, KrF, Sp, SV og RV var uenige i avgjørelsen på grunn av urolighetene på Balkan.

I 2015 sto Europa overfor en ny massiv flyktningkrise. Fra 2013 økte antallet flyktninger og migranter som tok seg over til Europa fra Nord-Afrika og Midtøsten, drastisk (Jumert 2018), og særlig borgerkrigen i Syria bidro til denne krisen. Flyktningkrisen og krigen i Syria var stadig tema i stortingsdebattene i 2014 og 2015. Våren 2015 inngikk flere norske partier et

² Heretter refereres Stortingstidende til som S. tid.

forlik om å øke antall kvoteflyktninger fra Syria til 8000 i en treårsperiode, samt øke den humanitære bistanden i nærområdene (Garvik 2015). Alle stortingspartiene, bortsett fra FrP og SV var en del av forliket. FrP trakk seg fra forhandlingene fordi de ikke ønsket å øke antall kvoteflyktninger, men heller «hjelp i nærområdene» (Ruud 2015). SV trakk seg fordi de mente 8000 kvoteflyktninger var et for lavt antall (Johnsen og Johnsen 2015).

Høsten 2015 ble det en kraftig økning i antall asylsøkere som kom til Norge, særlig ved grenseovergangen til Russland ved Storskog i Finnmark, og mottakskapasiteten rundt om i kommunene ble sprengt (Garvik 2018). Den ekstreme situasjonen førte til at politiske grep ble tatt. 16. november vedtok Stortinget, med stort flertall (S.tid. 2015/2016:480), midlertidige innstramminger i utlendingsloven for å «sørge for at personer som kommer fra trygge tredjeland kan henvises tilbake dit, og at dette skjer raskt» (Prop. 16 L (2015-2016):6). 19. november inngikk samtlige stortingsparti, bortsett fra SV og Miljøpartiet De Grønne (MDG), et asylforlik som omhandlet innstramminger i asylloven med fokus på «begrensning av ankomster av mennesker uten beskyttelsesbehov», «rask retur av personer som har fått avslag på sin søknad, og i særdeleshet prioritere retur av grupper der dette vil ha effekt på tilstrømmingen fremover» og effektiv saksbehandling (Regjeringen.no 2015).

1.3 Oppgavens oppbygging

I dette innledende kapitlet har jeg skissert oppgavens problemstilling og formål og satt oppgaven inn i en kontekst. Kapittel to er teorikapitlet, hvor jeg redegjør for oppgavens teoretiske tilnærminger. I kapittel tre gjør jeg rede for hvilke metodiske verktøy og fremgangsmåter jeg har brukt for å velge ut, kategorisere og analysere datamaterialet.

Oppgavens analysedel strekker seg over to kapitler. I kapittel fire analyserer jeg partienes retoriske situasjon og bruk av topoi i debattene i 1994, mens jeg gjør tilsvarende analyser for debattene fra 2014/2015 i kapittel fem. I sjette og siste kapittel diskuterer jeg mine hovedfunn og gir en oppsummering og konklusjon av oppgaven.

2 Teoretisk tilnærming

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for hvilke teoretiske perspektiver som ligger til grunn for mine analyser. Kapitlet inneholder en redegjørelse av Lloyd F. Bitzers (1968) teori om *den retoriske situasjonen*, samt en nyansering av begrepet gjennom å trekke inn kritikk av Bitzers teori og presentere ulike måter å forstå begrepet på. Brorparten av kapitlet er viet til å forklare og redegjøre for begrepet *topos*. Jeg vil forklare hvordan ulike teoretikere forholder seg til begrepet, med utgangspunkt i Jonas Gabrielsens (2008) forståelse av topikkens mange fasetter. Jeg vil også redegjøre for Gabrielsens (ibid.) forståelse av et argument som todelt og satt sammen av både en materiell og en formell *topos*, samt presentere Corbetts (1965) kategorisering av inferentielle *topoi*, da dette danner utgangspunkt for min analytiske metode. Videre vil jeg redegjøre for begrepet *doxa* og forklare hvordan det kan ses i sammenheng med *toposteor*i.

2.1 Den retoriske situasjonen

Praktisk retorikk, eller utøvelsen av retorikk, kan forstås som anvendt kommunikasjon som har som mål å overbevise eller påvirke andre mennesker (Kjeldsen 2016:15-16). Aristoteles (2006:27) beskriver retorikk som «evnen til i enhver sak å se hvilke muligheter vi har til å overtale». Den retoriske teorien er læren om hvordan denne overbevisningen og påvirkningen skjer (Kjeldsen 2016:15-16.). Essensen i den retoriske teorien er med andre ord forholdet mellom avsender og teksten, samt de valgene avsender benytter seg av for å overtale eller overbevise mottakeren (Gripsrud 2011:63, 65). Et retorisk perspektiv egner seg slik godt for en analyse av politiske ytringer, forstått som «alle ytringer som har til formål å overtale og dermed påvirke til handling i samfunnet» (Berge 2014:13-14). For å kunne påvirke til handling trenger politikere imidlertid oppslutning. Åse Thomassen (2013:18-19) legger vekt på betydningen av troverdighet og tillit i kampen om velgere, og hun beskriver retorikken i politikken som «en maktkamp der ordene skal fremme den enes troverdighet på bekostning av motstanderen».

Begrepet *den retoriske situasjonen* stammer fra artikkelen «The Rhetorical Situation» av Lloyd F. Bitzer (1968), og har bidratt til å sette fokus på kontekst i retorisk sammenheng (Ihlen 2007:20). Bitzer definerer en retorisk situasjon som et kompleks bestående av personer, hendelser, objekt og relasjoner som presenterer et faktisk eller potensielt påtrengende problem som kan løses delvis eller fullstendig gjennom diskurs (Bitzer 1968:6). Bitzer skriver at noe av som kjennetegner den retoriske situasjonen, er at diskursen fødes naturlig som en respons

på situasjonen, og at den retoriske situasjonen må være en nødvendig betingelse for den retoriske responsen, akkurat som et spørsmål er en nødvendig betingelse for et svar (ibid.: 5-6). Med andre ord er det situasjonen som påkaller og er førende for utøvelsen av retorikk.

Den retoriske situasjonen består, ifølge Bitzer (1968:6), av tre komponenter: Et påtrengende problem («exigence»), et retorisk publikum og retoriske føringer («constraint»), som innebærer begrensningene eller vilkårene i situasjonen. Et påtrengende problem er en ufullkommenhet, hindring eller mangel, noe som ikke er slik det burde være, og som påkaller seg en verbal respons (ibid.:5-6). Et påtrengende problem som ikke kan bli modifisert eller endret, er ikke et retorisk problem (ibid.). Det betyr med andre ord at et problem man ikke kan gjøre noe med, slik som naturlige og nødvendige hendelser, som for eksempel døden, ikke er retoriske problem (ibid.). Problem som kun kan løses på andre måter enn ved hjelp av diskurs, for eksempel bare ved selv å handle, er heller ikke retoriske problem. For at et påtrengende problem skal kunne betraktes som retorisk, må det kunne modifiseres, og modifiseringen må kreve diskurs (ibid.:7). Som Kjeldsen (2016:81) påpeker, behøver ikke et påtrengende problem å være utelukkende av en negativ art. Ser man på det som en mangel eller ufullkommenhet, kan det også forstås som en utfordring eller forventning av mer positiv art som springer ut av situasjonen. For eksempel er det ofte i bryllup en forventning om at brudgommen skal holde tale til bruden. Dette er ikke et påtrengende problem av negativ art, men en positiv forventning som fordrer en retorisk respons.

Det andre konstituerende elementet i en retorisk situasjon, er publikum. Som Bitzer (1968:7) påpeker, krever retorikk et publikum, all den tid målet er å påvirke og overbevise menneskers tanker og handlinger. Det retoriske publikummet består imidlertid kun av de menneskene som kan påvirkes av diskurs og som kan bidra til å skape forandring (ibid.:8). I noen tilfeller kan det retoriske problemet finnes i det retoriske publikummet, for eksempel ved at det er bestemte holdninger eller synspunkt man ønsker å endre (Kjeldsen 2016:84). I politisk retorikk kan man si at dette er tilfellet. Når partiene ønsker å overbevise velgerne om at det er de som har den beste politikken, og slik sanke flere velgere enn motstanderen, finner vi både det påtrengende problemet og den potensielle løsningen iboende i det retoriske publikummet.

Den retoriske situasjonens tredje konstituerende element er de retoriske vilkårene (Bitzer 1968:8). Med det menes de avgrensningene og betingelsene som retoren må forholde seg til, og som legger føringer for hvordan hen må respondere på det påtrengende problemet. Slike vilkår kan komme som en følge av de personene, hendelsene, objektene og relasjonene som alle er en del av den retoriske situasjonen, (ibid.). Fakta, tradisjoner, følelser, interesser og

motiv og publikums holdninger og antakelser, er eksempler på slike vilkår eller føringer i den retoriske situasjonen (Kjeldsen 2016:87; Bitzer 1986:8).

Det påtrengende problemet, det retoriske publikummet og vilkårene konstituerer den retoriske situasjonen, og til sammen påkaller de seg bestemte, passende responser (Bitzer 1968:10, Ihlen 2007:21). Den retoriske situasjonen ikke bare inviterer til en respons, den setter rammene for hva som er den riktige responsen (Kjeldsen 2016.:86-88, Bitzer 1968:10). Det er derfor retorens oppgave å forstå den retoriske situasjonen og hvilken respons som er passende og som vil kunne påvirke publikum, og slik løse det påtrengende problemet (Bitzer 1968:11; Kjeldsen 2016:87).

Den retoriske situasjonen dreier seg kort sagt om kontekst. Fra klassisk retorikk har vi begrepet *kairos* som også dreier seg om kontekst, og det er ikke nødvendigvis helt enkelt å skille *kairos* fra den retoriske situasjon (Ihlen 2007:22). *Kairos* dreier seg om det rette øyeblikket for å si noe, og det å si det som høver seg (Andersen 1997:22; Kjeldsen 2016:69), og vi ser slik likheten til forståelsen av den retoriske situasjonen. Andersen (1997:26) skriver imidlertid at «*Kairos* er noe mer enn en *retorisk* situasjon. Men enhver *retorisk* situasjon er knyttet til *kairos*.». Det klassiske *kairos*-begrepet har i seg et aspekt av oppvisning og estetikk, der det blir «en anledning for taleren å utfolde seg selv, til å vise hvor dyktig han er til å tale.» (ibid.; Kjeldsen 2016:70). I tillegg er *kairos* også en etisk situasjon (ibid.). I henhold til en klassisk forståelse, har retorikken et moralsk aspekt ved seg og skal være et «instrument i det godes tjeneste», og derfor skal alltid en retors handling ut fra *kairos* bidra til å gjøre verden litt bedre (ibid.). Hovedforskjellen mellom begrepene *kairos* og *den retoriske situasjon* synes, ifølge Andersen, å være at Bitzer ser talen som nærmest tvunget ut av situasjonen, mens *kairos*-begrepet viser til en handlingsmulighet der det er retorens valg som styrer hva svaret på situasjonen skal være (ibid.). *Kairos*-begrepet innebærer med andre ord at man legger større vekt på retorens kreativitet.

Nettopp det kreative og det etiske aspektet ved en retors handlinger er noe Bitzers kritikere har etterspurt i hans forståelse av den retoriske situasjon. Bitzers artikkel og teoretiske rammeverk har blitt møtt med både ros og kritikk (se f.eks. Kjeldsen 2016:92; Ihlen 2007:21; Kjeldsen 1997:92). Han ble berømmet for sin nytenkning rundt retorikk og retorisk analyse, og mange sa seg enig i at de retoriske vilkårene i situasjonene setter rammer for retoren. Flere forskere har imidlertid ment at retoren har en langt større grad av handlingsfrihet enn hva Bitzer angir i sin teori (se f.eks. Kjeldsen 2016:92.). Den kraftigste kritikken har kommet fra Richard E. Vatz. I sin artikkel «The myth of the rhetorical situation (1973), problematiserer

han Bitzers påstand om at retorikk fødes ut av situasjoner. Vatz inntar et filosofisk og epistemologisk utgangspunkt i sin kritikk og anklager Bitzer for å inneha et deterministisk perspektiv på verden, hentet fra realisme og forståelsen om en objektiv virkelighet. «[...] meaning is not discovered in situations, but *created* by rhetors.», skriver Vatz (ibid.:157), og poengterer slik at situasjoner ikke har iboende mening eller kvaliteter som krever en bestemt respons. Kjeldsen (2016:92) oppsummerer Vatz' kritikk som en anklage mot Bitzer for ikke å anerkjenne retorens selvstendighet og kreativitet og at retoren kreerer situasjoner og meningen som hentes ut fra gitte situasjoner. Vatz (1973) fremholder at hvordan en retor svarer på en hendelse, ikke er gitt ut fra situasjonen, men springer ut av hvordan retoren tolker situasjonen eller hvilken del av situasjonen hen velger å vektlegge. Vatz sier videre at retorikk ikke speiler virkeligheten, men skaper virkelighet, og, som Kjeldsen (2016:92) påpeker, vektlegger han slik også retorens etiske og moralske ansvar. Ved å velge et bestemt fokus og en bestemt respons på en situasjon, kreerer retoren nye situasjoner, og dette er noe hen må ta ansvar for (Vatz 1973:158). Bitzer selv har sagt han ikke kjenner seg igjen i de meningene Vatz tillegger ham (Vatz gjengitt i Gabrielsen og Pontoppidan 2000:5). Imidlertid deler fortsatt mange Vatz' oppfatning av Bitzers teori som for deterministisk, og teoretikere synes å enes om at retorikk både kan være en respons på situasjoner og noe som kreerer og former situasjoner (se f.eks. Jasinski 2001:697). Vektleggingen av retorens kreativitet gjør også at teoretikere argumenterer for at retoriske situasjoner ikke bare inneholder føringer i form av begrensninger, det Bitzer kaller constraints, men også inneholder muligheter retoren kan utnytte (se f.eks. Ihlen 2007:22).

For mitt formål, som er å avdekke hvilke topoi og bakenforliggende doxa som preger FrP og Aps argumentasjon i forbindelse med flyktningkrisene i 1993/1994 og 2014/2015, vil det være avgjørende å legge vekk en deterministisk forståelse av den retoriske situasjonen. Valg av topoi dreier seg, som jeg vil komme nærmere innpå senere i dette kapitlet, om å velge seg ut aspekter ved en situasjon og plukke ut det man vil at debatten skal handle om. Her har politikerne flere muligheter, noe analysene mine vil vise, og deres valg og kreativitet bidrar til å skape en bestemt virkelighetsoppfatning, helt i tråd med det Vatz sier. Dette fokuset på retorens kreativitet gjør det også naturlig å se på ikke bare en situasjons føringer eller vilkår i form av hindringer, men også i form av hvilke muligheter som eksisterer i situasjonen (Ihlen 2007:22). Men selv om jeg velger å løsrive meg fra den deterministiske åren vi finner i Bitzers artikkel, ser jeg hans øvrige forståelse av den retoriske situasjonen som nyttig i mitt arbeid. En forståelse av hvilket problem man står overfor, hvilket publikum som skal

overtales og hvilke føringer som finnes i situasjonen, er et godt utgangspunkt for å forstå hvilken kontekst partiene må forholde seg til og hvordan konteksten snevrer inn valgmulighetene deres. Samtidig må man anerkjenne at de innen denne konteksten også tar bevisste valg, og at disse valgene forteller hva de ønsker at debatten skal handle om og er med på å forme en bestemt virkelighetsoppfatning.

Man kan forstå den retoriske situasjonen som situasjonell, der det er en konkret hendelse som utgjør det retoriske problemet og kreerer en retorisk situasjon.. Jens Kjeldsen (2004) tar utgangspunkt i et slikt perspektiv når han analyserer visuell retorikk i kjølvannet av terrorangrepet i USA 11. september 2001. Øyvind Ihlen (2007) synes å ha en annen innfallsvinkel til den retoriske situasjonen i sin analyse av oljeindustriens retoriske utfordringer med hensyn til sitt omdømme i forbindelse med klimaendringene. Ihlen bruker teorien om den retoriske situasjonen på «et større og mer sammensatt publikum og et større og annerledes tekstkorpus enn det som ofte brukes i empiriske analyser av retoriske situasjoner» (ibid.:23). Ihlen tar ikke utgangspunkt i spesifikke anklager rettet mot oljeindustrien eller bestemte organisasjoner, men fokuserer på deres vedvarende arbeid med å bevare eller vinne legitimitet, noe som derfor blir et stadig tilbakevendende problem (ibid.). Slik beveger han seg bort fra et situasjonelt syn på den retoriske situasjonen og over i en forståelse av den retoriske situasjonen som mer helhetlig og overliggende. Dette innebærer også at han går bort fra å betrakte det påtrengende problemet som et problem som kan løses. Med Ihlens innfallsvinkel er det påtrengende problemet vedvarende. Jeg anser denne forståelsen av den retoriske situasjonen for å være mest fruktbar å ta utgangspunkt i for mitt vedkommende. Som jeg vil komme tilbake til i analysene av partienes retoriske situasjoner, er det naturlig å anse politiske partiers påtrengende problem som den vedvarende kampen for å overbevise velgerne om at det er deres politikk som er den beste for landet. Med et slikt utgangspunkt vil det ikke være hensiktsmessig å betrakte den retoriske situasjonen som rent situasjonell. Det er ikke stadige uforutsette hendelser som utgjør de påtrengende problemene. Disse er snarere å betrakte som føringer i en stadig endret retorisk situasjon, mens det påtrengende problemet vedvarer. Slik blir partienes retoriske situasjon en situasjon som aldri går i oppløsning og ikke er situasjonell, men som er å betrakte som overhengende alt av partienes kommunikasjon og retorikk.

2.2 Topikken

Toposlæren, eller topikken, er læren om hvordan man finner og konstruerer argumenter og innfallsvinkler (Kjeldsen 2016:38). En av grunntankene innenfor topikken er at enhver sak kan framstilles på en rekke ulike måter, ut fra hvordan man tolker saken og hvilke perspektiver man velger å bruke som innramming (Gabrielsen 2008:13). Begrepet *topos* (fl. *topoi*) er gresk og betyr «sted», og topikken dreier seg om å gå til bestemte «mentale steder» «hvor synspunktene eller poengene så å si ligger på lager» (Andersen 20014:154). Topikken er altså systemet for hvordan man generer argumenter, mens de enkelte *topoi* er de «stedene» man går til (Gabrielsen 2006:199-200).

2.2.1 Ulike forståelser av toposbegrepet

Selv om man kjenner toposbegrepets etymologi, påpeker Jens Kjeldsen (2016:151) at begrepet er vanskelig å definere fordi det har utviklet seg gjennom historien, samt at ulike teoretikere har sine noe ulike definisjoner. Jonas Gabrielsen (2008:10) betegner topikken som «en af retorikkens mer diffuse lærebygninger». Han viser til at det ikke eksisterer én, samlet homogen retorisk topikkforståelse, men at ulike retoriske skoler har tillagt toposbegrepet og topikken både forskjellige kategorier og funksjoner (ibid.:10, 19).

Verken i Aristoteles' «Retorikk» (2006a) eller «Toposlære» (2006b) får vi en konkret definisjon av toposbegrepet, men Aristoteles anvender det om logiske argumentasjonsformer og argumentasjonsmønstre. Aristoteles skiller mellom generelle argumentasjonsmønstre som kan brukes uavhengig av taleform og tema, og emnespesifikke argumentasjonsformer som kun kan benyttes innenfor det temaet retoren behandler (Aristoteles 2006a:33-34). De emnespesifikke toposene bidrar med innhold og hjelper retoren med å tenke over alle tenkelige aspekter og perspektiver som kan bidra til å belyse en sak, og slik kan hen finne den mest overbevisende vinklingen (Gabrielsen 2006:207). Aristoteles opererer med ulike toposkataloger for de ulike talesjangrene som fungerer som reservoarer over de mest essensielle toposene (Aristoteles 2006a:40). De generelle toposene er ikke knyttet til bestemte saker eller talearter, men kan anvendes innen ethvert tema og enhver sjanger fordi de har å gjøre med argumentets form, ikke innholdet, og representerer allmenne argumentative prinsipper som kan anvendes på enhver problemstilling (Gabrielsen 2006:209). Aristoteles nevner 28 ulike generelle *topoi*. *Analogien* er en slik topos, der man bygger opp et argument basert på likheten mellom to situasjoner eller faktorer (Aristoteles 2006a:183-184).

Jens E. Kjeldsen (2016:151-169) tar utgangspunkt i Aristoteles' todeling, men deler toposene inn i tre kategorier; *strukturelle topoi*, *formale topoi* og *innholdsmessige topoi*. Kjeldsen bruker begrepet *strukturelle topoi* om det Aristoteles kaller *spesifikke topoi*, og beskriver det som mentale steder eller lister man går til for å finne allmenne synspunkter og overbevisende argumenter som kan brukes i enhver sak innen en spesifikk taleart (ibid.:152-153). Kjeldsens kategori *formale topoi*, kan sidestilles med det Aristoteles betegner som generelle topoi (ibid.:157). De er formelle tenkemåter eller grunnlag og premisser for konkrete argumenter (ibid.: 152,157). Det Kjeldsen kaller *innholdsmessige topoi*, kan ikke direkte overføres til Aristoteles' oppdeling. Innholdsmessige topoi er ifølge Kjeldsen (ibid.:160-168) såkalte *loci communes*, eller fellessteder. Locus (fl. loci) er det latinske ordet for «sted» eller topos, og *communes* betyr felles eller allment (ibid.:151, 161). Det å betrakte topoi som «felles steder», innebærer at man tar utgangspunkt i det man har til felles med den man forsøker å overbevise om noe (ibid.:151). Kjeldsens poeng er at det vanskelig lar seg gjøre å overbevise noen om noe dersom man ikke i forveien er enige om noe annet. Derfor er det essensielt å ta utgangspunkt i de allmenne meningene, synspunktene, verdiene og normene man deler med den man snakker med (ibid.). Loci communes kan forstås som fellesgods av synspunkter og poenger, faste temaer, formuleringer, talemåter, generelle holdninger, tankesett og klisjeer som retoren kan bruke og gjenbruke (Kjeldsen 2016:160-Andersen 2004:159; Gabrielsen 2008:38). Kjeldsen (ibid.:161, 165-169) trekker også fram det han kaller historiske og kulturelle loci communes. Disse definerer han som «temaer og motiver som dominerer forskjellige samfunn i ulike kulturelle og historiske perioder» (ibid.:161).

Maria Wolrath Söderbergh (2017:45-49) forklarer hvordan hun forstår begrepet topos, gjennom tre metaforer; *topos*³ som *vaner*, *topos* som *verktøy* og *topos* som *møteplasser*. Med *topos* som *vaner* mener hun diskursive vaner som regnes som viktige, relevante og meningsfulle i ulike argumentasjonspraksiser (ibid.:45-47), og det kan ses i sammenheng med Aristoteles' generelle topoi. Når hun snakker om *topos* som *verktøy*, vektlegger hun verdien av å være bevisst de ulike toposene man kan benytte på en sak for å utvide sitt perspektiv og være sikker på at man får belyst saken fra alle relevante sider (ibid.:47), jamfør det Aristoteles kaller *spesifikke topoi* og Kjeldsen betegner som *strukturelle topoi*. Når Söderberg ser på *topos* som *møteplasser*, er det med et nokså likt utgangspunkt som Kjeldsen når det kommer til forståelsen av topoi som loci communes (Kjeldsen 2016:151). Også Söderberg vektlegger

³ Söderberg bruker ikke flertallsformen *topoi*. Hun har forsvensket det og bruker begrepet *topos* både i entall og flertall.

behovet for at man har noe til felles med den man samtaler eller diskuterer med. Hun peker på at når man står overfor en meningsmotstander og vil hevde noe og overbevise vedkommende, vil man ta utgangspunkt i det man faktisk er enige om for å kunne nå igjennom (Söderberg 2017:48). I så måte er valg av topoi vesentlig.

Jonas Gabrielsen (2008) peker på at en av de største kontrastene mellom de ulike innfallsvinklene til topikken, er at den i noen sammenhenger blir framstilt som en lære om hvordan man finner stoff, mens den i andre sammenhenger omtales som en del av argumentasjonslæren. En annen essensiell kontrast er at den av noen forstås som en kreativ disiplin som hjelper retoren til å finne nye innfallsvinkler, mens andre ser den som en konserverende disiplin som hjelper retoren til å gjenbruke andre retorers vinklinger og poenger (ibid.: 2008:10, 19). Gabrielsens ser selv topikken som en mangefasettert lære som rommer en rekke ulike funksjoner og særegenheter. Han tar utgangspunkt i de mange ulike skolene og definisjonene av begrepet topos og toposlæren, og lager en ny kategorisering som han forsøker å plassere disse innunder. Gabrielsens tilnærming til topikken er å skissere ulike fasetter av den; ulike måter å forstå den på. Gabrielsen mener det er fire overordnede fasetter: *Den heuristiske fasetten, den kollektive fasetten, den inferentielle fasetten og de kognitive fasettene.*

Ordet *heuristisk* kommer av det greske *heuriskein*, som betyr «å oppdage». Innen den heuristiske fasetten er topikken et praktisk redskap med en nokså entydig funksjon, nemlig å finne stoff og argumenter som passer til saken. Valg av topos blir en måte å betrakte saken på, en mulig innfallsvinkel (Gabrielsen 2008: 24-26). Denne fasetten ved topikken er beslektet med det Aristoteles omtaler som *spesifikke topoi*, Kjeldsen kaller *strukturelle topoi* og Wolrath Söderbergh omtaler som *topos som verktøy*. Gabrielsen trekker fram Aristoteles' kataloger av topoi som gir vinkler, temaer og underemner, som eksempel på den heuristiske fasetten, siden disse topoikatalogene fungerer som huskelister over relevante aspekter ved ulike type saker, og hjelper retoren med å finne de mest overbevisende argumentene og vinklingene (ibid.:26-27).

Topikkens kollektive fasett innebærer en forståelse av topikken som en lære om gjenbruk; om hvordan man kan systematisere stoff og elementer fra tidligere saker (Gabrielsen 2008:37). Det Gabrielsen kaller *kollektive topoi*, er det latinske *loci communes*, og vi ser at det kan sidestilles med det Kjeldsen kaller *innholdsmessige topoi* og Wolrath Söderbergh kaller *topos som møteplasser*. I motsetning til de heuristiske toposene, som er steder hvor man leter etter stoff, er de kollektive toposene, med sine talemåter, faste temaer, generelle holdninger og

klisjeer, i seg selv stoff (Gabrielsen 2008:38). Gabrielsen påpeker at læren om *loci communes* viser til den retoriske læren om at en tale nødvendigvis må ta utgangspunkt i publikums antakelser, verdier, holdninger og forståelseshorisont (ibid.:46). Den kollektive fasetten er også konserverende i det at den holder seg med gamle temaer, argumenter og vinklinger (ibid.:45) Han påpeker at den kollektive gjenbrukstankegangen i stor grad dreier seg om både å utnytte et repertoar av felles tankegods, samt skape og styrke det, og han viser til Cicero som sier at topikken, i tillegg til å generere stoff, kan fungere konsensussskapende (ibid.).

Den inferentielle fasetten bringer toposlæren inn i selve argumentasjonslæren, der den framstår som en lære om forskjellige slutningsformer og måter å begrunne og argumentere på (Gabrielsen 2008:47). Her er vi inne på det Aristoteles kaller *generelle topoi*, Kjeldsen betegner som *formale topoi* og Wolrath Söderbergh omtaler som *topos som vaner*. Fra et inferentielt ståsted er en topos en bestemt måte å bygge opp et argument på; det er «en konkret argumentativ størrelse» (ibid.). Gabrielsen presiserer at de ulike inferentielle toposene ikke skal forstås som argument i seg selv, men som strukturer, mekanismer, former og prinsipper som er med å på bygge opp en argumentasjon og som kan brukes i en rekke ulike argumenter, uavhengig av det konkrete innholdet (ibid.:48). Aristoteles' 28 generelle topoi, som *mulig/ikke mulig* og *større/mindre*, er eksempler på slike argumentstrukturer. De kan overføres til en rekke ulike emner siden de i seg selv ikke er befattet med tematikken, kun oppbyggingen av argumentene (ibid.). Imidlertid presiserer Gabrielsen at det ikke betyr at de er universelle eller uforanderlige. De er snarere tvert imot kontekstavhengige prinsipper som står fram som legitime måter å argumentere på, ikke fordi de i seg selv er gyldige, men fordi de har fått stor utbredelse i en gitt kultur (ibid.).

I tillegg til disse tre fasettene presenterer Gabrielsen den kognitive fasetten. Innen en kognitiv forståelsesramme kan topikken forstås som kulturelle tankemønstre og normer (Gabrielsen 2008:63-64). Med et slikt syn på topoikken endrer den konkrete topos fullstendig karakter fordi man anser en topos som noe som representerer «en uuttalt, dybereliggende størrelse, der ofte ikke er umiddelbart observerbar.» (ibid.). Det er med andre ord ikke snakk om at man har lister av anvendelige topoi eller et arsenal av hendige argumenter og slutningsformer, men at toposene er noe som utledes ved analyser av bestemte kulturers diskurs (ibid.). Som Gabrielsen selv påpeker, leder fokuset på felles tankesett og normer til forståelsen av topoi som *loci communes*, og slik kan man stille spørsmål ved hvordan dette skiller seg fra den kollektive fasetten. Gabrielsen presiserer imidlertid at innen den kognitive forståelsesrammen av topikken er det ikke fokus på ytringsnivået og språklige formuleringer, men på tankenivået

og en kulturs felles grunnantagelser og verdier (ibid.:66). Vi kan imidlertid, i likhet med den kollektive forståelsen, se likheten mellom den kognitive innfallsvinkelen til topikken og det Kjeldsen kaller historiske og kulturelle *loci communes* og Wolrath Söderbergh omtaler som *topos som møteplasser*.

Utgangspunktet for denne oppgaven er å avdekke partienes retoriske strategier og hvordan de kommer til uttrykk gjennom valg av bestemte topoi, og hva de forteller oss om hvordan partiene forholder seg til ulike doxa i sine retoriske strategier. Derfor er det det Gabrielsen kaller den kollektive fasetten ved topikken som er mest interessant for mine analyser. Den kognitive fasetten har en filosofisk tilnærming og ses ikke i direkte sammenheng med ytringer, som er det denne oppgaven dreier seg om. Den heuristiske fasetten, med sine talespesifikke kataloger og toposlister, er heller ikke det mest interessante for denne oppgaven. Gabrielsen (2008:78) åpner for glidende overganger mellom de ulike fasettene, men for denne oppgavens formål er det hensiktsmessig å operere med en rent kollektiv forståelse av topikken. Med utgangspunkt i en slik forståelse kan man betrakte partienes valgte topoi som forsøk på å utnytte felles tankegods og verdier gjennom å bruke og gjenbruke faste temaer og klisjeer, og slik komme publikums holdninger og antakelser i møte (Gabrielsen:38, 46).

I tillegg til den kollektive forståelsen vil det være vesentlig å ta med seg den inferentielle fasetten ved topikken inn i analysearbeidet. Dette fordi disse toposene bidrar til å forbinde de kollektive toposene med ønskede slutninger hos tilhørerne. Som argumentative størrelser, lager de en binding mellom påstand og belegg, slik jeg vil forklare grundigere nedenfor.

2.2.2 Argumentets dualitet

Som nevnt, mener Gabrielsen at en av de største kontrastene når det kommer til forståelsen av topikken, er at den på den ene siden ses som en lære om hvordan man finner stoff, mens den på den andre siden forstås som en argumentasjonslære. Den heuristiske og kollektive fasetten ved topikken befatter seg med det innholdsmessige i et argument. Slike topoi kaller Gabrielsen (2008:123-150) *materielle topoi*. Den inferentielle fasetten rommer topoi i form av argumentasjonsformer som kan brukes uavhengig av tema. Disse kaller Gabrielsen *formelle topoi* (ibid.). Den kollektive fasetten betrakter topikken fra et mer filosofisk ståsted, og er slik vanskeligere å plassere innenfor disse to kategoriene.

Gabrielsen mener et retorisk argument må konstrueres ved hjelp av både en materiell og en formell topos (Gabrielsen 2008:123). Gjennom å velge en materiell topos, bestemmer retoren

hva saken skal handle om, hvilke aspekter ved saken som skal fremheves og vektlegges ut fra hva hen mener vil virke mest overbevisende på publikum (ibid.:137). Retoren bruker faste argumentasjonsmønstre, de formelle toposene, for å etablere en kobling fra det valgte innholdet og til den ønskede konklusjonen (Gabrielsen 2008:123, 138; Ihlen og Lie under utgivelse:4-5); en «inferentiel kæde for hvor sagen skal ende» (Kjeldsen 2007:77).

Toposanalysen i denne oppgaven tar utgangspunkt i denne todelingen av argumentet. Det betyr at jeg vil forholde meg til en grovinndeling av typer topoi der jeg definerer funnene mine som materielle og formelle topoi. De materielle toposene er kollektive topoi, eller det Kjeldsen kaller *loci communes* og Wolrath Söderberg kaller topos som møteplasser. Disse definerer og navngir jeg selv ut fra min forståelse og tolkning av hva essensen i partienes ytringer og innfallsvinkler er. For å kunne definere de formelle toposene, vil jeg ta utgangspunkt i Edward P.J. Corbetts (1965) kategorisering av Aristoteles' generelle topoi, som jeg vil redegjøre for nedenfor.

2.2.3 Edward P.J. Corbetts kategoriseringer

Edward P. J. Corbett (1965) tar utgangspunkt i Aristoteles' mange generelle topoi, og kategoriserer dem. Disse generelle topoiene kan som sagt sidestilles med det Gabrielsen kaller *formelle topoi*, og Corbetts kategorisering gir en oversikt over de ulike formene for inferens retoren kan bygge opp argumentet sitt rundt (Ihlen og Lie under utgivelse:5). Corbett (1965:97; Ihlen og Lie under utgivelse:5) skisserer fem hoved-topoi som alle har sine under-topoi:

HOVED-TOPOS	UNDER-TOPOI					
Definisjon	Genus	Inndeling				
Sammenligning	Likhet	Forskjell	Grad			
Forhold	Årsaks-sammenheng	Forløper og konsekvens	Motsetninger	Motsigelser		
Omstendighet	Mulig/ikke mulig	Fortidig og fremtidig fakta				
Vitnesbyrd	Autoritet	Støtteerklæring	Statistikk	Maksimer	Jus	Presedens

Toposen *Definisjon* innebærer ganske enkelt at man definerer det man snakker om; hva det er og hva det ikke er (ibid.:97-99). Denne toposen to under-topoi; *Genus* og *Inndeling*. En definisjon ut fra *Genus* dreier seg om klassifisering; hvilken kategori noe havner innunder (ibid.:99-101). Definerer man noe med utgangspunkt i *Inndeling*, beskriver man de ulike delene det består av (ibid.:101-103).

Innenfor hovedtoposen *Sammenligning*, kan man ta utgangspunkt i undertoposene *Likhet*, *Forskjeller* eller *Grad*. *Likhet* innebærer at man finner likheter ved to eller flere ting. Det dreier seg om at hvis en eller flere ting er like på én eller flere måter, er det stor sannsynlighet for at de er like på andre måter også. Dette kan også innebære at de dermed også bør behandles likt (Corbett 1965:103-106). En sammenligning ut fra *Forskjeller* innebærer at man ser på de tingene som skiller to eller flere ting fra hverandre og gjør bedømmelser ut fra det (ibid.106-108). En sammenligning ut fra *Grad* går ut på at noe er bedre enn noe annet, med motsetningsparet *mer/mindre* i sentrum (ibid.:108-111). Aristoteles (2006a) gir oss en rekke varianter av denne mer/mindre-toposen, og sammenligningene går ut på at man ser en forskjell, ikke i typer eller kvalitet, men i graden av kvaliteten (Corbett 1965:108). Det er for eksempel bedre å ha mye av noe enn lite, og det det finnes lite av, er mer verdifull enn det det finnes mye av (ibid.:108.109).

Hovedtoposen *Forhold* har fire undertopos: *Årsakssammenheng*, *Forløper og konsekvens*, *Motsetninger* og *Motsigelser*. Å argumentere ut fra *Årsakssammenheng* går ut på å peke på en kausalitet mellom to forhold; at noe vil skje eller har skjedd som direkte konsekvens av noe annet (Corbett 1965:111-115). Corbett (ibid.:115) betegner undertoposen *Forløper og konsekvens* som en løsere variant av årsakssammenheng-toposen, men påpeker at det her ikke handler om kausalitet. Det dreier seg likevel om at noe følger noe annet. Argumentasjonen bygges opp rundt at «dersom det er slik og slik, må konsekvensen bli slik og slik», men uten at man påstår at det er en direkte årsakssammenheng mellom de to forholdene (ibid.:115-116). Undertoposen *Motsetninger* handler om at man tar utgangspunkt i to motsatte begreper, eller man kan holde fram kvaliteter eller synspunkter og plassere seg selv eller motstanderen på motsatt side av disse (ibid.:116-118). Toposen *Motsigelse* tar utgangspunkt i prinsippet om at en ting ikke både kan være og ikke være på samme tid (ibid.:118). Det er en topos som forholder seg til enten/eller og sant/usant.

Innenfor hovedtoposen *Omstendighet* kan man argumentere ut fra *Mulig/umulig* eller *Fortidig og framtidig fakta*. Undertoposen *Mulig/ikke mulig* gir oss argumenter som for eksempel at «hvis noen greier noe uten særlig erfaring eller kunnskap, er det i hvert fall mulig for noen

med mye erfaring eller kunnskap å gjøre det samme» (Corbett 1965:119-122). En annen variant av et slikt argument er at «hvis den vanskeligste av ti ting er mulig å gjennomføre, er det mulig å gjennomføre den enkleste av dem også», eller «hvis deler av en ting er mulig, er helheten også mulig», og omvendt (ibid.). Undertoposen *Fortidig og framtidig fakta* dreier seg om hvorvidt noe har eller ikke har skjedd (ibid.:122). Det kan gi seg utslag i argumenter som at «hvis det minst sannsynlige av to ting har skjedd, er det trolig at det mest sannsynlige også har skjedd», eller «hvis det eksisterer evne og vilje til å gjøre noe, så vil det bli gjort» (ibid.:122-124).

Under hovedtoposen *Vitnesbyrd* presenterer Corbett seks undertopoi. *Autoritet* innebærer å styrke argumentet sitt ved å trekke fram uttalelser eller meninger fra noen man regner som ekspert eller autoritet på området (Corbett 1965:124-126). Undertoposen *Støtteerklæring* er beslektet med *Autoritet*, men her behøver ikke personen det vises til å være ekspert på området, men snarere en godt likt eller respektert person som ikke nødvendigvis innehar kunnskap som kvalifiserer hen til å uttale seg om temaet, noe som er vanlig innen reklame (ibid.:126). Toposen *Statistikk* bruker statistikker for å styrke en sak (ibid.:127-128), for eksempel i reklame der man argumenterer med at mange liker eller har kjøpt et produkt, og derfor bør også du gjøre det (ibid.:127). *Maksimer* er leveregler eller universelle sannheter som er formulert og fortettet til grunnsetninger, gjerne som aforismer eller ordtak, og det er slike toposen *Maksimer* tar utgangspunkt i (ibid.:129-130). Alle lover, statutter, kontrakter, registre og dokumenter som kan brukes for å støtte eller tilbakevise påstander, tilhører undertoposen *Jus* (ibid.:130-131). Og til slutt har vi toposen *Presedens*, hvor retoren lener seg på eksempler på lignende saker og hva som ble utfallet den gang (ibid.:131-132).

2.3 Doxa

Toposlæren er tett forbundet med ideen om *doxa*. Ordet *doxa* er gresk og betyr mening eller antakelse. Innen filosofien har man tradisjonelt satt *doxa* opp som en motsats til *episteme*, som betyr viten. *Doxa* dreier seg om hva vi tror og mener om verden, kontra hvordan virkeligheten rent faktisk er (Rosengren 2008:11). Innen sosiologien forstås *doxa* som grunnleggende holdninger, verdier, antakelser, forestillinger og ideer som deles innen et bestemt felt, gruppe eller kultur (Gripsrud 2011:79, 169; Söderberg 2012:70; Rosengren 2011:159). Mats Rosengren (2008:67) definerer *doxa* som «(...) vad som innom den grupp man vänder seg till räknas som kunnskap», og som en felles referanseramme innen en bestemt gruppe eller kultur (ibid.:77). *Doxa* er kunnskap og antagelser det ikke blir stilt spørsmål ved (ibid.:74). Det er med andre ord en måte å se og forstå verden på, og det omfatter hele vår

måte å tenke og handle på, fra ideologier, hva man ser på som fakta og hvordan man snakker (ibid.:79). Vi formes av de doxaene som finnes i det samfunnet vi er en del av, og de blir kontinuerlig forsterket og bekreftet gjennom språk og tankemønster (Rosengren 2011:166). Alt fra hele samfunn og omfattende kulturer til mindre, avgrensede sosiale domener og grupperinger, har sine ulike doxa (Rosengren 2008:75,81). Ulike politiske partiers ideologiske ståsted kan slik også forstås som ulike doxa. Man må altså gå ut fra at det er andre sannheter og forestillinger som dominerer innen Ap kontra FrP.

Mats Rosengren (2008) knytter tanken om doxa konkret opp mot topikken. Rosengren lener seg på Chaïm Perlemans topikkforståelse der topoi defineres som «de allmänna ideér eller tankeplatser som man inom en grupp, medvetet eller omedvetet, oppfattar som viktiga (Perleman ifølge Rosengren 2008:91), og Rosengren ser dette som en beskrivelse som også kan anvendes på det vi forstår som doxa (ibid.). Rosengren (2008.:86, 90; 2011:165) beskriver hvor avgjørende det er for en retor å ha god kjennskap til sitt publikums doxa, og at uttalelser og argumenter må stå i samsvar med doxa for å kunne være overbevisende. For å kunne overbevise sitt publikum må man spørre seg hva publikum tror på, hvorfor tror de dette, hva regner de som sannhet og hvorfor? Hvilke argumenter vil fungere på dem og hvilke vil det ikke (Rosengren 2008:91)? Vi ser at slike spørsmål leder en til å velge bestemte topoi; topoi som samsvarer med publikums verdensbilde, eller doxa. Jonas Gabrielsen (ibid.:46) sier eksplisitt at han ser den kollektive toposforståelsen som sterkt forbundet med doxa, i det at en retor må ta utgangspunkt i publikums verdier, holdninger og forståelseshorisont, og at topikken som kollektivt gjenbruk blant annet handler om å utnytte felles tankegods.

Rosengren (2008:92) ser retorikken som et verktøy som, gjennom en analyse av hvilke topoi som brukes, kan avdekke rådende tankesett og verdier innen en kultur eller gruppe. Som Jan Grue (2010:38) påpeker, kan det naturligvis foreligge uenigheter innen en gruppe som deler doxa, «men de felles premissene er likevel med på å definere og avgrense hvordan en debatt skal foregå og hva den skal handle om». En toposanalyse av politikeres stortingsdebatt-innlegg vil kunne gi innsikt i både hvilke verdier, forestillinger, holdninger og meninger som ligger til grunn for innleggene, altså retoren eller selve partiets doxa, samt hvilke verdier, forestillinger, holdninger og meninger de går ut fra at deres publikum innehar, og hvilken form for argumentasjon som følgelig vil være mest effektiv.

3 Metode

Metoder er framgangsmåter for å finne gode svar, og hjelpemidler som brukes for å forstå et fenomen (Østbye, Helland, Knapskog, Larsen og Moe 2013:15; Gentikow 2005:32). Valg av metode dreier seg om å finne den framgangsmåten som er mest fruktbar med tanke på målet med undersøkelsen (Østbye m.fl. 2013:14). Jeg vil i dette kapitlet redegjøre for de metodiske valgene jeg har tatt for å svare på problemstillingen, for slik å styrke analysens etterprøvbarehet og troverdighet. Jeg vil redegjøre for innsamlingen av data og hvilke valg som er tatt med tanke på utvalg, samt hvordan prosessen med analysen av de retoriske toposene har forløpt. Jeg vil underveis reflektere rundt styrker og svakheter ved den metodiske tilnærmingen og avslutningsvis diskutere oppgavens validitet, reliabilitet og generaliserbarhet.

3.1 Kvalitativ flercase-studie

Med utgangspunkt i oppgavens formål og problemstilling, som innbyr til en fortolkning av funnene, ikke bare en beskrivelse, er det naturlig å benytte en kvalitativ tilnærming til analysen. Der kvantitative studier forholder seg til målbare data i form av tall eller andre mengdetemer, er hensikten med kvalitative studier å fortolke data (Gentikow 2005:37). Når man sier at kvalitativ tekstanalyse er fortolkende, innebærer det at man forsøker å avdekke tekstens mer eller mindre skjulte betydningslag, dens latente nivå, mens man for eksempel i en kvantitativ innholdsanalyse, undersøker dens manifeste nivå (Østbye m.fl. 2013:63). Som Barabara Gentikow (2005:38-39) beskriver det, er kvalitativ forskning eksplorerende eller åpent utforskende og dreier seg om å «få «fatt på» opplevelser, oppfatninger og forståelser, det vil si noe som er i andre folks hoder». Med mitt ønske om en dypere forståelse av hvilke strategier partiene bruker i sin overtalelse, hvilke felles «steder», holdninger og meninger de trekker på, er derfor en kvalitativ tilnærming passende.

Denne oppgaven er en kvalitativ case-studie. Casestudier kan forstås som en overordnet ramme for en rekke ulike metoder, men som har noen tydelige fellestrekk. Robert K. Yin (2014:16) definerer casestudier slik: «A case study is an empirical inquiry that investigates a contemporary phenomenon within its real-life context, especially when the boundaries between phenomenon and context may not be clearly evident». Casestudien innebærer at man fordyper seg i et bestemt «case» eller tilfelle. Et slikt forskningsdesign egner seg særlig godt til en problemstilling der man stiller spørsmål om *hvordan* og *hvorfor* noe skjer, og når man ønsker å gjøre dyptgående analyser av samtidfenomener og forstå komplekse sosiale fenomener (ibid.:4). Det essensielle ved en casestudie er at man fordyper seg i et tilfelle,

samler alt av informasjon om det og forsøker å forstå det i sin helhet (Gentikow 2005:40). Denne oppgaven analyserer to partiers retoriske strategier innen ulike retoriske situasjoner. Det er med andre ord snakk om et dypdykk i flere caser, ved hjelp av kvalitativ tekstanalyse, og derfor kan oppgaven kalles en kvalitativ flercase-studie (ibid.:56).

3.2 Retorisk analyse

I min fordypning i partienes kommunikasjon har jeg valgt å benytte meg av retorisk tekstanalyse, da den retoriske analysen vektlegger tekstens kommunikative karakter og funksjon, og er særlig egnet for å belyse kommunikasjonsstrategier (Gentikow 2005:146). Som beskrevet tidligere, er retorisk teori læren om hvordan overbevisning og påvirkning skjer (Kjeldsen 2016:15-16), og essensen i en retorisk analyse vil være å avdekke og analysere de valgene en retor tar for å overbevise sitt publikum (Gripsrud 2011:63, 65). En retorisk analyse er ikke kun deskriptiv, men også fortolkende og vurderende (Ihlen og Robstad 2004:142). Ihlen og Robstad (ibid.) påpeker at en retorisk analyse blant annet kan hjelpe oss med å forstå en tekst eller et sosialt fenomen bedre eller hjelpe oss med å gripe forståelsesrammer for ulike kulturer. Det er mange måter å nyansere ordet *kultur* på, men det kan forstås som «det som er felles for en gruppe mennesker» (Hylland Eriksen 2010:51-52). En slik gruppe kan for eksempel være så stor som befolkningen i et land, eller så lite som for eksempel et politisk parti. En analyse av hvilke doxa partiene støtter seg på, hjelper oss nettopp med å gripe slike kulturelle forståelsesrammer.

Ved hjelp av Bitzers teori om den retoriske situasjonen, vil jeg analysere konteksten de retoriske strategiene springer ut av og hvordan den gir seg utslag i partienes kommunikasjon. Analysen av den retoriske situasjonen innebærer å definere de tre konstituerende elementene i situasjonene; Det påtregende problemet, det retoriske publikummet og de retoriske vilkårene eller føringene. Hoveddelen av min retoriske analyse er en analyse av de retoriske strategiene gjennom å se på partienes bruk av topoi. Selv om topikken i utgangspunktet skal forstås som en skapende og produktiv lære om stoffinnsamling og argumentasjonsbygging, rommer den også innsikter som er fruktbare innen en analyse (Gabrielsen 2006:212). Når man forstår den topiske prosessen som intensjonell, blir oppgaven innen en topos-analyse å avdekke hvilke premisser eller topoi som anvendes, hvilke som går igjen, hvem som etablerer dem, og hvorfor (ibid.:213-214). Gjennom en analyse av hvilke topoi som preger debattene, vil jeg kunne trekke ut informasjon om hvordan partiene velger å angripe saken, hvilke innfallsvinkler de velger og kunne diskutere hva partiene har å tjene på å bruke dem og hvilke

doxa de er knyttet til. Slik vil det ikke bare være tekstens manifeste nivå og eksplisitte mening som analyseres, men også det latente nivået med de underliggende, implisitte budskapene.

For å analysere partienes bruk av topoi, har jeg latt meg inspirere av Øyvind Ihlen og Einar Lies (under utgivelse) framgangsmåte i deres analyse av topoi i diskusjoner rundt lederlønninger. Ihlen og Lie kombinerer Jonas Gabrielsens (2008:123) forståelse av det tosidige ved et retorisk argument; det at argumentet må bygges opp ved hjelp av både en materiell og en formell topos. Den materielle toposen definerer hva retoren ønsker at saken skal handle om, hvor slaget skal stå, mens den formelle etablerer koblinger, relasjoner og slutninger gjennom inferens (ibid.; Ihlen og Lie under utgivelse:4-5). I likhet med Ihlen og Lie bruker jeg Corbetts (1965) kategoriseringer av generelle topoi i min analyse av formelle topoi. Jeg vil avdekke de innholdsmessige toposene som preger begge partienes retorikk, og utforske hvordan disse utnyttes argumentativt gjennom bruk av formelle topoi. Slik ønsker jeg å få tegnet et bilde både av hva partiene ønsker at debattene skal handle om, og hvilke konklusjoner og slutninger de ønsker at mottakeren skal trekke.

3.3 Utvalg og analyse av datamateriale

Jeg har valgt å undersøke Ap og FrPs retoriske strategier i forbindelse med flyktningdebattene i 1994 og i 2014/2015. Det er flere måter jeg kunne ha gjort dette på. Politikeres medieopptredener kunne ha vært én, kronikker eller taler, en annen og tredje. Det hadde også vært mulig å undersøke partiene og politikernes bruk av sosiale medier. Det er flere årsaker til at jeg har valgt stortingsdebatter som mitt datamateriale. For det første ønsker jeg å unngå problemstillinger rundt medialisering. Medialisering kan forstås som et utviklingstrekk ved samfunnet der samfunnet og kulturelle institusjoner blir stadig mer avhengige av mediene og medielogikken (Hjarvard sitert i Skogerbø og Krumsvik 2015:351). Medialisering av politikken innebærer at det politiske liv blir påvirket av, tilpasser seg og tar opp i seg medias krav, formater, journalistiske standarder og forståelser av nyhetsverdi (Allern, Kantola, Pollack og Blach-Ørsten 2013:34). Med det som utgangspunkt kan man argumentere for at det er medienes logikk som dikterer hvordan politikere må opptre for i det hele tatt å vekke medienes og publikums interesse. Sosiale media gir politikere og politiske partier en egen kanal for å nå ut til folk, der de omgår mediene og deres logikk. Imidlertid eksisterer det en egen logikk også innen sosiale media, en egen måte å kommunisere og tiltrekke seg oppmerksomhet på, noe som også kan ses på som en form for medialisering. Medialiseringen av politikken og dens påvirkning på politisk kommunikasjon og retorikk, kunne vært spennende å studere, men er altså ikke målet for denne oppgaven. Jeg ønsker å studere

kommunikasjonen på en arena som er mer eller mindre frigjort fra ytre press som medielogikk. Samtidig er det ikke til å stikke under stol at også Stortingets talerstol kan benyttes for å påkalle seg mediernes interesse, men jeg anser i det minste denne arenaen for å være mindre smittet av denne medielogikken enn tilfellet er med medieopptredener og bruk av sosiale medier.

Videre er valget om å studere stortingsdebatter tatt på bakgrunn av ønsket om å undersøke hvilke topoi som preger debattene og de to partienes overordnede retoriske strategier. Da har jeg ansett det som hensiktsmessig å finne en arena som gir meg et forholdsvis stort datamateriale. Derfor har jeg valgt bort for eksempel taler på landsstyremøter, kronikker i aviser og tekster på partienes hjemmesider. Selv om man utvilsomt vil kunne finne mye interessant om partienes retorikk i flyktningdebatten også i disse fora, finnes det et nokså begrenset antall tekster her. Jeg har ønsket meg en større mengde tekst for lettere med sikkerhet å kunne si hvilke topoi og innfallsvinkler de respektive partiene har støttet seg på, og som har preget deres helhetlige retoriske strategier. Det er vesentlig for at funnene skal kunne speile partienes overordnede retoriske strategier og ikke kun si noe om enkeltstående taler eller om noen få politikeres retorikk. Stortingsdebattene gir meg både taler, innlegg og replikker fra en rekke politikere, noe som utgjør en stor mengde tekst.

Jeg har valgt å se på flere stortingsdebatter, ikke bare én eller to fra hvert av de aktuelle tidsrommene. Årsaken til det er at det gir meg grunnlag for å kunne si noe om den generelle flyktningdebatten, og ikke bare om noen bestemte stortingsdebatter. For å finne fram til de relevante debattene, har jeg, for debattene angående bosniske og kosovoalbanske flyktninger og asylsøkere, lest Stortingstidende for årene 1992 til og med 1994. Arbeidet med å finne debattene angående flyktningkrisen i Middelhavet og krigen i Syria, var lettere fordi det for dette tidsrommet finnes digitale kilder. Jeg har brukt Stortinget.no sine søkemotorer for finne de relevante debattene, og supplert med søk på Holderdeord.no. Jeg har søkt i deres database over stortingsdebatter i søkemotoren «Sagt i salen», og brukt søkeordene *Syria*, *syrisk**, *flyktning**, *asyl**, *migra** og *Middelhav**.

En utfordring med å sammenligne debattene i 1994 med den i 2014/2015, er at det er stor forskjell i antall stortingsdebatter hvor temaet debatteres. Jeg har utelatt spørretimespørsmål og statsråders redegjørelser, og konsentrert meg om rene debatter for å få antallet debatter fra 2014/2015 ned i en håndterlig størrelse. Da står jeg igjen med kun tre debatter angående krigen i Bosnia og kosovoalbanere i Norge fra 1994. Til gjengjeld er dette tre svært omfattende debatter. Den ene er debatten om oppheving av visumplikten for asylsøkere fra

Bosnia-Hercegovina (8. februar 1994, S. tid. 1993/1994:2041-2069). Den andre er en debatt om utenriksministeren, kommunal- og arbeidsministeren og justisministerens redegjørelser om globale konflikt- og utviklingsspørsmål og flyktningpolitiske spørsmål og problemstillinger (24. februar 1994, S. tid 1993-1994:2348-2418). Den tredje debatten er debatten om opphold på humanitært grunnlag for barnefamilier og barn under 18 år (8. juni 1994, S. tid. 1993-1994: 4053-4070).

I 2014 og 2015 dukker spørsmål rundt krigen i Syria og den generelle flyktningkrisen ofte opp i stortingsdebattene. Det betyr at enkelte debatter om bevilgninger over statsbudsjettet, finansdebatter og Trontaledebatter er innlemmet fordi spørsmål om flyktningssituasjonen og krigen i Syria er dominerende i disse. Allerede våren 2014 ble krigen i Syria debattert i Stortinget, og den første debatten i mitt analysemateriale er fra 10. juni 2014. Den siste debatten jeg har innlemmet, er fra 17. desember 2015. Det var også debatter om flyktningkrisen i 2016, men jeg har valgt å sette strek der av hensyn til oppgavens omfang, i tillegg til at hyppigheten på debattene avtok etter at stortinget hadde vedtatt innstramminger i utlendingsloven for å få kontroll på situasjonen ved Storskog. Til sammen er det 14 debatter fra 2014 og 2015 som utgjør datamaterialet for denne perioden.

Fra 2014 dreier dette seg om debatten om å ta imot flere syriske flyktninger (10. juni 2014, S. tid. 2013-2014:3036-3042), to debatter om endringer i statsbudsjettet (20. juni 2014, S. tid. 2013-2014:3724-3773; 9. desember 2014, S. tid. 2014-2015:1047-1153) og en debatt om å ta imot 123 syriske flyktninger regjeringen hadde sagt nei til på grunn av kommunenes kapasitet (15. desember 2014, S. tid. 2014-2015:1490-1498). Fra våren 2015 er det snakk om debatten om statsministerens redegjørelse om situasjonen i Middelhavet og den humanitære krisen i Syria og Irak (30. april 2015, S. tid. 2014-2015:3004-3009), en debatt om Norges bidrag for å avhjelpe flyktningssituasjonen i Middelhavet (18. juni 2015, S. tid. 2014-2015:4577-4582), en debatt om å ta imot flere syriske flyktninger, økt norsk innsats i forbindelse med den humanitære krisen i Syria og nærområdene, samt folkeavstemming om mottak av syriske flyktninger og en økning av hjelpen i nærområdene med én mrd. kroner (19. juni 2015, S. tid. 2014-2015:4670-4704). Debattene fra høsten 2015 er Trontaledebatten (5. og 6. oktober 2015, S. tid. 2015-2016:15-112), debatt om statsministerens redegjørelse om migrasjon og flyktningssituasjonen rundt Middelhavet og i Europa (13. oktober 2015, S. tid. 2015-2016:169-174), en debatt om endringer i statsbudsjettet (13. oktober 2015, S. tid. 2015-2016:174-192), en debatt om endringer i utlendingsloven (16. november 2015, S. tid. 2015-2016:456-479), Finansdebatten (3. desember 2015, S. tid. 2015-2016:701-787), en debatt om løyvinger på

statsbudsjettet (12. desember 2015, S. tid. 2015- 2016:1174-1230) og en debatt om strakstiltak for å håndtere den sterkt økende asyltilstrømmingen ved grensekontrollstedet Storskog (17. desember 2015, S. tid. 2015-2016:1539-1553).

Det er tydelig at dette utvalget gir en skeivhet med hensyn til mengde data mellom de to debattene. Likevel har jeg valgt ikke å redusere datamengden fra 2014/2015 for å nærme meg et lignende tekst-corpus som det fra 1994. Det mener jeg kan forsvares med utgangspunkt i oppgavens problemstilling. Målet med oppgaven er å avdekke hvilke topoi som preger debattene fra begge partiers side og se det i sammenheng med den retoriske situasjonen og rådende doxa. I 1994 begrenser dette seg til tre store debatter, mens i 2014/2015 eksisterer det langt flere anledninger for partiene til å presentere sine innfallsvinkler. Ved å plukke ut kun noen få debatter fra 2014/2015, mister man oversikten over hvilke topoi som preget flyktningdebatten i sin helhet i dette tidsrommet. Det vil med andre ord ikke kunne bli en presis analyse. Det interessante, med tanke på problemstillingen, er hva partiene velger å si, hvilke innfallsvinkler de velger når de først har ordet, ikke hvor ofte de har ordet. Det samme poenget gjør seg gjeldende med hensyn til partienes ulike mengder taletid. I Stortinget fordeles taletid som regel etter partienes størrelse (Stortinget.no 2016). Det betyr at i 1994, da FrP var et nokså lite parti, hadde de betraktelig mindre taletid enn Ap som var Stortingets største parti. I tillegg satt Ap med de aktuelle statsrådene, noe som ytterligere forsterket forskjellen i mengde tid på talerstolen. I 2014/2015 var Ap fortsatt det største partiet, men FrP var da det tredje største partiet og satt i tillegg med flere relevante ministerposter, noe som gjør at forskjellen i taletid ikke er like markant som i 1994. Men uavhengig av mengden taletid, er det fortsatt hva politikerne velger å fokusere på når de først har ordet, som er det vesentlige med tanke på oppgavens mål og problemstilling. Da blir mengden tid de har til å gjøre dette på, underordnet.

Når det gjelder analyseprosessen, innebar den i første omgang en grundig nærlesing av alt tekstmaterialet, for å se hvilke særpreg ved retorikken og innfallsvinklene som var spesielt synlige ved første lesning. Underveis noterte jeg beskrivelser og kategoriseringer av de fremtredende toposene. Så har jeg i ettertid lest alt materialet gjentatte ganger, stadig for å se om det er topoi jeg har oversett, og for å revurdere om den systematiseringen og de kategoriseringene og beskrivelsene jeg hadde gjort i foregående lesinger kunne sies å være riktige eller presise nok. Arbeidet med kategoriseringene og benevnelser av topoi er krevende, for, som Barbara Gentikow (2005:199) sier, står denne prosessen i sterk kontrast til det

kvalitative idealet om rike beskrivelser. En analyse krever imidlertid en form for forenkling. I mitt tilfelle dreier denne forenklingen seg i størst grad om å navngi de ulike materielle toposene. Det er vesentlig hvordan grupperingene eller kategoriene navngis, ettersom navngivningen er første skritt i tolkningen (Jørgensen 2015:15). Det kan være krevende å finne en samlebetegnelse som rommer de mange ulike nyansene innenfor samme innfallsvinkel eller topos, presentert av ulike politikere. Som Gentikow (2005:120) påpeker, er det viktig både å definere kategoriene systematisk og å holde dem åpne. Dette fordi det ofte viser seg at de er for vide eller for trange. I forbindelse med nye nærlesninger av materialet kan det dessuten vise seg at noen kategorier ikke passer i det hele tatt og må forkastes, eller at nye forståelser av materialet åpenbarer nye kategorier (ibid.). Slik var også min prosess. I min analyse førte for trange kategorier i starten av prosessen til et overveldende antall ulike topoi, noe som ga et detaljnivå som var for omfattende for denne oppgaven og som gjorde det vanskelig å løfte blikket og se den innholdsmessige helheten i partienes retoriske strategier. Imidlertid har det også vært utfordrende å forsøke å utvide kategoriene så mye at de rommer flere og noe ulike innfallsvinkler. Da erfarte jeg at nyansene og presisjonsnivået falt bort. Jeg har derfor brukt mye tid på å gå fram og tilbake mellom de ulike toposkategoriene og forsøkt meg med ulike benevnelser, for å utvide og/eller lukke dem. Dette for å sikre at de benevnelserne jeg har gitt de ulike toposene er hensiktsmessige og representerer innholdet i tekstene på en tilfredsstillende måte, og at meningsinnhold fra tekstene er plassert innunder riktige topoi. Denne prosessen kan ses på som en hermeneutisk sirkel der hver enkelt del forstås ut fra helheten av datamaterialet, og helheten forstås ut fra hver enkelt del (Gulddal og Møller 1999). Det vil si at for hver ny del man kommer over, vil forståelsen av helheten endre seg og følgelig kunne endre betydningen av deler man tidligere har forstått på en bestemt måte. For mitt vedkommende har mine egne analyser samt innsikter om den retoriske situasjonen, topikken og doxa stadig gitt nye innfallsvinkler og måter å forstå materialet på. Det har gjort det nødvendig stadig å vurdere og revurdere forståelser og kategoriseringer i lys av ny innsikt.

Essensielt i analyseprosessen har også vært en bevissthet om mine egne forkunnskaper eller fordommer når det gjelder Ap og FrP. Sentralt i hermeneutikken som tolkningslære står ideen om at alle våre tolkninger og møter med tekster vil være preget av våre fordommer eller forforståelser (Gadamer 2012 [1960]; Gulddal og Møller 1999:35). All forhåndskunnskap om det man analyserer, kan imidlertid bidra til at man bevisst eller ubevisst søker en bekreftelse på forklaringer som stemmer over ens med ens forventninger, og det er derfor viktig å forsøke

å fri seg fra dem (Gentikow 2005:39). En åpent utforskende holdning til prosjektet kan bidra til at man får ny informasjon, og slik resultere i nye erkjennelser (ibid.). Derfor har jeg vært ekstra påpasselig med å lese materialet grundig flere ganger, og stille kritiske spørsmål til meg selv angående benevningen og systematiseringen av de ulike toposene, for å være sikker på at de kan sies å reflektere partienes faktiske ytringer og ikke i for stor grad være farget av mine forforståelser.

Med hensyn til de formelle toposene, har arbeidet vært noe lettere og mer strømlinjeformet, i og med at jeg har hatt et konkret teoretisk rammeverk i form av Corbetts (1965) kategoriseringer å forholde meg til. Det gjorde at jeg kunne gå fram og tilbake mellom teori og empiri for å finne ut hvilke retoriske strategier i form av formelle topoi eller argumentasjonsmønstre som var å finne i tekstene.

Det er viktig å presisere at analysen ikke innebærer en uttømmende oversikt over alle topoi som brukes av alle politikerne innen de to partiene. Det er et stort empirisk materiale å ta av, særlig innenfor tidsrommet 2014/2015. Forskjellen i mengden data i 2014/2015 kontra 1994 gjør også at det er langt flere topoi totalt i 2014/2015 enn i 1994. For å kunne gjøre en sammenligning mellom de to tidsperiodene innenfor oppgavens omfang, diskuterer jeg derfor færre topoi enn det som finnes i materialet. Det har ført til at topoi partiene kun bruker i noen grad, ikke er innlemmet i analysen fordi de ikke utkrystalliserer seg som bærende retoriske strategier. Det betyr at jeg har ofret noe av detaljnivået i framstillingen av debattene for å kunne gjennomføre denne analysen. Likevel vil jeg argumentere for at det er de toposene jeg trekker fram, som er de mest dominerende, de som tydeligst viser hva politikerne ønsker at debattene skal handle om, og som best viser hvordan de forholder seg til rådende doxa i takt med at konteksten endres. Det er disse toposene som med størst klarhet får partienes politikk fram i relieff. Derfor synes jeg dette er en analyse det er verdt å gjennomføre, på tross av et noe redusert detaljnivå.

3.4 Reliabilitet

Reliabilitet betyr troverdighet og er essensielt med tanke på å kunne bedømme kvaliteten på forskning. Det innebærer at man må kunne stole på datamaterialet og resultatene av analysen (Gentikow 2005:57). Det betyr blant annet at det ikke må forekomme feil i analysen, den må være konsistent, og presentasjonen av funnene må ikke være preget av subjektivitet eller vilkårlighet, slik at noen funn for eksempel undervurderes eller underslås, mens andre vektlegges for sterkt (ibid.). Reliabilitet handler med andre ord om hvorvidt en studie er etterprøvable eller ikke. Det forutsettes at dersom en annen forsker gjennomfører den samme

studien, vil hen komme fram til de samme resultatene (ibid.:58; Yin 2014:48-49).

Reliabilitetskravet gjelder i utgangspunktet både for kvantitative og kvalitative studier, men Gentikow (2005:58) påpeker at kravet om etterprøvbarehet ikke er oppnåelig ved bruk av kvalitative metoder. Med kvantitative metoder kan studier repeteres under samme forhold, og slik kan man etterprøve resultater. Innen kvalitative studier foregår ikke forskningsprosessen under slike kontrollerte former, og det er ingen hundre prosent pålitelige måleinstrumenter. Analyseredskapet er forskeren selv, men dette «redskapet» måler ikke, det vurderer og tolker, og disse subjektive tolkningene og vurderingene er naturligvis diskutabile (ibid.). På tross av denne mangelen på etterprøvbarehet, mener Gentikow at det er mulig å måle kvalitative studiers reliabilitet, man må bare finne andre måter å måle påliteligheten på (ibid.:59). Måten å gjøre det på er kritisk å vurdere de fortolkningene forskeren har foretatt og bedømme valgene som er tatt. Slik kan man vurdere hvorvidt den kvalitative studien er presis og korrekt. Studien må dessuten sannsynliggjøre sine funn på en troverdig måte og kunne vise til at den har blitt gjennomført så presist og korrekt som mulig (ibid.). Gentikow argumenterer også for at selvrefleksivitet fra forskeren også bidrar til å styrke kvalitative studier, noe som innebærer fortløpende vurderinger av hvor pålitelig ens fremgangsmåter er (ibid.).

Jeg har redegjort for hvilke debatter som utgjør mitt analysemateriale, og hvordan jeg har foretatt utvalget. Alle debattene som utgjør mitt datamateriale ligger lett tilgjengelig på Stortingets nettsider, og jeg har ovenfor referert til hvor hver enkelt debatt kan finnes, slik at alle sitater kan etterprøves. Stortingets database kan også brukes for å etterprøve utvalget mitt med hensyn til hvorvidt det er andre debatter som burde ha vært innlemmet, eller om mine kategoriseringer og utvalg av topoi kan sies å være presise. I analysene er det en utstrakt bruk av direkte sitater fra debattene, med referanse til hvor de kan finnes. Bruken av sitater gjør også at leseren selv kan gjøre seg sine refleksjoner rundt fortolkningene jeg presenterer, noe som også styrker reliabiliteten.

3.5 Validitet

Validitet kan forstås som gyldighet, bekreftbarhet, riktighet eller sannhet (Gentikow 2005:59). Det dreier seg om at man undersøker det man faktisk skal undersøke, altså om studien og funnene har relevans med tanke på problemstillingen, og at man kan trekke gyldige slutninger (ibid.). I liket med reliabilitet kan heller ikke validitet innen kvalitative studier vurderes på samme måte som innen kvantitative studier (ibid.). Kravet om sannhet eller gyldighet er vanskelig å etterkomme i studier som baserer seg på fortolkning. Gentikow argumenterer imidlertid for at validitetsbegrepet innen kvalitativ forskning bør utvides til også å gjelde den

fortolkende fremgangsmåten. Dette fordi «den kvalitative metode i seg selv er ute etter å produsere valid kunnskap for å nå frem til – om ikke *Sannheten* – så i hvert fall sannheter» (ibid.). Den kvalitative forskningens eksplorerende og fortolkende natur gjør at man kan komme fram til ulike og kanskje konkurrerende «sannheter» (ibid.) i og med at alle fortolker fra ulike ståsted (Kjørup 2013:236-237), jamfør hermeneutikkens fokus på forforståelser.

Selv om man ikke kan forvente å komme fram til sannheter som kan bekreftes, er det imidlertid viktig å ha kravene til validitet i mente også i en kvalitativ og fortolkende tekstanalyse. Det skjerper en med tanke på hvilke valg man tar, og gjør at man reflekterer over hva disse valgene har å si for analysen og svaret på problemstillingen. Analysene i denne oppgaven hviler i stor grad på min kompetanse når det kommer til fortolkning. Det er viktig å understreke at de kategoriseringene av topoi som jeg presenterer i denne oppgaven, springer ut fra mine analytiske vurderinger. Jeg hevder at disse fortolkningene og kategoriseringene er rimelige og avledet av meningsinnholdet og ytringene til de ulike politikerne, men jeg kan ikke utelukke at andre forskere ville ha fortolket ytringene eller systematisert toposene på en annen måte. Gjennom bruk av sitater underveis i analysekapitlene, inviteres leseren til å gjøre sine egne tolkninger. Dersom min analyse og mine funn skulle vise seg å avvike sterkt fra mange andres, har studien imidlertid en lav grad av validitet. Med hensyn til funnene i denne oppgaven, er de resultat av nøye kategorisering og systematisering av datamaterialet, noe som styrker validiteten. I arbeidet med systematiseringen har jeg, slik Gentikow råder til, inntatt en selvrefleksiv holdning og gått mange ganger fram og tilbake mellom datamaterialet og teorien. Jeg har stadig åpnet opp og snevret inn kategoriene jeg opererer med, for å sikre at funnene er relevante for problemstillingen og at min analyse ikke er tilfeldig, men gjennomtenkt og preget av nøyaktighet, og med tanke for nettopp det krevende ved å skulle oppnå en form for gyldige svar på problemstillingen.

Samtidig er det aspekter ved oppgaven som utfordrer validiteten. Med utgangspunkt i ønsket om å studere hvordan partienes retorikk kan forstås i lys av den retoriske situasjonen og rådende doxa, kan man argumentere for at jeg ville ha kunnet fått fram flere nyanser og muligens andre funn ved å innlemme også uttalelser i media, kronikker, taler og i partienes bruk av sosiale medier eller innlemmet flere partier i analysen. Med hensyn til tidsbegrensninger og oppgavens omfang, har jeg imidlertid vurdert dette som for omfattende, og jeg har derfor valgt å avgrense materialet til stortingsdebatter og til to partier. Jeg vil imidlertid hevde at kriteriene for validitet i en kvalitativ studie er ivaretatt gjennom analyseprosessen som jeg i de foregående har redegjort for.

3.6 Generalisering

At resultatene fra en studie kan generaliseres, innebærer at de må ha allmenn gyldighet (Gentikow 2005:60). Statistisk generalisering innebærer at man trekker slutninger om en populasjon basert på empirisk data som er samlet fra et utvalg av denne populasjonen (Yin 2014:40). Da dette kravet ikke kan overføres fra kvantitativ til kvalitativ forskning, har dette blitt brukt som argument for den kvalitative metodes grunnleggende manglende vitenskapelighet (ibid.:60-61). Denne kritikken rettes ofte også mot kvalitative casestudier (Yin 2014:20). Årsaken til at det tilsynelatende ikke er mulig å generalisere fra slike undersøkelser, er at enhver situasjon eller begivenhet er unik, noe som blir ekstra tydelig når man foretar dybdeundersøkelser, slik man gjør i casestudier (Østbye m.fl. 2013:235-236). Robert K. Yin (2014:40-42) presiserer at målet med casestudier ikke er å generalisere til populasjon. Det er det enkelte tilfellet som er av interesse, ikke hva funnene eventuelt kan si om andre tilfeller. Østbye m.fl. (236-237) mener imidlertid at casestudier kan gi mer generell kunnskap ved å teste teorier eller gi et første bidrag til innsikt på felt hvor det finnes lite teori. Yin (2014:40-41) vektlegger at casestudier kan brukes til å utvide og generalisere teoretiske perspektiver, og kaller dette analytisk generalisering (ibid.).

Formålet med denne oppgaven er ikke å trekke generelle slutninger om beslektede caser på bakgrunn av mine funn. Målet er å komme med et bidrag til teorien om den retoriske situasjonen ved å kombinere Bitzers teoretisk rammeverk med toposlæren og forståelsen av doxa. Ved å bruke de samme metodene og de samme teoretiske innfallsvinklene som er brukt i denne oppgaven, vil man kunne gjøre tilsvarende undersøkelser av hvordan doxa formidles og opprettholdes gjennom bruk av retoriske topoi, i møte med endrete retoriske føringer.

4 Analyse av debatten i 1994

Jeg vil i dette kapitlet først gjøre en analyse av Ap og FrPs retoriske situasjon i forbindelse med debatten i 1994. Videre vil jeg gjøre rede for og analysere partienes respektive bruk av topoi i debatten. Underveis vil jeg se disse toposene i lys av den retoriske situasjonen og ulike rådende doxa.

4.1. Den retoriske situasjonen

Det er, som redegjort for i kapittel 2, ulike måter å forstå den retoriske situasjonen på. Jens E. Kjeldsen (2004) ser den, som tidligere forklart, som situasjonell, mens Øyvind Ihlen (2007) ser den som mer overliggende og vedvarende. Særlig avgjørende for hvordan man forstår den retoriske situasjonen, er hvordan man definerer og forstår situasjonens påtrengende problem.

Det påtrengende problemet

Man kunne ha argumentert for at det påtrengende problemet for Ap og FrP i 1994 er det store antallet bosniske og kosovoalbanske flyktninger og asylsøkere som kommer til Norge pga. situasjonen på Balkan. Et retorisk problem er et problem som kan modifiseres ved hjelp av diskurs (Bitzer 1968:7), og det består av et faktisk forhold og en interesse knyttet til dette (Jensen 2016:82). Man kunne slik ha argumentere for at det store antallet flyktninger og asylsøkere er et faktisk forhold som de politiske partiene har tydelige interesser knyttet til; interesser som de formidler gjennom diskurs. Enten man ønsker å oppheve visumplikten for bosniere og stanse returnering av kosovoalbanere, eller man ønsker å opprettholde visumplikten samt returnere kosovoalbanere, kan dette ses på som ufullkommenheter som kan modifiseres gjennom bruk av diskurs, og følgelig betraktes som retoriske problem. En slik innfallsvinkel vil være i tråd med Jens E. Kjeldsens (2004) situasjonelle syn på den retoriske situasjonen og det retoriske problem.

Jeg ser imidlertid partienes retoriske problem som mer overliggende og vedvarende, jamfør Øyvind Ihlens (2007) forståelse av den retoriske situasjonen. Politiske partiers konstante påtrengende problem kan ses på som det Rune Karlsen (2015:94) definerer som deres overordnede mål; nemlig å søke regjeringsmakt og slik få gjennomført sin politikk. En avgjørende faktor i så måte er å overbevise velgerne om at det er akkurat de som er verdt å lytte til fordi de har de rette verdiene og de beste løsningene. Det dreier seg altså om å oppnå troverdighet i spørsmålet om hvem som er mest skikket til å sitte med styringen, jamfør Åse Thomassens (2013:18-19) syn på valgkamper og retorikkens plass i kampen om velgerne. Så lenge man ikke har oppnådd dette overordnede målet, er dette en vedvarende ufullkommenhet

som man til enhver tid må jobbe for å modifisere, og dette gjøres gjennom diskurs og retorikk. For partier som sitter med styringsmakten, er heller ikke problemet løst. Ikke før har man kommet seg i posisjon, må man fokusere på å beholde makten ved neste korsvei, og står derfor stadig overfor problemet med å overbevise og skape troverdighet om sine løsninger. Med en slik innfallsvinkel til den retoriske situasjonen og det retoriske problemet, blir den aktuelle flyktnings situasjonen ikke et påtrengende problem, men et faktisk forhold som fungerer som en føring for hvordan partiene kan respondere på den retoriske situasjonen.

Det retoriske publikum

Det retoriske publikummet består, ifølge Bitzer (1968:8), av de menneskene som for det første kan påvirkes gjennom bruk av diskurs og kommunikasjon, og som for det andre vil kunne bidra til den endringen som modifiserer det påtrengende problemet. Når det påtrengende problemet defineres som det vedvarende arbeidet med å overbevise velgerne om at de har de beste løsningene og verdiene, vil det retoriske publikummet i Ap og FrPs retoriske situasjoner først og fremst være den totale velgermassen. Vi ser her et tydelig eksempel på at det retoriske problemet finnes i selve publikummet, fordi det er holdninger og synspunkter i publikum som skal påvirkes (Kjeldsen 2016:84). Man kan betrakte denne publikumsgruppen som todelt. Partiene må på den ene siden henvende seg til mer eller mindre trofaste velgere, velgere som de kan være trygge på deler partiets grunnsyn og holdninger på en rekke, om ikke alle punkter. Den andre publikumsundergruppen er de velgerne som i større grad må overbevises om partiets politikk. Dette er velgere som enten sitter på gjerdet og ikke vet hva de skal stemme på, eller som vanligvis stemmer på andre partier (Jørgensen, Kock og Rørbech 2011:315-331). Det at denne publikumsgruppen er todelt, er en del av de retoriske mulighetene og føringene i situasjonen fordi det vil fordre noe ulik retorikk når man forholder seg til to nokså ulike grupper, noe jeg vil komme tilbake til.

Media må også kunne sies å være en viktig publikumsgruppe i denne retoriske situasjonen. Gjennom å formidle partienes politikk og retorikk, fungerer media som et viktig mellomledd mellom partiene og velgerne, og er slik avgjørende for om partiene lykkes med å skape den endringen og den modifiseringen av problemet som de ønsker og behøver. Partienes mål er å påvirke folk, eller nærmere sagt påvirke opinionen. Den offentlige opinion kan forstås som befolkningens holdninger til bestemte saker (Waldahl og Beyer 2015:34). Denne opinionen blir til en viss grad formet av folks egne erfaringer, men også i stor grad av medierte budskap. Media er uløselig knyttet til politisk kommunikasjon fordi mediene påvirker opinionen gjennom sin dagsordenfunksjon, der de prioriterer noen saker framfor andre (Jenssen og

Aardal 2097:256), og gjennom sin valgte framstilling av sakene, såkalt *framing* eller *tolkningsrammer* (Waldahl og Beyer 2015:43). Det blir med andre ord essensielt for partiene å kommunisere på et slikt vis at de får medieeksponering. Dessuten har media også en funksjon som aktør (Jenssen 2007:9). I redaksjonelle ledere og på kommentatorplass opptrer media som en selvstendig politisk aktør gjennom å ytre meninger og legge press på politikere og partier (ibid.). Også gjennom denne funksjonen har de påvirkningsmakt på opinionen og kan bidra til å modifisere det vedvarende retoriske problemet partiene står overfor. Denne påvirkningsmakten gjør media til et viktig retorisk publikum for partiene.

De retoriske vilkårene

Det ligger en rekke føringer og muligheter i den retoriske situasjonen for begge partier. De alvorlige forholdene på Balkan og det store antallet mennesker på flukt, er i seg selv en tydelig føring. Det er naturlig å anta at alvoret i situasjonen og antall mennesker som lider, legger føringer for hvordan man uttrykker seg. Videre eksisterer det bestemte formalia i stortingsdebattene som også representerer føringer og muligheter. Kutyme er en slik føring. Det er strenge regler for hva slags språk man kan tillate seg fra Stortingets talerstol, og man må holde seg innenfor det som betegnes som parlamentarisk språkbruk (Frøystadvåg 2017). I tillegg er partienes tilmålte taletid et vesentlig vilkår. I stortingsdebattene får partiene taletid ut fra hvor mange stortingsrepresentanter de har (Stortinget.no 2016). I 1994 er FrP representert med 10 stortingsrepresentanter, mens Ap har hele 67 (Torp 1994:193). I tillegg sitter Ap i regjering og har alle statsrådpostene, noe som øker partiets totale tid ved talerstolen. Det innebærer at FrP har langt mindre taletid enn Ap, noe som legger tydelige føringer for dem. Har man lite tid, må man velge sine ord og strategier med omhu.

Hvorvidt man sitter i posisjon eller opposisjon, kan også gi visse føringer og muligheter for retorikken. Det å være i opposisjon kan gi en langt større grad av frihet med hensyn til hva man kan si og gjøre, kontra det å sitte i regjeringsposisjon, som fordrer en mer ansvarlig innfallsvinkel (Fangen og Vaage 2014:62-63). Man kan da være nødt til å tilpasse seg politiske konvensjoner for å være i stand til å inngå kompromisser og samarbeide med andre partier, og slik få gjennomført politikken sin (ibid.:63). Jens E. Kjeldsen (sitert i Otterlei og Vaglieri 2017) viser til at grunnmodusen i politikken er å angripe regjeringen og stille opp forslag til endringer når man er i opposisjon, mens man fokuserer på å hylle og fremheve egen politikk når man sitter i posisjon. I 1994 sitter Ap med makten i en mindretallsregjering, mens FrP er et forholdsvis lite opposisjonsparti. For Ap er det også et vesentlig vilkår at de er et

parti som er vant med å sitte ved makten. Siden 1945 og fram til 1994 er det et overveldende flertall av Ap-styrte regjeringer. Ap er med andre ord vant med å være et styringsparti.

Som sagt innebærer det faktum at velgermassen er delt, en vesentlig føring. I kommunikasjon med den delen av velgerne som kan forstås som kjernevelgere, vil det være avgjørende å uttrykke seg i henhold til de verdier og holdninger som partiet assosieres med, slik at trofaste velgere opplever at de gjenkjenner partiets politikk og verdier. Denne formen for politisk kommunikasjon kan betegnes som *stemmebevarende* retorikk (Jørgensen m.fl. 2011:315-331), og kjennetegnes ved ideologisk argumentasjon som samler velgere på grunnlag av holdninger de har i forveien (ibid.:320, 328). For å nå velgergrupper som sitter på gjerdet eller føler seg hjemme hos andre partier, er det naturlig at man må ha en noe annen tilnærming. Jørgensen m.fl. (ibid.) kaller retorikken man benytter for å stjele stemmer fra andre partier, *stemmeflyttende* retorikk. Den stemmeflyttende retorikken kjennetegnes blant annet av mer konkret og informativ argumentasjon enn den stemmesamlende. Der den stemmesamlende retorikken bærer preg av en overordnet ideologisk argumentasjon, er den stemmeflyttende i større grad fokusert på den konkrete saken (ibid.:328). Det å forholde seg til et delt publikum, innebærer at man må ta innover seg det tankegodset og de holdningene som finnes både hos partienes kjernevelgere og i opinionen som helhet. Man må med andre ord betrakte de ulike gruppenes doxa som ulike retoriske vilkår.

Partienes tidligere ståsted, retorikk og uttrykte holdninger om temaet, skaper dessuten føringer i form av forventninger hos publikum. Det er derfor hensiktsmessig med et lite overblikk over hva slags innvandrings-, asyl- og flyktningpolitikk Ap og FrP har stått for fram mot disse debattene i 1994. Fram til midten av 70-tallet var ikke innvandring en viktig politisk sak i Norge. Ingen partier nevnte temaet i sine partiprogrammer før 1975, da Stortinget innførte innvandringsstopp for å begrense arbeidsinnvandringen (Hagelund 2003b:29). Det var Ap som da satt med regjeringsmakten og gjennomførte de innskjerpende tiltakene. Bale, Green Pedersen, Krouwel, Luther og Sitter (2010:418) vektlegger at Aps innvandringspolitikk på 70- og 80-tallet må kunne betegnes som streng («strict»). Fra 1975 og fram til midten av 80-tallet var norsk innvandringspolitikk preget av sterk konsensus og lite konflikt (Hagelund 2003b.:67). I følge Anniken Hagelund (ibid.) hersket det en nærmest hegemonisk enighet om at Norge skulle føre en innvandringspolitikk tuftet på «begrensning og kontroll», med andre ord en nokså restriktiv politikk. Tradisjonelt sett hører Ap sammen med Høyre og FrP når det kommer til innvandringspolitikk, og representerer en streng eller restriktiv linje, mens

sentrumpartiene og partiene til venstre for Ap, (Venstre, Krf, Sp, Sv og RV) ofte har argumentert for en mer liberal politikk (ibid.:29).

Velgerundersøkelser viser at innvandring ikke var et viktig tema for velgerne før midten av 80-tallet, og det ble for første gang en valgkampsak ved lokalvalget i 1987, grunnet en stor økning i antall asylsøkere og grunnet at FrP brakte det på banen og slik tydelig markerte seg som et innvandringskritisk parti (Hagelund 2003a:50; 2003b:29, 103, 107). Valgkampen i 1987 var preget av at det kun var FrP som ønsket å snakke om innvandring. De øvrige partiene motsatte seg debatten fordi de mente innvandring ikke var et tema som skulle gjøres til en stemme-sankende sak (Hagelund 2003b:118). Som Bale m.fl. (2010:417) påpeker, kom FrPs markante inntog i norsk politikk imidlertid i etterkant av at alle norske partier hadde gått i en mer restriktiv retning. FrP gjorde i 1987 sitt beste valg noen sinne, med 12,3 prosent oppslutning; en økning på 6 prosentpoeng fra lokalvalget i 1983 og hele 8,6 prosentpoeng fra stortingsvalget i 1985 (Hagelund 2003a:54). Det er vanskelig å fastslå at dette var et resultat utelukkende grunnet innvandringsdebatten, men forskere har tolket det dithen, og anser også denne valgkampen som den som sørget for at innvandring ble en viktig og brennbar politisk sak i årene som fulgte (Hagelund 2003b:118). FrP ble kraftig kritisert både av media og politiske motstandere for å gjøre innvandring til en politisk konflikt, og de ble beskyldt for å nøre oppunder rasistiske holdninger og fremmedfrykt (ibid.:119-121). Innvandringsmotstand ble slik en av FrPs fremste merkesaker (Fangen og Vaage 2014:40), og deres innvandringspolitikk kan i stor grad sies å ha vært avgjørende for partiets suksess (Bjørklund 2007).

Vi ser av dette overblikket at FrP tydelig har markert seg som et innvandringskritisk parti helt siden midten av 80-tallet, og at det var mye av årsaken til deres økte oppslutning. Dette gir oss en pekepinn på hva publikum forventer av FrP i en debatt om asyl og innvandring. Det er derfor rimelig å anta at FrP er innforstått med at de har en stor andel innvandringskritiske velgere som deres kjernevelgere, noe som legger føringer for partiets retoriske strategier. For Ap stiller saken seg noe annerledes. Som vi ser av det historiske overblikket, har Ap siden midten av 70-tallet ført en restriktiv og streng innvandringspolitikk. Likevel var det mulig for FrP å profitere på å markere seg som enda strengere. Mye av årsaken til dette kan være Ap og de øvrige partienes manglende vilje til eller ønske om å løfte innvandring fram som en politisk sak, men snarere velge å kritisere og distansere seg fra FrP og posisjonere seg som en klar motpart til dem (Hagelund 2003b:118). Samtidig er Ap et parti som forfekter Norges moralske ansvar over verdens flyktninger og holder fram at «solidaritet må krysse grenser»

(Arbeiderpartiet 1990; 1981), men med et betydelig spenn mellom høyre og venstre innad i partiet, hvor det både er en fløy som ønsker en restriktiv innvandringspolitikk, og en sterk innvandringsliberal fløy (Hagelund 2003b:137). Disse forholdene, med kjernevelgere som markant skiller seg fra hverandre i synet på innvandringspolitikk, gir Ap noen helt andre retoriske vilkår å forholde seg til enn hva som er tilfellet for FrP.

4.2. Fremskrittspartiets bruk av topoi

Som redegjort for i kapittel 2, innebærer topikken at en sak kan ses fra ulike sider eller perspektiver, avhengig av hvilke aspekter ved saken retoren ønsker å vektlegge (Gabrielsen 2008). Både FrP og Aps utgangspunkt i debatten i 1994 er at de ønsker å opprettholde visumplikten for bosniere, samt fortsette returneringen av kosovoalbanere. For å argumentere for dette ståstedet, velger de ulike tematiske innramminger, eller topoi, og slik bestemmer de hva de ønsker at saken skal handle om. I FrPs argumentasjon har jeg funnet fire materielle topoi partiet bruker i så stor grad at de må kunne sies å dominere og prege partiets retorikk, samtidig som de viser hvilke rådende doxa FrP forholder seg til i sin kommunikasjon med velgerne. Disse har jeg gitt benevnelsene *Flyktningene er en trussel*, *Økonomisk lønnsomhet*, *Motstanderne er for liberale* og *Motstanderne er moralister*. Gjennom den hyppige bruken av disse fire toposene, sammen med ulike formelle topoi som fungerer som argumentstrukturer som etablerer slutninger og konklusjoner, framstår de som hovedstrategier partiet bruker for å svare på den retoriske situasjonen.

4.2.1 Flyktningene er en trussel

Den materielle toposen FrP hyppigst bruker, har jeg gitt benevnelsen *Flyktningene er en trussel*. Ordet *trussel* brukes ikke av politikerne, men oppsummerer det etterlatte inntrykket som skapes når FrP trekker fram ulike måter et økt antall flyktninger og asylsøkere setter noe på spill for den norske befolkningen på. Toposen favner ulike aspekter ved denne trusselen. FrP støtter seg på trussel-toposen når de snakker om den sosiale uroen som kan oppstå på grunn av kulturelle forskjeller, om hvordan folks velferd vil bli truet, og om sikkerhetsutfordringer og kriminalitet som en konsekvens av økt innvandring. De setter den materielle toposen *Flyktningene er en trussel* sammen med den formelle toposen *Forhold* ut fra *Årsakssammenheng* som er et argumentasjonsprinsipp tuftet på kausalitet mellom to faktorer (Corbett 1965:111-112).. Argumentasjonen her er altså bygget opp gjennom å sette opp sosial uro, økt kriminalitet og svekket velferd som direkte konsekvenser av et stort antall flyktninger og asylsøkere, noe som legger grunnlaget for en konklusjon om at det er riktig å opprettholde visumplikten og fortsette å returnere kosovoalbanere.

Med hensyn til sosial uro, trekker FrP fram kulturelle motsetninger som utslagsgivende. De snakker eksempelvis om «konflikter og sosial uro basert på etnisk og kulturell bakgrunn» (S. tid. 1993-1994:2366), problemer som kan oppstå hvis det kommer svært mange «fra andre land, med en helt annen kultur, en helt annen bakgrunn, en helt annen livsform» (ibid.:2373) og «sosiale konflikter på bakgrunn av etniske forskjeller» (ibid.). Premisset er altså at det vanskelig lar seg gjøre for mennesker med ulik bakgrunn og opprinnelse å leve side om side uten at det fører til konflikter. Det uttrykkes også frykt for at et stort antall utlendinger vil føre til at befolkningssammensetningen i Norge endrer seg drastisk: «(...) 20 pst. av befolkningen i år 2050 kan være innvandrere med fremmedkulturell bakgrunn eller etterkommere av dem. 20 pst.! Spørsmålet blir om vi ønsker det på denne måten og til en hvilken som helst pris.» (ibid.:2413). I noen tilfeller trekkes bestemte folkegrupper fram som spesielt vanskelige å integrere, og i andre tilfeller er fokuset på at økt innvandring vil kunne føre til økt rasisme og fremmedfrykt i samfunnet. Vi finner flere av disse innfallsvinklene samlet i ett og samme sitat i eksemplet under:

Innerst inne føler nok også disse partiene at vi må beskytte vårt land mot de store folkevandringer som sannsynligvis bare er i sin begynnelse. De fleste har sett flyktning- og innvandringsaken som et økonomisk problem og lukket øynene for at det først og fremst er tale om en voksende kulturkonflikt. Poenget er at det flerkulturelle samfunn skaper konflikter. Erfaringer gjennom historien viser at fremmede ikke lar seg innlemme i en liten og ensartet kultur som den norske, særlig hvis den kulturelle forskjell er stor, og de fremmede ønsker å holde på sin kultur – se f. eks. jøder, armeniere, sigøynere og kroater. Slike folk har aldri blitt innlemmet i en annen befolkning. USA blir ofte nevnt som et vellykket multietnisk samfunn. I virkeligheten har denne sammensmeltningen selv etter 200 år bare omfattet en del hvite, ikke negre og indianere. I stedet for utvikling av et farverikt fellesskap, foregår det i USA en «ghettofisering» av farvede, hvor disse havner nederst på den sosiale rangstige. Flyktningstrømmen er en tidsinnstilt bombe mot vår nasjonale eksistens, ikke minst fordi den danner grobunn for intoleranse og rasistiske holdninger. Det er grunn til å frykte at fortsatt innvandring av asylsøkere i det omfang vi har hatt i de senere år, vil føre til alvorlige motsetninger mellom folkegrupper i Norge. [...] Konklusjonen på dette er at hvis vi skal ta imot flyktninger, bør vi fortrinnsvis ta imot flyktninger fra vår egen kulturkrets, og ikke f.eks. fra den muslimske del av verden, hvor man ikke bekjenner seg til rettsstaten, men til det religiøse diktatur – dette av hensyn både til flyktingene og oss selv. Fridtjof Frank Gundersen, 24. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2414).

Gjennom å si at «vi må beskytte vårt land mot de store folkevandringer som sannsynligvis bare er i sin begynnelse», skaper Gundersen et bilde av en nært forestående trussel. Det er en følelsesbasert form for argumentasjon som spiller på frykt og redsel for hva som kan skje med samfunnet dersom man ikke fører den politikken FrP står for. Inntrykket av fare og en trussel som er like rundt hjørnet blir forsterket gjennom metaforen «Flyktningstrømmen er en tidsinnstilt bombe mot vår nasjonale eksistens [...]» Han skaper en følelse av at det snart «smeller» hvis man ikke tar noen grep. Gundersen setter ikke spørsmålsteget ved utviklingen og trusselen når han kategorisk slår fast at «flerkulturelle samfunn skaper konflikter» og når

han bruker uttrykk som «Erfaringer gjennom historien viser at fremmede ikke lar seg innlemme i en liten og ensartet kultur som den norske [...]». Han snakker med andre ord ut fra en tilsynelatende opplest og vedtatt sannhet om blanding av kulturer. Gjennom å presisere at man helst bør ta imot flyktninger fra egen «kulturkrets» ikke bare av hensyn til nordmenn, men «[...] av hensyn til både flyktningene og oss selv», får han dannet et inntrykk av at FrP ikke utelukkende er opptatt av norske og nordmenns interesser, men at de har interesse av å føre en politikk som gagnar flyktningene også. Når dette innebærer at flyktninger fra bestemte folkegrupper ikke bør komme til Norge, får vi stadfestet at han mener at det ikke er til det beste for noen at mennesker med svært ulik kulturell bakgrunn lever side om side. Gundersen trekker dessuten fram konkrete folkegrupper som eksempel på grupper som det er ekstra vanskelig å «innlemme» fordi de «ønsker å holde på sin kultur». Implisitt i dette utsagnet ligger en forventning om at de som kommer til Norge skal gi avkall på sin kultur, noe som vitner om at man mener det er assimilasjon og ikke integrering som er veien å gå dersom man skal ta imot mennesker fra en annen kultur. Igjen ser vi at det er grunnsynet om at grupper med ulik kultur rent faktisk ikke kan leve sammen, som er det styrende prinsippet.

Når FrP snakker om flyktninger og innvandrere som en trussel for velferdsstaten, er det ved å vise til de økonomiske ressursene som bindes opp; ressurser som kunne og skulle ha vært brukt til noen annet og som følgelig går på bekostning av noe annet. Det er befolkningens generelle velferd som stadig trekkes frem som truet, ved å bruke begrep som «skattebetalernes penger» (S. tid. 1993-1994:2362), «sosialkontor for hele jordkloden» (ibid.:2390-2391) og «sugerør ned i vår statskasse» (ibid.). Når Carl I. Hagen vil vite «antallet flyktninger Høyre er villig til å bruke skattebetalernes penger på» (ibid.:2362), ligger det der en forståelse av skattepengene som noe som er «vårt», noe som skal brukes på dem som har betalt skatt. Slik blir Hagens spørsmål et spørsmål om hvor mye Staten har tenkt å ta fra den norske befolkningen. I andre tilfeller konkretiserer FrP-politikerne hvem det er som vil bli skadelidende. Gjennom å bruke uttrykk som «kommende generasjoners penger» (ibid.:2373) og gjennom å presisere at «Norge har betydelige problemer å løse innen helsesektoren. [...] og det trengs penger til å styrke politiet» (ibid.:2390-2391), får man vist til konkrete konsekvenser av å ta imot mange flyktninger og asylsøkere og hvordan det vil gå utover den jevne borger. Vi ser et eksempel på en slik konkretisering i sitatet under:

[...] er en betydelig forskjell mellom Kristelig Folkeparti og Fremskrittspartiet når det gjelder bevilgninger til dem som lider nød i Norge – de som står i helsekøer, de som venter på nødvendig pleie som de har behov for i alderdommen – fordi vi setter hensynet til de svake grupper i Norge foran det å være råflott overfor andre [...]

Carl I. Hagen 24. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2372).

Her går Hagen eksplisitt til verks og setter flyktninger opp mot en konkrete norske skattebetalere: De eldre, de syke og andre «svake grupper». Slik tegner han et tydelig bilde av hvordan samfunnet blir rammet av at politikerne bruker store pengesummer på flyktninger. Hagen spiller på følelser når han mer enn antyder at et stort antall flyktninger vil føre til at eldre og syke ikke får den hjelpen og behandlingen de trenger. I tillegg får han svartmalt den politiske motstanderen KrF ved å antyde at de ikke bryr seg om de syke og eldre. Gjennom å bruke begrepet «råflott overfor andre», marginaliserer han dessuten behovet for å bruke penger på flyktninger og asylsøkere. Han antyder at andre partier står for en overdreven bruk av penger, og slik framstiller han det som om syke og eldre blir forfordelt fordi flyktningene og asylsøkerne legger beslag på større økonomiske ressurser enn de faktisk har behov for.

I tillegg til å være en trussel for vår kultur og vår velferd, vektlegger FrP at økt innvandring vil føre til økt kriminalitet. Dette trusselbildet tegnes blant annet ved å komme med konkrete eksempler på at utlendinger har begått lovbrudd, slik som «Det er ikke lenger enn et par år siden vi hadde et tilfelle hvor en afrikansk asylsøker voldtok en mindreårig norsk jente» (S.tid 1993-1994:2390). FrP snakker også om en generell «import» av kriminalitet. Med det menes at Norge har et asylsystem som åpner for at kriminelle kan komme til Norge: «Alle utlendinger som ønsker å komme til Norge med kriminelle hensikter, for å snylte på vårt velferdssystem, eller fordi de er forfulgt i sine hjemland, skal kunne reise hit» (ibid.:4061). I sitatet under ser vi hvordan begge disse innfallsvinklene brukes for å vise hvilken trussel man åpner opp for ved å ta imot mange flyktninger og asylsøkere:

I sin relativt fyldige redegjørelse unngikk justisministeren sensasjonelt nok å komme inn på et område som burde bekymre ministeren sterkt i kraft av hennes stilling: Den økende kriminaliteten som er et resultat av strømmen av asylsøkere til Norge. [...] Det sier seg selv at asylordningen på en utmerket måte er tilpasset behovene til kriminelle utlendinger.

Justisministeren har selv i svar på et spørretimespørsmål til meg innrømmet at det er meget vanskelig å sjekke om asylsøkerne har en kriminell bakgrunn, bl. a. fordi man ikke kan forespørre landets myndigheter. Sommeren 1991 gikk politimesteren i Haugesund ut i avisene og advarte mot den betydelige økningen av vinningskriminalitet i bydelen rundt byens asylmottak. Jeg har selv snakket med flere folk innen handelsstanden i ulike deler av landet, som klager over det samme problemet.

Jan Simonsen, 24. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2390)

Her ser vi at Simonsen slår fast at kriminaliteten har økt i omfang på grunn av «strømmen av asylsøkere». Videre slår han fast at asylordningen legger til rette for dette og bruker Aps

justisminister som sannhetsvitne. Slik får han vist fram hvor åpenbart det er at den gjeldende politikken fører til en sikkerhetsrisiko. Når han så eksemplifiserer den økte kriminaliteten ved å vise til utsagn fra en politimester som bekrefter økningen av kriminalitet i nærheten av asylmottak, får han underbygget sine påstander.

Vi ser at toposen *Flyktingene er en trussel* favner ulike former for trusler som flyktinger og asylsøkere representerer. Felles for dem er at de aller vektlegger farer for det norske samfunnet. Anders Ravik Jupskås (2015) beskriver i sin doktoravhandling den organisatoriske og ideologiske utviklingen i FrP. Jupskås nevner fem viktige narrativ som FrP stadig har brukt for å forankre sine argumenter for en strengere innvandringspolitikk: *Innvandrere som en økonomisk byrde, som utnyttede av vårt velferdssystem, som en sikkerhetsrisiko*, samt et narrativ om *kulturelle utfordringer* og et narrativ knyttet til *økende illiberalisme i samfunnet som en konsekvens av innvandring* (ibid.:32). Vi ser at toposen *Flyktingene er en trussel* og de ulike aspektene ved den, slik jeg har skissert dem, er svært sammenlignbar med disse narrativene Jupskås beskriver. Dette er altså en topos som kan gi gjenklang innad i partiet og hos den delen av velgermassen som har lært FrP å kjenne som et parti som bygger oppunder nettopp disse narrativene, jamfør føringer innad i den retoriske situasjonen. Vi kan forstå denne toposen som en *locus communes*; en topos som tar utgangspunkt i de felles synspunkter og holdninger som finnes innad i partiet og blant partiets kjernevelgere (Kjeldsen 2016:160); altså som en del av partiets *doxa*, jamfør Mats Rosengrens (2008:67) definisjon. Vi ser at toposen *Flyktingene er en trussel* fungerer som en kollektiv topos der bestemte holdninger og antakelser om flyktinger og innvandring opprettholdes og styrkes (Gabrielsen 2008:46).

4.2.2 Økonomisk lønnsomhet

Sentralt i FrPs argumentasjon for hvorfor Norge ikke bør oppheve visumplikten og dermed ta imot flere bosniske flyktinger, samt hvorfor det var en feilslått politikk å ta imot så mange kosovoalbanere som man hadde gjort, står også det økonomiske aspektet. FrP argumenterer med utgangspunkt i den materielle toposen *Økonomisk lønnsomhet* og den formelle toposen *Sammenligning* ut fra *Grad* (Corbett 1965:108). Det er regnestykket rundt hvordan Norge får mest igjen for pengene man har til rådighet, som dominerer argumentasjonen. Den formelle *Grad-sammenligningen* tar utgangspunkt i det klassiske motsetningsparet mer/mindre, (Corbett 1965:108-111), som vi også kjenner fra Aristoteles (2006:178-179). Premisset her er at det er bedre å få mye igjen for pengene, enn lite. Sammenligningen dreier seg om hvorvidt man får mest igjen for pengene ved å ta imot flyktinger i Norge, eller ved å gi økonomisk hjelp i nærområdene. Ifølge FrP viser regnestykkene at det er økonomisk mest lønnsomt å

bistå i nærområdene. Økonomisk lønnsomt innebærer her at man får hjulpet flere mennesker for den samme summen penger hvis man fokuserer på å hjelpe i nærområdene. Vi ser toposen *Økonomisk lønnsomhet* i spill i utsagn og begrep som «frigjorte ressurser» (S. tid. 1993/1994:2353), «økonomiske midler til rådighet» (ibid.:2366-2367), «økonomisk fordel» (ibid.:2373), og i regnestykker over hvor mange som kan hjelpes i nærområdene for den samme summen det koster å hente flyktninger til Norge.

I en slik situasjon er det en selvfølge at den vestlige verden innrømmer sitt ansvar og gir hjelp til de bosniere som flykter fra krigens helvete. [...] Men det betyr ikke nødvendigvis at vi skal la alle de bosniske flyktningene som måtte ønske det, få opphold i Norge. Det er mulig å hjelpe langt flere mennesker i nød dersom ressursene satses i konfliktens nærområde. [...] Spørsmålet bør dreie seg om hvordan det er mulig å hjelpe på en mest mulig effektiv og hensiktsmessig måte. Er det gjennom en ukontrollert flyktningstrøm til Norge, eller er det gjennom å satse ressurser i nærområdene og kontrollere flyktningstrømmen til Norge slik at den kan organiseres hensiktsmessig og effektivt?
Jan Simonsen 8. februar 1994 (S. tid, 1993-1994:2055).

Vi ser her at Simonsen tar utgangspunkt i at Norge, som en del av den vestlige verden, skal ta ansvar og hjelpe flyktningene. Ved å etablere at Norge skal og må hjelpe, har han beredt grunnen for den kommende argumentasjonen om at denne hjelpen bør skje i nærområdene heller enn ved å ta imot en «ukontrollert flyktningstrøm til Norge». Simonsens fokus er hvordan man skal greie å hjelpe flest mulig. Så i motsetning til deler av argumentasjonen som kommer ut fra toposen *Flyktningene er en trussel*, der det i hovedsak argumenteres ut fra hva som er best for Norge og det norske folk, er det her flyktningene og hvordan man skal greie å hjelpe flest mulig med de økonomiske midlene man har, som er i fokus.

I eksemplet under ser at vi at Carl. I. Hagen argumenterer ut fra den samme logikken:

Regjeringen har prioritert slik at den bruker 500 mill. kr på kosovoalbanere – 500 mill. kr. Det beløpet kunne ha hjulpet anslagsvis 650 000 bosniske flyktninger i Kroatia. Med andre ord, man har prioritert dette området meget høyt. Man har imidlertid gjort det på den måten at et lite antall, ca. 5 000 kosovoalbanere, befinner seg i Norge til en kostnad av ca. 100 000 kr pr. person pr. år. Det måtte vel være fornuftig når man først har valgt å bruke 500 mill. kr på kosovoalbanere, at de midlene ble brukt i nærområdene, selvsagt under den forutsetning at det gjaldt de kosovoalbanere som nå befinner seg i Norge. Da ville man både kunne spare betydelige summer til eventuelt andre områder og hjelpe langt flere enn det man gjør nå.
Carl I. Hagen, 24. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2386).

Vi ser at der Simonsen snakker om hvordan ressursene burde brukes på en mest mulig effektiv måte for å hjelpe flest mulig, går Hagen mer konkret til verks og bryter spørsmålet om hvordan man bør hjelpe, ned til regnestykker og konkrete tall. En slik bruk av regnestykker og tall skaper et inntrykk av at man snakker ut fra harde fakta. Spørsmålet om hvordan man bør hjelpe, blir følgelig et spørsmål med en matematisk fasit.

Når FrP fokuserer på det økonomiske aspektet ved hvordan Norge bør bidra, lener de seg på en fornuftsbasert argumentasjon. Gjennom å fokusere på regnestykker og tall og en best mulig utnyttelse av ressurser, henvender de seg til publikums rasjonalitet som vil tilsi at det er åpenbart hensiktsmessig både for Norge og dem som er rammet av katastrofen, at pengene og ressursene brukes på en slik måte at flest mulig får hjelp. Toposen *Økonomisk lønnsomhet* koblet sammen med toposen *Grad-sammenligning*, kan sies å være tuftet på en utbredt felles forståelse, et doxa, om verdien av å få mest mulig igjen for pengene sine. Dette kan ikke sies å være et utpreget høyreorientert doxa, men kanskje heller en generell oppfatning som er like gyldig for den enkeltes privatøkonomi som for forvaltning av statskassen. I motsetningen til toposen *Flyktningene er en trussel*, som kommuniserer best til mennesker som allerede er skeptiske til økt innvandring, må man kunne si at toposen *Økonomisk lønnsomhet* er bedre egnet til å snakke til den generelle velgermassen. Uavhengig av hvordan man stiller seg til FrPs ideologiske plattform, kan argumentasjon basert på fornuftsappeller om utnyttelse av tilgjengelige ressurser, skape gjenklang fordi den er basert på nokså allmenne forståelser. Vi har å gjøre med et «felles sted» (Kjeldsen 2016:151) som er gjeldende for en langt større gruppe enn FrPs kjernevelgere. Vi kan forstå denne toposen som det Söderbergh (2017:48) omtaler som *topos som møteplasser*. Hennes vektlegging av at for å overbevise en meningsmotstander om noe, må man ta utgangspunkt i noe man faktisk er enig om, er relevant når man ser på FrPs bruk av denne toposen. Når FrP lener seg på toposen *Økonomisk lønnsomhet*, går de rett til kjernen av den aktuelle problematikken og viser til det de mener er den beste løsningen, uten å bli ideologisk, jamfør Jørgensen m.fl. (2011:328) sin definisjon av stemmeflyttende retorikk, og de tar utgangspunkt i noe de antar at også deres meningsmotstandere kan si seg enige i. Det er derfor plausibelt at FrP kan nå en annen publikumsgruppe gjennom bruk av toposen *Økonomisk lønnsomhet* enn gjennom å bruke toposen *Flyktningene er en trussel*. Vi ser altså at FrP, gjennom å bruke de materielle toposene *Flyktningene er en trussel* og *Økonomisk lønnsomhet*, synes å ta innover seg at deres retoriske publikum består av ulike grupperinger av velgermassen med ulike holdninger og verdier; ulike doxa.

4.2.3 Motstanderne er for liberale

FrP bruker også aktivt en materiell topos jeg har gitt benevnelsen *Motstanderne er for liberale*. Denne toposen brukes for å si at enkelte politikere og politiske partier ønsker å slippe inn alle som ønsker det. Den brukes sammen med den formelle toposen *Definisjon* ut fra *Genus* (Corbett 1965:98-100). Som Corbett forklarer, dreier *Definisjon* ut fra *Genus* seg å

klassifisere og plasserer noe i riktig kategori. I dette tilfelle kategoriserer og stemples motstanderne som uansvarlig innvandringsliberale. Som en motsats til disse partiene, står FrP og kjemper mot denne utviklingen. FrP mistenkeliggjør flere partier ved blant annet å stille spørsmål ved hvor mange de egentlig ønsker å ta imot, antyde at de vil ta imot alle og at de ikke bryr seg om hvorvidt de som kommer er reelle flyktninger eller ikke, samt ved å kritisere dem for ikke å forstå at det antallet som allerede har kommet, er veldig stort.

Det ble tatt imot ca. 10 000 bosniere og kosovoalbanere i 1993. Hvis det er «relativt få», må i hvert fall en dobling kanskje være innenfor det hr. Bondevik mener er fornuftig? «Relativt få» kan også bety at det er 30 000 som ville være et naturlig tall.

Carl I. Hagen, 24. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2370).

Den praksis man åpner for da, og som man egentlig foreslår, er følgende: Alle utlendinger som ønsker å komme til Norge med kriminelle hensikter, for å snylte på vårt velferdssystem, eller fordi de er forfulgt i sine hjemland, skal kunne reise hit.

Jan Simonsen, 8. juni 1994 (S. tid. 1993-1994:4061).

Carl I. Hagen latterliggjør her Bondevik som har uttrykt at 10 000 bosniere og kosovoalbanere i løpet av et år er «relativt få», og antyder at det er umulig å vite hvor mange Bondevik faktisk ønsker å ta imot. Vi ser videre at Simonsens slår fast at motstanderne står for en politikk som vil føre til at «alle utlendinger» kan komme til Norge. Vi ser at Simonsen dessuten lener seg på toposen *Flyktingene er en trussel* når han snakker om «kriminelle hensikter» og at utlendingen kommer for å «snylte på vårt velferdssystem». Dette er et godt eksempel på hvordan toposen *Motstanderne er for liberale* går hånd i hånd med toposen *Flyktingene er en trussel*. Det er denne trusselen FrP ønsker å redusere ved å føre en streng flyktning- og asylpolitikk, og det er nettopp denne trusselen som vil bli større som følge av den politikken motstanderne argumenterer for.

På 1980-tallet etablerte FrP seg som den eneste kritiker av norsk innvandringspolitikk i et politisk landskap der det hersket bred konsensus om denne politikken (Hagelund 2003b:67). Toposen *Motstanderne er for liberale* kan ses i sammenheng med dette, og er tuftet på en forståelse av at det kun er FrP som står for en ansvarlig og streng nok innvandringspolitikk. Denne toposen bygger på det man kan kalle et partiinternt doxa; kollektiv kunnskap (Rosengren 2008) om at den norske innvandringspolitikken er feilslått og at de øvrige partiene står for en politikk som er for løssluppen. Som den eneste tydelige kritiker av denne politikken, er det følgelig kun FrP som er villig til å føre politikken i en strengere retning.

4.2.4 Motstanderne er moralister

De tre foregående materielle toposene benytter FrP når de argumenterer for sin ønskede politikk. Imidlertid innebærer deres retoriske strategi også bruk av en topos med et annet siktemål enn å argumentere for hvorfor noe bør gjøres eller ikke gjøres. FrP bruker den materielle toposen *Motstanderne er moralister* for å angripe sine politiske motstandere og stille dem i et dårlig lys. I kombinasjon med den formelle toposen *Definisjon* ut fra *Genus* (Corbett 1965:97-101), anklager de sine politiske motstandere for å se på seg selv som bedre og mer rettvise enn folk med andre meninger. Som Corbett (ibid.:97-99) forklarer, dreier *Definisjon* seg om å etablere nøyaktig hva som er sakens kjerne; hva det er og hva det ikke er. Når man definerer noe med utgangspunkt i *Genus*, er det snakk om en klassifisering; altså å plassere noe i riktig kategori (ibid.:99-101). I dette tilfellet bruker FrP denne formelle toposen til å definere og kategorisere dem som ønsker en mer liberal politikk, som moralister. Trygve Lavik (2017) utforsker begrepet *moralisme* i sin artikkel «Hva er moralisme?». Han presenterer fire noe ulike deskriptive definisjoner av begrepet: *Sinnelagsetisk moralisme*, *myk paternalistisk moralisme*, *hard paternalistisk moralisme* og *bør til er-moralisme* (ibid.) Innenfor FrPs topos *Motstanderne er moralister*, finner vi anklager om såkalt *sinnelagsetisk moralisme* og *hard paternalistiske moralisme*.

Lavik definerer *sinnelagsetisk moralisme* som «krav som er implisitt eller eksplisitt rettet til andre, og som bærer i et indre egoistisk ønske om å føle seg bedre selv, enten for å døyve dårlig samvittighet eller for å føle seg bedre enn andre, og hvor det ikke kan sannsynliggjøres at man ved å oppfylle kravene vil kunne oppnå de ønskede resultatene.» (ibid.:87). Vi gjenkjenner denne forståelsen av moralisme når Carl I. Hagen anklager Kjell Magne Bondevik for å være moraliserende og ikke ta høyde for de reelle utfordringene som flyktningene representerer:

Kjell Magne Bondevik valgte å holde et litt ideologisk, moraliserende innlegg, hvor han gikk utenom alle de praktiske problemer og valg som vi i realiteten er tvunget til å ta stilling til i denne sal.

Carl I. Hagen, 24. februar 1994 (S. tid. 1993-1994: 2370)

Her sier Hagen at Bondevik hopper bukk over de praktiske hensynene som kommer i kjølvannet av KrFs ønskede politikk, men heller fokuserer på å moralisere over andre. Implisitt i dette ligger det at Bondevik er mer opptatt av å kunne påberope seg å ha handlet moralsk enn å ta inn over seg hvilke konsekvenser disse handlingene vil ha. Anklagen dreier seg med andre ord om at Bondevik ser det som et mål i seg selv å ha utvist det rette sinnelag og den rette moral.

Anklagen om moralisme i henhold til det Lavik kaller *den harde paternalistiske moralismen*, finner vi også:

Det kan ikke være umoralsk å mene at man bør ta hensyn til folks reaksjoner mot denne innvandring for å forebygge konflikter. Det kan heller ikke være umoralsk å mene at man bør forebygge de raske forandringer i det helhetspreg som den norske befolkning har.
Fridtjof Frank Gundersen, 24. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2414).

Ved å si at det han og FrP står for ikke kan oppfattes som umoralsk, får Gundersen implisitt sagt at det er det noen som hevder. Den *harde paternalistiske moralismen* innebærer blant annet at man stiller seg til dommer over andre (Lavik 2017:88). Det er nettopp det Gundersens anklager går ut på. Han får sagt at FrPs politikk er moralsk riktig fordi den tar hensyn til folks reaksjoner og forebygger konflikter som kan oppstå, men at deres motstandere stempler dette som umoralsk og følgelig hevder at de har bedre moral enn FrP.

Lavik beskriver dessuten moralister som bedriver hard paternalistisk moralisme som «en gruppe mennesker som prøver å herske over andre og kontrollere samfunnsdebatten ut fra egne forestillinger om den rette moral.» (ibid.:85). Vi ser denne formen for moralismeanklage når FrP beskriver hvordan de har blitt og fortsatt blir stemplet som rasister:

Flyktning- og innvandringsspørsmål er temaer som er vanskelig å bringe inn i den offentlige debatt, selv om mange er opptatt av dette spørsmålet i Norge. De som har forsøkt å gi uttrykk for et annet syn og komme med systemkritikk, har blitt påklistret rasiststemplet i et forsøk fra motstanderens side på å kvele ytringsfriheten.
Øystein Hedstrøm, 24. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2413).

Her blir umoralen gitt navnet «rasisme», og motstanderne anklages for å kaste dommer over dem som er uenige med dem. Videre går anklagen ut på at de bruker denne stemplingen til å forsøke å tvinge sine motstandere til taushet og slik diktere samfunnsdebatten og sågar «kvele ytringsfriheten». Det er med andre ord ikke kun en anklage om ufin oppførsel og en lite sympatisk tro på egen fortreffelighet som ligger i Hedstrøms anklage, men faktisk en anklage om udemokratisk framferd.

Når det er snakk om *moral*, tar vi utgangspunkt i en felles oppfatning om at det er noe som er normativt riktig og noe som er normativt galt å gjøre i en gitt situasjon (SNL.no 2018). Som Laviks ulike definisjoner viser, kan moralisme blant annet gi seg utslag i å stemple andres meninger, holdninger og moralske kompass som mindreverdige ens egne, og å gjøre seg skyldig i å handle utelukkende ut fra ønsket om å framstå som moralsk, uten å ta hensyn til de reelle konsekvensene av disse handlingene og om de faktisk bøter på det problemet man

ønsker å få bukt med. Som Lavik (2017:1) påpeker, er det nesten utelukkende negative konnotasjoner knyttet til begrepet *moralisme*. Toposen *Motstanderne er moralister* bygger på en utbredt felles oppfatning av at det er noe lastefullt i å påberope seg en bedre moral enn andre, eller å være opptatt å framstå som moralsk overlegen og med ren samvittighet uten øye for faktiske konsekvenser av sine handlinger. FrPs stempling av sine motstandere som moralister kan ses i sammenheng med partiets historikk. Som Anniken Hagelund (2003b) og Anders Ravik Jupskås (2015) viser, har FrP siden midten av 1980-tallet blitt anklaget for å nøre oppunder fremmedfiendtlighet og rasisme, og de øvrige partiene har vært opptatt av å holde tydelig avstand til dem og stemple dem som uanstendige. De andre partiene har fremstilt sine verdier og sin politikk som mer anstendige enn FrPs, og slik kan disse anklagene innen toposen *Motstanderne er moralister* leses som en respons på denne historikken som er et aspekt ved den retoriske situasjonen.

4.3 Arbeiderpartiets bruk av topoi

I datamaterialet har jeg også funnet fire materielle topoi som Ap bruker i så utstrakt grad at de må kunne betegnes som toneangivende og kjennetegnende for partiets retoriske strategi, og som viser hvordan partiet forholder seg til ulike doxa. Disse fire toposene har jeg kalt *Moral*, *Økonomisk lønnsomhet*, *Ansvarlig styringsparti*, *uansvarlig opposisjon* og *Vi gjør mye for flyktningene*. I motsetning til FrP, bruker Ap flere av disse toposene sammen med flere ulike formelle topoi, noe som gjør at dette underkapittelets oppbygging er noe annerledes enn det foregående.

4.3.1 Moral

Den mest fremtredende og dominerende toposen Ap bruker i debattene om visumplikt og retur av kosovoalbanske asylsøkere, er den materielle toposen *Moral*. Som omtalt tidligere, dreier moral seg om en felles oppfatning om at det er noe som er normativt riktig og noe som er normativt galt å gjøre en gitt situasjon (SNL.no 2018). Benevnelsen jeg har gitt denne toposen gir en langt videre kategori enn de øvrige toposene jeg har avdekket i mine analyser. Årsaken til det er at toposen rommer både ideer om moralske handlinger, sinnelag, dobbeltmoral og moralisme. Man kunne ha valgt å dele disse inn i fire ulike materielle topoi, men jeg har vurdert det dithen at det ville ha gitt en mer detaljert analyse enn hva som er hensiktsmessig med utgangspunkt oppgavens formål, og at jeg slik ville ha mistet noe av oversikten over Aps overordnede retoriske strategier. Det vesentlige med toposen *Moral*, med sine ulike aspekter, er at den tydelig viser hvordan Ap behandler flyktningdebatten som et moralsk anliggende.

Sammenligning - Likhet

Sammen med den formelle toposen *Sammenligning* ut fra *Likhet* (Corbett 1965:103-106), danner *Moral*-toposen grunnlaget for et argument om at forslagene om oppheving av visumplikten og ønsket om å stanse returnering av kosovoalbanere, er urettferdig forskjellsbehandling. *Sammenligning* ut fra *Likhet* dreier seg om at dersom to ting er like hverandre på én eller flere måter, er de ofte like på andre måter også, eller de bør behandles likt (ibid.). I dette tilfellet innebærer det at Ap tar utgangspunkt i at lidelsene på Balkan ikke skiller seg fra andre kriserammede land i verden. Ap trekker fram kriger og konflikter i en rekke andre land og poengterer at situasjonen er minst like ille der. Derfor er det, ifølge Ap, ikke noen grunn til at akkurat kosovoalbanere og bosniere skal særbehandles. Premisset er altså at mennesker i like situasjoner skal behandles likt. I sitatet under ser vi hvordan disse anklagene om forskjellsbehandling presenteres:

Eg har alltid tidlegare sett på Sosialistisk Venstreparti som eit internasjonalt parti som tek opp globale problem. Eg føler at det no faktisk er grunn til å stilla seg spørsmålet om det framleis er slik, fordi det i dei forslaga som Sosialistisk Venstreparti m.a. har fremja før, og ikkje minst i dei forslaga som Sosialistisk Venstreparti er med og fremjar i dag, vel ein ut eitt problemområde og kjem med forslag til å løysa det. Ein annan ting som eg har oppfatta som ein av dei viktigaste tinga i SV i sin politikk, er likebehandling. Likevel er SV i dag med på å fremja seks forslag som går ut på å ta ut ei gruppe og systematisk særbehandla denne gruppa framfor andre grupper som er i ein nett like vanskeleg situasjon. [...] Når det gjeld Kosovo, blir eg endå meir forundra, fordi ein her trekkjer ut eit land som ikkje eingong er i krig. Me er nok einige om at situasjonen i Kosovo er svært tragisk, men dessverre er det ikkje eit eineståande tilfelle. Kvifor skal Kosovo trekkjast ut?

Olav Akselsen, 24. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2365).

Akselsen går her i rette med SV med utgangspunkt i hva slags parti SV skal og vil være, og hevder at de ikke lever opp til sine egne moralske standarder og sitt eget verdigrunnlag, og følgelig ikke imøtekommer sin egen grunnverdi om «likebehandling». Når Akselsen dessuten påpeker at det faktisk ikke en gang er krig i Kosovo, tegnes det et bilde av SVs prioriteringer som ytterligere uheldige og urettferdige. Spørsmålet om visumplikt blir slik et spørsmål om moral, der det moralsk riktige blir definert som å opprettholde visumplikten av rettferdighetshensyn.

Ap bruker også toposen *Moral* sammen med den formelle toposen *Sammenligning* ut fra *Likhet* til å anklage opposisjonen for kun å være opptatt av tragedien på Balkan fordi det er den konflikten som får mest oppmerksomhet i media, mens de glemmer de krigene og katastrofene som media ikke skriver om. I sitatet under ser vi også et eksempel på at Ap anklager opposisjonen for å være opptatt av Balkan fordi det er i Europa, nært Norge, mens fjernere land hvor det også er krig, ikke får samme oppmerksomhet:

Som presten i Nordstrand har både SV, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti lært meg noe nytt i dag, et nytt begrep – at det er viktigere å hjelpe mennesker i nød når de kommer fra Europa eller er på dørstokken vår. Eller som SV sa, vi har et regionalt ansvar. Er det et annerledes ansvar vi har for dem som er krigsofre i Jugoslavia enn for dem fra andre land som er i krig? Det var for meg en ny lærdom, for jeg trodde at det uansett var mennesker og nød vi skulle prøve å ta vare på. (...) Hvorfor er det ikke også foreslått å fjerne visumplikten overfor de andre landene i krig f. eks. Angola? Nei, å sette grenser er tydelig lettere når det er lenger unna, når det gjelder mennesker som kanskje er mer fremmedarta.

Anne Helen Rui, 8. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2063)

I dette sitatet kritiseres SVs standpunkt om at Norge har et særlig ansvar overfor flyktninger fra Bosnia og Kosovo på grunn av den geografiske nærheten til Balkan. Rui påpeker at konsekvensen av en slik tankegang er at man prioriterer noen krigsofre framfor andre kun på bakgrunn av geografisk nærhet, noe som framstår som urettferdig og ubarmhjertig. Videre setter hun spørsmålsteget ved opposisjonens beveggrunner for å fokusere så sterkt på Kosovo og Bosnia, på bekostning av flyktninger og krigsofre i andre krigsherjede land. Hun antyder en bevisst forskjellsbehandling basert på folks opprinnelse når hun antyder at SV ville ha reagert annerledes dersom det gjaldt «mennesker som kanskje er mer fremmedartet». Slik trekkes motstandernes moral i tvil. Igjen framstilles det som moralsk riktig, med utgangspunkt i rettferdighet og likebehandling, å opprettholde visumplikten.

Sammenligning - Grad

Innen moralfilosofien finner vi begrepet *utilitarisme*. Utilitarismen innebærer at det moralsk riktige å gjøre i enhver situasjon, er å maksimere nytten av tiltaket (Sagdahl 2018). I debatten om hvordan man skal bistå i en flyktningkrise, vil et slikt syn innebære at det er moralsk riktig å etterstrebe å hjelpe så mange som mulig heller enn bare noen få. Når Ap stadig repeterer frasen «hjelpe så mange som mulig», er det ut fra et slikt syn på moral de argumenterer. Her settes toposen *Moral* sammen med den formelle toposen *Sammenligning* ut fra *Grad*, slik at det hele blir et spørsmål om hva som er mer eller mindre moralsk riktig (jf. Corbett 1965:108-111). I et lengre innlegg streifer Olav Akselsen stadig innom dette omkvedet om å hjelpe flest mulig, slik vi ser av de tre korte sitatene under:

Det er dette som er bakgrunnen for vår flyktningpolitikk, der Arbeiderpartiet sitt mål er å hjelpe flest mogleg. [...]

Etter mi mening er det her viktigare å snakka om kvantitet enn kvalitet: Me må hjelpe flest mogleg. [...]

Vårt mål er som sagt å hjelpe flest mogleg, og Regjeringa vil med det første gjera nærmare greie for korleis det skal skje.

Olav Akselsen, 8. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2065-2066)

I motsetning til toposen *Økonomisk lønnsomhet*, som jeg kommer tilbake til, og som jeg har vist hvordan FrP bruker, argumenteres det her ikke ut fra konkrete målenheter som tilsier hva

som er det riktige svaret. Innenfor *Økonomisk lønnsomhet*-toposen er denne måleenheten penger og hvordan man best får utnyttet verdien av pengene, og slik hjulpet flest mulig. Når Akselsen her snakker om å «hjelpa flest mogleg», er det uten en slik handfast parameter. Han argumentere ikke ut fra nytteverdi, men ut fra en overordnet idé om hva som er det riktige å gjøre; altså ut fra et moralsk doxa det er lett å enes om: Det er bedre å hjelpe mange enn få.

Definisjon - Genus

Ap bruker også *Moral*-toposen sammen med den formelle toposen *Defininsjon* ut fra *Genus*, altså gjennom kategorisering (Corbett 1965:99-101), for å definere seg selv som et parti med moralsk fiber. *Moralsk sentimentalisme* er en form for moralfilosofi som vektlegger følelsenes rolle framfor fornuften og rasjonaliteten når det kommer til å forstå hva som er etisk og moralsk riktig (Holmen 2016). Dette synet på moral tilsier at det er vår evne til medfølelse og empati som avgjør om vi er i stand til å bedømme hvorvidt noe er riktig eller galt (ibid.). Ap bruker denne toposkombinasjonen for å markere at de har empati med flyktningene som er rammet, og at det å innføre visumplikt var en vanskelig avgjørelse:

Men beslutningen var vanskelig for den ansvarlige statsråden og for Regjeringen. Det har en innrømmet.

Jan Otto Fredagsvik, 8. februar 1994 (S. tid. 1993-1994: 2044).

Jeg tror vi alle, hvis vi er ærlige, må innrømme at vi makter ikke alt i Norge, vi må sette grenser – selv om dette kanskje var en vond avgjørelse.

Jan Otto fredagsvik, 8. februar 1994 (S. tid. 1993-1995:2047).

Når vi snakker om visumplikten, er det et vedtak Regjeringen gjorde med meget tungt hjerte [...] Grete Faremo, 8. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2060).

Når Ap-politikerne vektlegger at avgjørelsen om å innføre visumplikt for bosniere var «en vanskelig avgjørelse», «en vond avgjørelse» og en avgjørelse man «gjorde med tungt hjerte», må det tolkes som et ønske om å definere seg selv som et parti med empati, og følgelig som et moralsk parti. Det framstår som et behov for å poengtere at avgjørelsen ble tvunget fram av nødvendighet heller enn som et ønske fra Ap. Det virker naturlig å se disse forsikringene i sammenheng med det Ap holder fram som sine grunnverdier; «frihet, likhet og solidaritet» (Arbeiderpartiet.no), som igjen kan ses på som del av partiets doxa. Presiseringene av at avgjørelser om innstrammede tiltak er vanskelige og vonde, kan ses på som et ønske om å vise at partiet holder fast ved sine grunnverdier. Dette kan ses i lys av den retoriske situasjonen Ap befinner seg i. De står sammen med Høyre og Frp i ønsket om å opprettholde visumplikten og returnere kosovoalbanere. De er altså på linje med innvandringsmotstanderne FrP når det kommer til å sørge for en innstramning overfor balkanske flyktninger. Jamfør de

retoriske vilkårene og spennet innad i Ap når det kommer til hva slags innvandringspolitikk partiet bør føre (Hagelund 2003b:137), er det naturlig å se disse forsikringene om hvor tung avgjørelsene er, som et ledd i det å håndtere de ulike publikumsgruppene og sørge for ikke å støte fra seg velgere.

Særlig når det er snakk om mennesker i krig og nød, er det naturlig at politikere ser det som essensielt å vise at de handler moralsk riktig overfor disse menneskene. Det kan derfor være hensiktsmessig, slik Ap gjør, å forsøke å få en politisk sak til å handle om moral dersom man tror man kan framstå som moralsk overlegen sin motstander. Det å være og å handle moralsk, og å handle ut i fra idealet om å hjelpe flest mulig og å ha empati og medfølelse overfor andre mennesker, må kunne sies å være en tilnærmet allmenngyldig verdi eller doxa i vår kultur. Med hensyn til den retoriske føringen det mangfoldige retoriske publikummet representerer, vil topoi fundert i en forståelse av moral, kunne være egnet til å nå et bredt lag av velgere.

For Ap går ønsket om å framstå som moralsk, hånd i hånd med behovet for å stemple motstanderne som moralister. I likhet med FrP, anklager Ap sine motstandere for å framstille seg selv som moralsk overlegne. I likhet med FrP bruker de den formelle toposen *Definisjon* ut fra *Genus* (Corbett: 1965:99-101) for å stemple og definere motstanderne som moralister. Ap hevder eksempelvis at opposisjonen forsøker å gjøre debatten til en debatt om hvem som har «minst eller størst hjerte» (S. tid. 1993-1994:2389), «har det største hjertelaget» (ibid.:2046), «størst barmhjertighet» (ibid.:2378) og at de burde legge vekk «måleteknikkene som måler hjerterom etter hvor mange gode ønsker hjertet rommer» (ibid.:2412). Kritikken dreier seg altså om at motstanderen framstiller seg selv som de med de største hjertene og følgelig den beste moralen, samt at de kommer med negative karakteristikk av Ap for å opphøye seg selv:

Eg synest det er svært skuffande at ein del av debattantane i dag har prøvd å stempla andre og gje inntrykk av at dei er betre, eller at dei har eit større hjarte enn andre.
Olav Akselsen, 8. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2065).

Det er et gjennomgående trekk i debattene at noen bevisst forsøker å plassere folk og partigrupper i båser – de med hjertelag og de uten. Justisministeren, regjeringa og Arbeiderpartiet fremstilles som hjerterå.
Jan Otto Fredagsvik, 8. juni 1994 (S. tid. 1993-1994:4054).

I disse sitatene ser vi at Ap-politikerne anklager opposisjonen for å sette et ufordelaktig stempel på Ap. Implisitt sies det at opposisjonen stiller seg som dommer over andre og fremhever sin egen moral som bedre og overlegen, jamfør det Lavik (2017) definerer som

hard paternalistisk moralisme. Det ønskede resultatet av en slik anklage må man gå ut i fra er å diskreditere dem og, i forlengelsen av det, diskreditere politikken deres.

Forhold – Motsigelse

I tillegg til å ilegge opposisjonen kvaliteter som forbindes med moralisme, bruker Ap toposen *Moral* til å påpeke handlingsmønstre som bærer preg av dobbeltmoral. De bruker den da sammen med den formelle toposen *Forhold* ut fra *Motsigelse*, som baserer seg på enten/eller og sant/usant, og tar utgangspunkt i at en ting ikke både kan være og ikke være på samme tid (Corbett 1965:118-119). I dette tilfellet benytter Ap denne toposen for å adressere usannheter i opposisjonens framstilling av seg selv. De anklager motstanderne for manglende samsvar mellom ord og handlinger:

Etter å ha fulgt denne debatten registrerer jeg at det for noen partier kan synes å være ganske langt mellom liv og lære. Her i salen argumenterer representanter både fra Senterpartiet og Kristelig folkeparti overbevisende med at det ikke kan være noe problem for Norge å ta imot et ubegrenset antall flyktninger fra Bosnia. Jeg vil da spørre om de har tatt en prat med sine partifeller i kommunene. [...] Vi ser at partifeller av dem som her i salen taler varmt for fullstendig åpne dører ved landegrensen, helst ville ha lukket sine dører ved kommunegrensen.
Ane Sofie Tømmerås, 8. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2057).

Ikke minst var det et tankekors for justisministeren at så få viste engasjement overfor de 10000 – 12000 flyktningene som har oppholdstillatelse, og som nå skal integreres i det norske samfunnet. Kanskje burde noen av de mange høyrøstede i opposisjonen bruke noen av kreftene som i dag går med til kritikk av Regjeringens flyktningpolitikk, til å motivere og overtale partifeller med makt og innflytelse rundt om i Kommune-Norge til å ta imot flyktninger for utplassering. [...] Mange av oss opplever at noen partier opererer med to standpunkter i flyktningpolitikken – et nasjonalt og et mer lokal. Slikt innbyr ikke til tillit.
Jan Otto Fredagsvik, 8. februar 1994 (S. tid. 1993-1993:2044).

Her ser vi at Tømmerås går rett til kjernen av det Aps anklager dreier seg om: Det er «langt mellom liv og lære». Både Tømmerås og Fredagsvik påpeker at opposisjonen roper høyt om å ta imot flere flyktninger, men kvier seg for å gjøre en innsats der det virkelig trengs, nemlig med å få bosatt de flyktningene som allerede befinner seg i landet. Anklagen går ut på at opposisjonen kommer med kritikk og forslag ut fra tilsynelatende edle hensikter, men at de kun forstiller seg. Både Fredagsvik og Tømmerås sier rett ut at det ikke eksisterer vilje til å ta imot disse flyktningene blant opposisjonspartiernes lokalpolitikere, og at partiene derfor taler med to tunger. Det eksisterer med andre ord én moral inne i stortingssalen og en annen ute i kommunene. De etterlever ikke de moralske verdiene de forfekter, og utviser dermed de dobbeltmoral.

Bruken av toposen *Moral* tjener Ap på flere måter. De forsøker å framstille sin politikk som moralsk riktig, og seg selv som et parti drevet av empati og medmenneskelighet. Videre framstiller de det som om de har bedre moral enn konkurrerende partier, gjennom anklager

om forskjellsbehandling og dobbeltmoral. Som tidligere nevnt, er det sett på som utpreget usympatisk å påberope seg en bedre moral enn andre (Lavik 2017), noe Ap står i fare for å gjøre når de kritiserer opposisjonens moral. Samtidig utnytter Ap nettopp disse negative konnotasjonene når de anklager opposisjonen for å være moraliserende. Ap bruker med andre ord toposen *Moral* for å kritisere motstanderen både for manglende moral og for å være moralister. De mange ulike måtene Ap bringer spørsmål om moral inn i debatten på, vitner om at de forholder seg til et doxa om flyktningpolitikk som et moralsk anliggende.

4.3.2 Økonomisk lønnsomhet

I likhet med FrP, er den materielle toposen *Økonomisk lønnsomhet*, sammen med den formelle toposen *Sammenligning* ut fra for *Grad* (Corbett 1965:108-111), svært essensiell når Ap argumenterer for sin politikk. Også Ap argumenterer for at det er best å hjelpe i nærområdene framfor å ta imot flere flyktninger i Norge, ved å bruke økonomisk logikk om hvordan man best utnytter de ressursene man har. I likhet med FrP er det altså snakk om å handle slik at man får mest igjen for pengene; at man får hjulpet «flest mulig best mulig» ut fra de ressursene man har til rådighet. Vi kjenner igjen begrepsbruken fra FrP når Ap-politikerne snakker om «begrensende ressurser» (S. tid. 1993-1994:2059), «de ressursene vi har til rådighet» (ibid.:2048) og om å få «mest mulig ut av midlene» (ibid.:2047-2048.)

Og noen må vurdere forholdet mellom effekten av ressurser som benyttes i Norge, og effekten av ressurser som settes inn i området. Uansett hvor mye penger Norge bruker her hjemme, vil vi ikke alene kunne avhjelpe problemet. Da blir det et poeng i seg selv å få maksimal effekt av de midlene som stilles til rådighet.

Jan Otto Fredagsvik, 8. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2046)

Eg har heller ikkje sett at dei har sett på spørsmålet om kva som er mest tenleg for dei som lir under krig og terror i Bosnia – opne grenser til Norge eller bruk av dei same pengane i Bosnia eller grannelanda, der ein kan få kanskje ti gonger så mykje for pengane som det ein får her. Haakon Blankenborg, 24. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2349-2350).

Vi kjenner igjen den samme logos-baserte argumentasjonen som FrP bruker, der man henvender seg til tilhørernes rasjonalitet og sunne fornuft for å overbevise dem. Premisset er også det samme som hos FrP: Det er åpenbart bedre å hjelpe i nærområdene fordi der strekker pengene lengre og man får mer igjen for dem. I likhet med FrP vil Ap, med denne måten å argumentere på, kunne appellere til velgere fra ulike partier, siden dette doxaet om å få mest igjen for pengene sine, har tilnærmet allmenn gyldighet. Det er en topos som fungerer som et «fellessted», en *locus communes* (Kjeldsen 2016:160-168), eller som et doxa som mange kan samles om. Når Jan Otto Fredagsvik sier at «noen må vurdere forholdet mellom effekten av ressurser som benyttes i Norge, og effekten av ressurser som settes inn i området.», fungerer

bruken av denne toposen også som en bekreftelse av Ap som et naturlig styringsparti. Det er nettopp Ap som er denne «noen» som må gjøre denne vurderingen Fredagsvik nevner. Slik framstilles Ap som et ansvarlig parti som er vant til å sitte i posisjon og som vet hva det innebærer å styre landet og fordele de ressursene man har til rådighet.

4.3.3 Ansvarlig styringsparti – uansvarlig opposisjon

Når det er snakk om Aps manifestasjon av seg selv som styringsparti, ser vi at *Økonomisk lønnsomhet*-toposen er tett forbundet med en annen sentral topos Ap bruker. Jeg har gitt denne materielle toposen benevnelsen *Ansvarlig styringsparti – uansvarlig opposisjon*. Denne toposen brukes for å fremheve Ap som et ansvarlig posisjonsparti som både ønsker og er nødt til å ta hensyn til konsekvenser av politiske forslag og vedtak. I tillegg brukes den for å anklage opposisjonen for å være uansvarlig, siden de fremmer omfattende forslag uten å være villige eller i stand til å ta høyde for konsekvensene. Denne toposen dreier seg altså om byrdene og ansvaret som følger med det å sitte ved makten.

Sammenligning - Grad

Innenfor toposen *Ansvarlig styringsparti – uansvarlig opposisjon*, vektlegger Ap blant annet betydningen av det de kaller en «helhetlig politikk», og de kombinerer den materielle toposen med den formelle toposen *Sammenligning* ut fra *Grad*, som dreier seg om at noe er bedre enn noe annet (Corbett 1965:108-111). Sammenligningen dreier seg om at det er bedre og riktigere å utøve politikk ut fra et helhetlig perspektiv, enn å la seg styre av enkeltsaker. Hensikten er å presisere at det er slik Ap jobber, og det er slik de *må* jobbe når de skal styre landet.

En helhetlig flyktningpolitikk som skuer lenger enn øyet ser, må alltid ha denne problemstillingen for seg. Vår justisminister har uttrykt bekymring for det hun kaller den fattigdom som nå preger den flyktningpolitiske debatten. Mange burde dele hennes bekymring. Og hun sier ikke at engasjementet har blitt mindre, men at det er blitt mer smalsporet, og at helheten mangler. [...] Derfor måtte visumplikten innføres. Uten den ville vi stått overfor en nærmest uløselig situasjon her hjemme med begrensede muligheter og handlefrihet til helhetlig og langsiktig flyktningpolitikk.
Jan Otto Fredagsvik, 8. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2045).

Vi regner ikke opp alle verdens problemer for å fraskrive oss ansvar, men vi kan heller ikke drive norsk flyktningpolitikk på en privatisert basis ved at hver enkelt reiser ut og får et inntrykk av at der og der er det dårlig, der og der må vi hjelpe. Vi må ha et helhetlig perspektiv på hva vi vil gjøre, ut fra de enorme problemer som verden står overfor, og da går det ikke an å drive på den måten som jeg har inntrykk av at Senterpartiet og Meltveit Kleppa gjør.
Thorbjørn Jagland, 24. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2358).

Vi ser hvordan begrepene «helhet» og «helhetlig» er kjernen i Fredagsviks innlegg, og han bruker begrepet «helhetlig og langsiktig flyktningpolitikk» for å forklare og argumentere for

hvorfor det var riktig å innføre visumplikten. Slik reduseres opposisjonens ønske om å oppheve visumplikten til et uansvarlig forslag, og opposisjonspolitikere til noen som enten ikke evner eller ikke ønsker å tenke overordnet eller prinsipielt om flyktningpolitikken, men lar enkeltsaker overskygge helheten. Jagland bruker begrepet «helhetlig perspektiv», og latterliggjør dessuten sine motstandere når han antyder at de driver politikk nærmest etter innfallsmetoden når han legger til grunn at de fører en politikk basert på at «hver enkelt reiser ut og får et inntrykk av at der og der er det dårlig, der og der må vi hjelpe». I likhet med Fredagsvik levner han opposisjonen liten ære. Begge impliserer at opposisjonen ikke forstår hva det vil si å styre et land. Jamfør det overliggende og vedvarende politiske påtrengende problemet, tegner man her et bilde av politikere som ikke makter å ta innover seg politikken realiteter, og følgelig ikke er verdt å lytte til.

Definisjon - Genus

Ap bruker også denne materielle toposen sammen med *Definisjon* ut fra *Genus* (Corbett 1965:99-101), der motstanderen defineres som uansvarlige og Ap selv defineres som et ansvarlig styringsparti. Det som går igjen innen denne innfallsvinkelen er at Ap-politikere etterspør konkrete forslag til hvordan de foreslåtte tiltakene skal finansieres og praktisk gjennomføres, og de ber om avgrensninger og presiseringer av opposisjonens forslag. Mangelen på slike forslag brukes som argument for at opposisjonen fraskriver seg ansvar og følgelig er uansvarlige, jamfør kategoriseringen som toposen *Definisjon* ut fra *Genus* fører med seg (ibid.):

Hvordan ønsker Kristelig Folkeparti å prioritere? Hvor ønsker de å sette grensene? Hvem skal få lov til å komme hit? Det vil jeg gjerne ha klart og konkret svar på fra representanten Bondevik. Det har han blitt bedt om å klargjøre, men har ennå ikke gjort. Jeg frykter at svaret vil bli i tråd med en av lovene som Gudmund Hernes har satt opp, nemlig: Treff aldri en beslutning du kan få andre til å ta! Kristelig Folkeparti har gode ønsker for flyktningpolitikken, men overlater beslutningene som er nødvendige å ta, til Regjeringen.
Ane Sofie Tømmerås, 24. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2371).

Vi ser at Tømmerås ikke bare etterspør svar fra KrF, men påpeker at spørsmålene er stilt tidligere uten at det har kommet noe svar, noe som ytterligere bidrar til å skape et inntrykk av at KrF snor seg unna ansvaret. Videre tillater hun seg å antyde hva svaret kommer til å bli. Gjennom å sitere Gudmund Hernes med «Treff aldri en beslutning du kan få andre til å ta», antyder hun at KrF bevisst unngår å svare på spørsmålene fordi de ikke ønsker å bli assosiert med potensielt vanskelige beslutninger.

Jan Otto Fredagsvik bruker i sitatet under disse toposene for å fokusere på Aps oppgaver i regjering og det ansvaret, og til en viss grad byrden, som regjeringsmakten fører med seg:

Mest mulig effekt av midlene. Ja, det er et veldig viktig anliggende for dem som sitter og har styringen, at man får mest mulig ut av midlene. [...] Så noen må sette grenser, noen må sette ned foten, og det måtte de som sitter og styrer, gjøre. Jeg tror faktisk tilfellet er at dersom SV hadde sittet i samme posisjon, måtte de ha gjort det samme – det er min påstand.

Jan Otto Fredagsvik, 8. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2048).

Her ser vi at Fredagsvik knytter de økonomiske avveiningene opp mot det å føre en ansvarlig politikk, og slik synliggjøres den nære forbindelsen mellom toposene *Økonomisk lønnsomhet* og *Ansvarlig styringsparti – uansvarlig opposisjon*. Måten Fredagsvik ordlegger seg på, bidrar til å danne et inntrykk av at opposisjonen ikke er vant med eller ikke ønsker å tenke ut fra de forutsetningene som regjeringspartiet Ap gjør. Det er noe lett nedlatende og belærende over Fredagsviks tone når han sier «Mest mulig effekt av midlene. Ja, det er et veldig viktig anliggende for dem som sitter og har styringen (...)». Det er som om han snakker til noen som ikke vet hva det vil si å sitte i regjering og hvilket ansvar det innebærer. Videre er fokuset på byrden som også følger med dette ansvaret. Når han sier at noen «må sette ned foten, og det måtte de som sitter og styrer, gjøre (mine kursiveringer)», får han sagt at beslutningen om å innføre visumplikt og «sette grenser» var noe som tvang seg fram av nødvendighet, og at ansvaret med å gjennomføre dette falt på Regjeringen. Det framstilles slik at det er Regjeringens lodd her i livet er å ta ansvar og ta de vanskelige beslutningene. De kan ikke te seg slik opposisjonen gjør, og komme med lettvinde løsninger og omfattende forslag uten å ta hensyn til konsekvensene.

Denne materielle toposen vektlegger at Ap tar de vanskelige avgjørelsene fordi de er nødt til det, og fordi det er det ansvarlige å gjøre, noe som igjen samsvarer med noe vi kan forstå som et partiinternt doxa, en forståelse av seg selv som et ansvarlig styringsparti. Gjennom å kritisere opposisjonen for å komme med uansvarlige forslag og presisere at slik kan ikke og akter ikke Ap å opptre, får man sagt at det ikke er mangel på et ønske om å hjelpe flyktingene som stopper Ap, men det faktum at det er uansvarlig å gjøre det. Det fungerer som en presisering av at dette er avgjørelser som ikke er lette å ta, og slik antydes det også at Ap ikke nødvendigvis ønsker å gjøre disse innstrammingene, men at de er nødt til det, jamfør toposen *Moral* og partiets behov for å uttrykke empati med flyktingene.

4.3.4 Vi gjør mye for flyktingene

En annen tematikk Ap stadig vender tilbake til, er hvor mye de faktisk gjør og har gjort for å hjelpe de balkanske flyktingene, både ved å ta imot flyktinger og ved hjelpe i

nærområdene. Denne toposen brukes som et forsvar mot opposisjonen som mener Norge bør yte mer overfor balkanske flyktninger, og anklager Ap for å stå for en innstramning av flyktning- og asylopolitikken. Ap har noen ulike innfallsvinkler til dette, men som helhet kan det oppsummeres som en topos som dreier seg om at *Vi gjør mye for flyktingene*. I likhet med behovet for å markere at man er et moralsk parti styrt av empati og medmenneskelighet, ser denne toposen ut til å vokse ut fra behovet for å vise at man er et parti som tar ansvar for verdens flyktninger. Her er det både snakk om å vise at man har gjort jobben sin og tatt det nødvendige ansvaret, og dessuten poengtere at man hverken ønsker eller rent faktisk har strammet inn overfor flyktingene.

Definisjon - Inndeling

Med utgangspunkt i den formelle toposen *Definisjon* ut fra *Inndeling* (Corbett 1965:101-102). Ap viser fram de tiltakene de har gjort, rett og slett ved å ramse dem opp. *Definisjon* ut fra *Inndeling* innebærer en beskrivelse av alle bestanddelene som tilhører en bestemt kategori (ibid.). I dette tilfellet presenteres de ulike delene som til sammen beviser at Ap er et parti som tar sitt ansvar og gjør mye for å hjelpe flyktninger og for å avhjelpe situasjonen på Balkan:

Jeg vil appellere til litt mer stolthet over det Norge gjør bredt sett: Vi opprettholder u-hjelpen på et meget høyt nivå og ligger som ett av få land over 1 pst. Av BNI, som FN har som målsetting. Vi er en meget stor og stabil bidragsyter til FN og FNs spesialorganisasjoner. Vi har alltid stilt opp i FNs fredsbevarende operasjoner. Vi er den sjuende største bidragsyter til FNs høykommissær til tross for at vi er et av verdens minste land. Målt i forhold til folketallet er vi selvsagt helt på topp. Siden 1992 har Norge bidratt med 400 mill. kr i humanitær bistand til krigs ofre i det tidligere Jugoslavia. En transportflåte på 78 norske lastebiler har fraktet over 20 000 tonn mat, medisiner og annet nødhjelpsutstyr. Det er gitt husly for 20 000 personer. Norske Hercules-fly har fløyet over 200 transportoppdrag med nødhjelpsutsendinger. På helsesektoren har 100 000 pasienter fått behandling som følge av norsk hjelp.

Thorbjørn Jagland, 24. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2378-2379).

Jagland introduserer denne listen av tiltak gjennom å appellere til folks «stolthet», noe som bereder grunnen for det som kommer, og gir oppramsingen en bestemt farge eller kvalitet. Videre er det selve mengden av tiltak som gir innlegget tyngde. Vi får presentert en nærmest endeløs rekke av tiltak eller gode gjerninger, noe som i seg selv skal motbevise at Regjeringen ikke gjør nok. Jagland slår her i bordet med harde fakta, og regjeringens totale innsats blir definert gjennom å vise fram hva man faktisk har gjort. De ulike tiltakene fungerer som ledd i et regnestykke der man plusser dem sammen og regner seg fram til en fasit. Resultatet er at Regjeringen kan sette to streker under svaret og si *Vi gjør mye for flyktingene*.

Sammenligning – Forskjeller

Som et ledd i det å vise og argumentere for at de gjør mye for flyktningene, sammenligner Ap også Norges innsats med andre lands innsats. De bruker den formelle toposen *Sammenligning* ut fra *Forskjeller* (Corbett 1965:106.108) for å si at ikke bare gjør de mye for flyktningene, de gjør mer enn mange andre. Som Corbett (ibid.) forklarer, er dette en topos som tar utgangspunkt i ulikheter for å tilføre inferens i et argument. Her skjer sammenligningen blant annet gjennom å bruke uttrykk som at Norge «står i spissen» (S. tid. 1993-1994:2068), at Norge ses på som «verdensmester i bistand» (ibid.:4069), og gjennom å slå fast at «det er et faktum at Norge gjør mer i Jugoslavia enn mange andre nasjoner» (ibid.:2062). Argumentets fundament er altså at det faktum at Norge gjør mer enn mange andre land, er bevis for at Norge og Regjeringen ikke gjør for lite:

Noreg er ein av dei absolutt største bidragsytarane til FN's høgkommissær for flyktningar i reelle kroner. Ser me på tilskott pr. innbyggjar, er Noreg den absolutt største bidragsytaren. FN's høgkommissær for flyktningar har òg sagt at ein prioriterer meir pengar framfor større kvotar. I tillegg er det slik at Noreg, trass i det enkelte har hevda her i dag, er eit av dei landa i Europa som har tatt imot absolutt flest flyktningar får det tidlegare Jugoslavia, dersom ein samanliknar med talet på innbyggjarar. Dessutan var det slik at Noreg var det sist landet i Nord-Europa som innførte visumplikt, noko som gjorde at me kom opp på eit mottak som me aldri har hatt her i Norge før, nemleg 10000 – 12000. på denne bakgrunn er det veldig vanskeleg å forstå den kritikken som har vore framført mot ein for restriktiv politikk. Olav Akselsen, 8. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2065).

I sitatet fra Akselsen er det størrelsen på folketallet i ulike land som danner grunnlaget for sammenligningen. Her er premisset at selv om Norge ikke nødvendigvis gjør mest av alle europeiske land, er man blant dem som gjør mest når man tar utgangspunkt i landenes folketall. Ved å fortelle at Norge tar imot mange flere flyktninger og yter sterkere bistand i de kriserammede områdene enn mange andre land gjør, skapes et etterlatt inntrykk av at det ikke er automatikk i at man bør ta imot enda flere flyktninger. Uten eksplisitt å ytre det, skapes en idé om hva som er en rettferdig fordeling av ansvar.

Vi ser at Akselsen oppsummerer poenget sitt ved å holde denne sammenligningen fram som bevis for at regjeringen ikke er videre restriktive i sin politikk. Ap forsvarer seg stadig mot kritikk om at de er for restriktive, og da gjerne gjennom å sammenligne egen innsats i forbindelse med krigen i det tidligere Jugoslavia, med den politikken Norge tidligere har ført overfor flyktninger og asylsøkere. Ap-politikerne legger vekt på at «aldri har Norge noensinne mottatt så mange flyktninger og asylsøkere som det siste året» (S. tid. 1993-1994:2384), at «Noreg aldri har ytt meir» (ibid.:2065) og at «Vi har faktisk aldri vært så lite restriktive noe år som det vi var i 1993» (ibid.:2370). I sitatet under, ser vi et eksempel på forsvar mot denne kritikken av Aps politikk:

Et like populistisk slag i lufta er påstanden om at regjeringen har strammet inn innvandringspolitikken. Senest nå sa representanten Enger Lahnstein at Regjeringen har forlatt skanser vi tidligere har stått sammen på i innvandringspolitikken. Hvilke skanser er det? I den grad regjeringen har forandret politikken, er det jo til en mer åpen linje enn det vi har drevet med tidligere. Aldri har vi tatt imot så mange som vi har gjort det siste året. Aldri har så mange fått hjelp av oss der ute. En annen forandring: Bosniske flyktninger har som den første gruppen fått midlertidig opphold i landet.

Ane Sofie Tømmerås, 24. februar 1994 (S. tid. 1993-1994:2412).

Vi ser at det er viktig for Tømmerås å poengtere at Regjeringen ikke har «strammet inn», at de fører en «mer åpen linje» enn tidligere, og at Norge hjelper og tar imot mange flere enn noen sinne, og at Ap har lagt til rette for noe så uvanlig som midlertidig opphold for å hjelpe bosniske flyktninger. Det er med andre ord viktig for Ap å presisere at de ikke er et parti som generelt er for en restriktiv flyktning- og asylpolitikk.

Vi kan se dette behovet for å markere seg som et ikke restriktivt parti, til tross for at man forfekter reelle innstramminger, i sammenheng med føringene i den retoriske situasjonen. I likhet med bruken av toposen *Moral* for å vise at man gjør innstramminger av nødvendighet selv om man egentlig ikke ønsker det, kan denne toposen *Vi gjør mye for flyktningene* forstås som en respons på den retoriske situasjonen Ap befinner seg i, med både restriktive og mer liberale krefter innad i partiet og i sitt eget velgergrunnlag (Hagelund 20013b:137), altså ulike interne doxa.

5. Analyse av debatten i 2014/2015

I dette kapitlet vil jeg analysere Ap og FrPs retoriske situasjon og retoriske strategier i form av topoi i forbindelse med flyktningdebatten i 2014/2015. Jeg vil følge samme framgangsmåte som i kapittel 4.

5.1 Den retoriske situasjonen

I og med at jeg definerer den retoriske situasjonen som den konstante situasjonen partiene befinner seg i, anser jeg partienes retoriske problem for å være det samme som i 1994. Flyktningkrisen og krigen i Syria er ikke et retorisk problem, men utgjør de faktiske forholdene i Ap og Frps retoriske situasjon. Det påtrengende problemet er å overbevise opinionen om at det er de som har de beste løsningene og den beste politikken og at det er akkurat de det er verdt å lytte til.

Det retoriske publikum

Også når det kommer til det retoriske publikummet, er det i stor grad det samme som det partiene står overfor i 1994. Det er stadig en velgermasse med både trofaste velgere og velgere som må overbevises og snus. Og fortsatt er media av betydning, som formidler og regissør av den politiske situasjonen og det politiske klimaet, og dessuten som en politisk aktør med sterk påvirkningskraft på opinionen.

I tillegg vil jeg argumentere for at også politiske samarbeidspartnere er en del av partienes retoriske publikum i 2014/2015. Som Rune Karlsen (2015:94-95) påpeker, er ikke partienes eneste mål å kapre stemmer. Det er like viktig å komme seg til eller holde seg i maktposisjon og slik få gjennomført sin politikk, noe som ofte innebærer allianser med andre partier og gjør politiske samarbeidspartnere til en vesentlig publikumsgruppe. I motsetning til i 1994, er FrP i 2014/2015 bundet til flere andre politiske partier gjennom sin regjeringsdeltakelse. Som Fangen og Vaage (2014:62-63) vektlegger, er en av de store forskjellene på det å sitte i regjering og det å sitte i opposisjon, at man i regjering ofte må forholde seg til og samarbeide med andre partier, noe som også gjerne innebærer kompromisser. Det er i stor grad tilfellet for FrP i 2014/2015. De sitter i en mindretallsregjering med Høyre, og med Venstre og KrF som samarbeidspartier; partier de er avhengige av for å oppnå flertall i Stortinget. Dette er dermed partier FrP må forholde seg til og sørge for ikke å støte fra seg. Også Ap har samarbeidspartnere som del av sitt publikum. Ap tapte stortingsvalget høsten 2013, der de gikk til valg på en fortsatt rød-grønn regjering med SV og Sp. Fram mot neste stortingsvalg består jobben deres i å stable på beina et troverdig regjeringsalternativ. De naturlige

samarbeidspartnere er da fortsatt Sp og SV, men vi vet at Ap, fram mot valget i 2017, også henvendte seg til KrF (Se for eksempel Ask og Spence 2017; Nationen.no 2017; Gimse og Thorenfeldt 2017). Det er med andre ord nærliggende å tenke at Ap forholder seg til ulike partier som potensielle samarbeidspartnere, og følgelig deler av et retorisk publikum.

Retoriske vilkår

Som i 1994, spiller taletid og normen om parlamentarisk språkbruk inn som føringer for hvordan politikerne kan uttrykke seg. Etter stortingsvalget i 2013 satt Ap med 55 mandater på Stortinget, mens FrP hadde 29 (Sterri 2015). Vi ser altså at Ap fortsatt har flere mandater og følgelig mer taletid enn FrP, men at differansen er atskillelig mindre enn i 1994. I tillegg sitter FrP i regjering og innehar flere ministerposter, blant annet justisminister- og finansministerposten, noe som bidrar til en vesentlig økning i partiets totale taletid i debatter om innvandrings spørsmål.

Slik den alvorlige situasjonen i det tidligere Jugoslavia er et vesentlig vilkår i partienes retoriske situasjon i 1994, gir den humanitære katastrofen i Syria og det enorme antallet mennesker på flukt over Middelhavet i seg selv betydelige føringer for partienes retorikk i 2014/2015. Medias dekning av situasjonen spiller også inn i så måte. Medias dekning av flyktningkrisen, særlig sommeren og høsten 2015, var svært omfattende (se f.eks. Rorg.no 2016; Godzimirski 2015). Media fortalte om mennesker på flukt og i nød og viste dramatiske forhold på strendene i Hellas, der båter fulle av flyktninger skylte på land og mennesker døde (Se for eksempel Johansen 2015; Slettholm 2015). Det er naturlig å anta at slike bilder og historier bidrar til både å holde flyktningkrisen langt fremme i folks bevissthet, samt muligens også farge deres oppfatning av den og hvordan den bør håndteres, jamfør medias dagsordenfunksjon og påvirkningskraft (Jenssen 2007; Jenssen og Aardal 2007, Waldahl og Beyer 2014).

Som tidligere påpekt kan også hvorvidt et parti befinner seg i posisjon eller opposisjon være førende for de retoriske strategiene. I 2014/2015 er situasjonen snudd på hodet i forhold til i 1994. Nå sitter FrP i regjering, mens Ap befinner seg i opposisjon. Fangen og Vaage (2014:62-63) peker på bindende regjeringsplattformer som en av flere årsaker til at partier kan oppleve å måtte modere og forandre retorikken sin. Ap befinner seg i opposisjon og har, i motsetning til i 1994, ingen regjeringsplattform de må forsvare, og havner slik i en naturlig angrepsposisjon, slik Jens E. Kjeldsen beskriver opposisjonspartiets grunnmodus (Otterlei og Vaglieri 2017). Med hensyn til FrP, er det naturlig å anse regjeringsposisjonen som en

betydelig føring, siden de sitter i en samarbeidsregjering med ikke mindre enn to formelle samarbeidspartier. Dessuten befinner de seg i regjering for første gang siden partiet ble stiftet i 1973⁴. Fangen og Vaage (2014) definerer FrP som et høyrepopulistisk parti og beskriver utfordringen slike partier ofte får når de kommer i regjeringsposisjon og må forholde seg til politiske konvensjoner og samarbeide med andre partier. Uten å ta stilling til hvorvidt FrP er et høyrepopulistisk parti, en betegnelse partiet selv protesterer mot (ibid.:31), er dette relevante betraktninger med hensyn til FrPs retoriske situasjon. Når det gjelder innvandring, har FrP, som tidligere nevnt, historisk kommunisert på en slik måte at de ofte har blitt anklaget for å nøre oppunder fremmedfrykt (Hagelund 2003b) Det å sitte i regjering kan innebære at de er nødt til å justere retorikken (Fangen og Vaage 2014), og følgelig må regjeringsdeltakelsen betraktes som en betydelig retorisk føring.

De ulike publikumsgruppene, med sine ulike holdninger, er fortsatt viktige retoriske føringer. Som i 1994 må partiene forholde seg til ulike segmenter av velgermassen, jamfør Jørgensen m.fl. (2011) sin definisjon av stemmebevarende og stemmeflyttende retorikk. Videre er, som tidligere presisert, nåværende og potensielle samarbeidspartnere del av det retoriske publikum, og følgelig vil også deres verdier og holdninger være førende for Ap og FrPs retoriske strategier. Som Hagelund (2003b:29) forklarer, står Høyre, Ap og FrP tradisjonelt sett sammen om en streng og restriktiv innvandringspolitikk, mens Venstre, SV, KrF og til dels Sp, ofte har argumentert for en mer liberal linje, noe som er vesentlig dersom man betrakter disse partiene som et relevant retorisk publikum.

Når det kommer til publikums forventninger til de to partiene, er situasjonen til en viss grad lik situasjonen i 1994. Fortsatt er FrP det partiet folk flest forbinder med en streng og restriktiv innvandringspolitikk. Undersøkelser gjennom 1990- og 2000-tallet viser at velgerne anser dem for å ha det største sakseierskapet til temaet (Jupskås 2015:71). Med sakseierskap menes at et parti bygger seg opp et tillitsforhold til velgerne på dette området, ofte på tvers av partigrenser (Narud og Valen 2001:396-397). For FrP-velgerne viser statistikkene at innvandring dessuten har blitt viktigere og viktigere med årene (Jupskås 2015:68). FrP har også, helt siden 80-tallet, blitt kraftig kritisert av både medier, politiske motstandere, en rekke frivillige og ikke-statlige organisasjoner og sågar kirkeleder i statskirken, både for sin innvandringspolitikk og for sin retorikk i forbindelse med temaet (ibid.:31), og de har blitt

⁴ Grunnlagt som Anders Langes Parti til sterk nedsettelse av skatter, avgifter og offentlige inngrep (ALP). Partiet skiftet navn til Fremskrittspartiet i 1978.

anklaget for å nøre oppunder fremmedfrykt og rasisme (Hagelund 2003b). FrP har imidlertid alltid distansert seg fra anti-innvandringspartier og -grupper både i Norge og i utlandet, og protestert kraftig på påstander om at partiet er høyreekstremt, høyrepopulistisk eller rasistisk (Fangen og Vaage 2014:31; Jupskås 2015). Likevel sier denne historien noe om FrPs måte å kommunisere på, og følgelig hva deres kjernevelgere responderer på og forventer.

Når det gjelder Ap, befinner de seg i opposisjon til en regjering bestående blant andre av et parti de i mange år har antagonisert. I likhet med andre partier har Ap siden 1980-tallet tydelig ønsket å sette opp et skille mellom FrP og de øvrige partiene når det gjelder innvandringspolitikk. FrPs politikk har blitt framstilt som «uanstendig», mens de andre følgelig da er «anstendige» (Hagelund 2003b.:135). Når dette partiet nå er i regjering med Høyre og har Venstre og KrF som samarbeidsparti, representerer det nye retoriske vilkår for Ap. Som Hagelund (ibid.: 135-136) poengterer, har Ap i regjering også stått for kontroversielle avgjørelser på innvandringsfeltet, og de har, i tillegg til å bli kritisert av FrP for å føre en for liberal innvandringspolitikk, blitt kritisert av Venstre, Sp, KrF og SV for å være for restriktive. Som Olga Marie Brathaug (2017:55) beskriver i sin masteroppgave, så partiets politiske motstandere Aps landsmøtevedtak våren 2015, om å ta imot flere kvoteflyktninger, som et linjeskift i partiets ellers så restriktive innvandringspolitikk. Til tross for sin tradisjonelt restriktive linje, er Ap et parti som i sine parti- arbeids- og prinsipp-program fremhever at innvandring er «grunnleggende positivt» (Arbeiderpartiet 2009; 2013) og vektlegger Norges moralske forpliktelse overfor verdens flyktninger (Arbeiderpartiet 1990; 2005; 2013). Partiet snakker også om «solidaritet med verdens flyktninger» (Arbeiderpartiet 2001) og om at «solidaritet må krysse grenser» (Arbeiderpartiet 1981). Det er med andre ord et parti som tydelig uttrykker et ønske om at de vil hjelpe folk i nød. Ap er dessuten fortsatt Norges største parti, og et parti som huser medlemmer og velgere som befinner seg på hver sin side i spørsmålet om en restriktiv kontra en mer liberal innvandringspolitikk (Hagelund 2003b:137). Det er rimelig å se dette spriket innad i eget parti, samt til dels motstridende kritikk fra politiske motstandere, som en betydelig retorisk føring i Aps retoriske situasjon også i 2014/2015.

Høsten 2015 oppsto en situasjon som var et betydelig vilkår for begge partier, og som endret den retoriske situasjonen: Det store antallet asylsøkere som tok seg inn i Norge, og da særlig over Storskog. I en periode høsten 2015 kom det hundrevis av asylsøkere daglig over Storskog, og situasjonen ble betegnet som et «kaos» (se f. eks. Matre og Johnsen 2016). I sin

masteroppgave har Olga Marie Brathaug (2017) intervjuet stabsmedarbeidere i Høyre, Ap og KrF om deres kommunikasjonsstrategier med hensyn til situasjonen på Storskog. Hennes intervjuobjekter sier alle at med den økte tilstrømmingen av asylsøkere skjedde det en endring i hvordan opinionen forholdt seg til flyktningkrisen (ibid.:64). De omtaler det som et «stemningsskifte» som fikk konsekvenser for deres kommunikasjon (ibid.), og partiene endret sin retorikk til i større grad å vektlegge det å få kontroll på Storskog og viktigheten av innstrammende tiltak, enn de medmenneskelige aspektene ved flyktningkrisen (ibid.:64, 76). Et av Brathaugs funn i så måte, er en generell dreining fra å omtale flyktningene som *offer* for krigen, til å omtale dem som en *trussel* (ibid.:84). Når det gjelder Ap og FrPs retoriske situasjon, er det naturlig å se føringene situasjonene ved Storskog representerer i lys av hvilken politikk de tidligere har forfektet. Et kaos i kommunene og ved grensen som følge av et stort antall asylsøkere, legger ulike føringer og åpner for ulike muligheter for et parti som har hatt et koherent budskap om en streng og restriktiv politikk, kontra et parti som før sommeren 2015 argumenterte for en liberalisering gjennom å ta imot flere kvoteflyktninger.

5.2 Frps bruk av topoi

Siden det er snakk om et langt større datamateriale fra 2014/2015 enn fra 1994-perioden, er det også mer detaljrikt og inneholder langt flere topoi totalt. Jeg har derfor vært nødt til å gå hardere til verks når jeg har skalert materialet ned til en håndterlig størrelse. Det er likevel de mest toneangivende og dominerende toposene i debatten jeg her belyser, og i FrPs tilfelle dreier det seg om fem materielle topoi som de kombinerer med ulike formelle topoi. I likhet med i 1994, finner vi toposene *Flyktningene er en trussel*, *Økonomisk lønnsomhet* og *Motstanderne er for liberale*. I tillegg finner vi to topoi som ikke eksisterer i materialet fra 1994. Den ene er *Moral*, og den andre har jeg gitt benevnelsen *Migranter, ikke flyktninger*.

5.2.1 Moral

I 2014/2015 er det den materielle toposen *Moral* som er den mest dominerende toposen fra FrPs side. I motsetning til i 1994, der spørsmål om moral i all hovedsak gjør seg gjeldende når de påpeker andre partiers moralisme, bruker de 2014/2015 denne toposen ikke bare til slike anklager, men også til å snakke om det moralsk riktige ved å hjelpe i nærområdene heller enn å ta imot flere flyktninger, og til å anklage motstanderne for ikke å leve opp til sine egne formaninger. Vi ser med andre ord at de bruker argumenter og innfallsvinkler fra ideer om moral på samme måte som Ap gjør i 1994-debatten, og at denne topos-kategorien også er like

vid som i tilfellet med Ap i 1994: Det er snakk om moralsk riktige handlinger, dobbeltmoral og moralisme.

Sammenligning - Grad

I likhet med Aps argumentasjon i 1994, argumenterer FrP ut fra et utilitaristisk ideal når det kommer til hvordan Norge bør handle som respons på den humanitære katastrofen. Også FrP bruker *Sammenligning* ut fra *Grad*, der det er spørsmålet om hva som er mer eller mindre riktig som er utgangspunktet for slutningene (Corbett 1865:108-111). FrP bruker denne toposkombinasjonen både i debattene opp mot sommeren 2015, for å argumentere for at Norge bør hjelpe i nærområdene heller enn å øke antallet kvoteflyktninger, og høsten 2015 for å argumentere for hvorfor deres standpunkt var det riktige. I likhet med Ap i 1994, står begrepet «hjelpe flest mulig» og varianter av dette, sentralt:

For Fremskrittspartiet er det helt åpenbart at det er mer riktig å redde og hjelpe 1 million flyktninger i nærområdene enn å ta 8 000 flyktninger til Norge. Å hjelpe flest mulig er riktig og nødvendig og i tråd med FN's bønn om hjelp. FN mangler 35 mrd. kr for å håndtere den enorme flyktningstrømmen i nærområdene, og Fremskrittspartiet foreslår, i motsetning til flertallet, at Norge skal ta et stort ansvar her.

Ulf Leirstein, 19. juni 2015 (S. tid. 2014-2015:4693).

Vi ser at Leirstein aktivt bruker en *Grad-sammenligning* når han påpeker at det er «mer riktig» å hjelpe i nærområdene enn å ta imot mange. Som forklart med hensyn til Aps bruk av toposen *Moral* sammen med *Sammenligning* ut fra *Grad*, argumenterer også Leirstein ut fra en overordnet idé om hva som er mest riktig; nemlig å hjelpe flest mulig. Han er eksplisitt i sin moralske argumentasjon når han sier at noe «er mer riktig» eller at «Å hjelpe flest mulig er riktig». Her holdes det utilitaristiske idealet fram som det eneste riktige moralske kompass.

Sammenligning - Motsigelse

I likhet med Ap i 1994, bruker Frp *Moral*-toposen sammen med den formelle toposen *Forhold* ut fra *Motsigelse* (Corbett 1965:118-119), for å anklage motstanderne for mangel på samsvar mellom liv og lære, altså en form for dobbeltmoral. Denne toposkombinasjonen brukes som et mer eller mindre direkte tilsvarende på opposisjonens bruk av *Moral*-toposen. Opposisjonen, inkludert Ap, slik jeg vil komme tilbake til, tar blant annet utgangspunkt i moral-begrepet i sin argumentasjon for at Norge bør ta imot flere syriske flyktninger. FrP går denne argumentasjonen i rette blant annet ved å beskyldte opposisjonen for ikke selv å ha gjort nok for flyktningene da de satt i regjering, og at de derfor ikke har rett til å argumentere ut fra moral nå. Disse toposene brukes i all hovedsak i debattene fram mot sommeren 2015.

Så vil jeg også oppfordre representantene fra Sosialistisk Venstreparti, dvs. forslagsstillerne, til å komme litt inn på hvorfor de ikke har kommet med denne type forslag tidligere. For denne konflikten er ikke ny. Den eskalerte og var på sitt verste fra 2011, men mye av det startet allerede i 2006. Det var ingen forslag om å ta imot flere syriske flyktninger i hele denne perioden. Det var først da man forlot regjeringskontorene, da man var på vei ut av regjeringskontorene, at man fant ut at man ønsket å ta imot noen flere syriske flyktninger.

Mazyar Keshvari, 10. juni 2014 (S. tid. 2013-2014:3038).

Keshvari impliserer her at opposisjonen ikke er reelt interessert i å ta imot flere flyktninger, siden de ikke fremmet forslag om det da de selv satt i regjering. Det er med andre ord snakk om en forskjell mellom hva de sier og hva de faktisk gjør eller gjorde da de hadde sjansen. Han drar deres motiver for å fremme et forslag om flere kvoteflyktninger i tvil, og mistenkeliggjør dem når han setter spørsmålsteget ved hvorfor disse forslagene først kommer etter at de ikke lenger har ansvar eller mulighet til å gjøre noe med det. Han impliserer at de forsøker å framstå som noe annet enn de egentlig er, at de så å si seiler under falskt flagg.

En annen form for dobbeltmoral-beskyldning dreier seg om at opposisjonen ikke selv vil ta byrdene som følger med et økt antall flyktninger, men overlate dem til befolkningen. I så måte bruker de uttrykk som «andres lommebøker som vil måtte betale» (S. tid. 2014-2015:4695) og påpeker at det er «skattebetalerne og andre som må betale» (ibid.:1453). I sitatet under er det nettopp opposisjonens ønske om å bruke andres penger og ressurser uten selv å være villige til å ofre noe, som angripes:

Kjære godhetens apostler. Dugnad er det blitt kalt – dugnad, et flott norsk ord. I 2004 er det kåret til Norges nasjonalord: nærmest uangripelig, et felles utført og vanligvis ulønnet og frivillig arbeid av betydning for fellesskapet. Hvem kan være imot noe så vakkert og selvoppofrende? Men hva er det egentlig flertallet bedriver i denne saken? Jeg ser ikke tegn til noe frivillig arbeid, jeg ser ingen innsats for fellesskapet. Jeg ser et forslag helt uten personlig konsekvens for dem som kommer til å vedta det. Jeg ser raushet med andres penger, men ingen personlige belastninger eller konsekvenser. Jeg ser et stortingsflertall som beholder sine godtgjørelser og pensjoner. Jeg ser ingen villighet til å redusere eget forbruk og offentlig velferd for å gi til andre – snarere tvert imot. Jeg ser et tverrpolitisk stortingsflertall som alle ønsker mer til alle, innenlands som utenlands. Jeg ser et stortingsflertall som i liten eller ingen grad vil erfare eller oppleve konsekvensene av sitt eget arbeid. Jeg ser politikere som bor i nabolag nesten blottet for flyktninger og innvandrere. Jeg ser politikere som har sine barn plassert i skoler hvor flyktninger og innvandrere er en sjeldenhet. Ofte er det slik at de som har minst berøring med flyktninger privat, er de som er mest rausse i det offentlige rom.

Christian Tybring-Gjedde, 19. juni 2015 (S. tid. 2014-2015:4680).

Tybring-Gjedde latterliggjør sine motstandere ved å kalle dem «godhetens apostler», et uttrykk som synes å insinuere at de ser på seg selv som nærmest hellige representanter for det gode, à la Jesu disipler. Dette danner et bilde av dem som selvrettferdige og dermed usympatiske. I den videre utgreingen peker han dessuten på at de ikke lever opp til dette selvskapte bildet. Tybring-Gjedde ansvarliggjør hver enkelt politiker personlig når han sier at

de ønsker å ta imot mange flyktninger, men at hver enkelt av dem selv ikke er villige til å betale det det koster. Han angriper opposisjonen for å forsøke å gjøre seg uangripelige gjennom å bruke et ord som «dugnad», men selv ikke vil delta i denne dugnaden, og han setter hver enkelt opposisjonspolitiker opp mot vanlige skattebetalere når han blander inn politikernes private godtgjørelser og pensjoner. Det tegnes et bilde av motstanderen som uhederlig og hyklersk, og at de først og fremst er ute etter å mele sin egen kake.

Definisjon - Genus

Også når det kommer til å påpeke motstandernes selvdefinerte moralske overlegenhet, kjenner vi igjen argumentasjonsoppbyggingen fra Ap i 1994-debatten. FrP bruker også den formelle toposen *Definisjon* ut fra *Genus* (Corbett 1965:99-101) for å definere opposisjonen som moralister. I likhet med anklagene om dobbeltmoral, er det i all hovedsak i debattene fram mot asylforliket sommeren 2015, at disse anklagene er mest fremtredende.

Er det ikke best å hjelpe flest mulig, eller er det best å drive symbolpolitikk og ta noen til Europa og si: Se hvor flinke vi er, hvor barmhjertige vi er, hvor moralske vi er! Nei, det aller beste er å hjelpe dem der de er, slik at vi kan hjelpe flere.

Christian Tybring-Gjedde, 15. desember 2014 (S. tid. 2014-2015:1453).

Tybring-Gjedde angriper her opposisjonen for kun å ville gjøre det som tilsynelatende ser ut til å være det moralsk riktige. Han antyder at de ikke egentlig bryr seg om hvorvidt de foreslåtte tiltakene vil hjelpe flest mulig eller ikke, men kun bryr seg om å ha renommé som «flinke» og «barmhjertige, jamfør det Lavik (2017) omtaler som *sinnelagsetisk moralisme*. Anklagen dreier seg om at opposisjonen anser de reelle konsekvensene av tiltakene som mindre viktige enn at man så å si kan klappe seg selv på skulderen for å ha handlet i tråd med egen moralske overbevisning, og følgelig ha det godt med seg selv og grunn til å føle seg bedre enn andre (ibid.:87).

Vi finner også mange eksempler på at FrP anklager opposisjonen for å sette seg selv som dommer over andres moral, og for å fremheve sin egen moral som overlegen. Dette gjør de blant annet ved å anklage dem eksplisitt for å «moralisere over andre mennesker», for å ha en «moralisk holdning», for å utvise «moralisk indignasjon» og for å stemple meningsmotstandere som «hjerterå» eller «netttroll». Vi ser at denne formen for anklage kan knyttes til det Lavik (2017) definerer som *hard paternalistisk moralisme*:

Men det går ikke an å framstille det slik – etter at man selv har sittet åtte år i en flertallsregjering og ikke løftet så mye som en finger for menneskene i Syria – og stå på Stortingets talerstol og skulle være moralsk overlegen alle andre. Det nytter ikke å forsøke å framstille det som om vi andre, mennesker som er like opptatt av, like frustrert over, like lei seg over katastrofen i Syria, er mer opptatt av taxfree-kvoter enn av menneskene i Syria. Jeg

synes det er et til dels patetisk skue, det spillet enkelte i opposisjonen har satt i gang rundt dette. De burde tenkt seg om, de burde tatt seg sammen og tenkt over hvordan dette oppfattes der ute.

Mazyar Keshvari, 20. juni 2014 (S. tid. 2013-2014:3770).

I dette sitatet fra Keshvari ser vi at anklagen om moralisme kan være nært forbundet med anklagen om dobbeltmoral. Keshvari går hardt til verks når han påstår at opposisjonen «ikke løftet så mye som en finger for menneskene i Syria» da de satt i regjering, for så å anklage dem for nå å framstille seg som «moralsk overlegen alle andre». Satt side ved side, er det åpenbart at disse anklagene bidrar til å skape et svært ufordelaktig inntrykk av opposisjonen. Anklagen fra Keshvari blir både en anklage om moralisme og om hykleri og dobbeltmoral. Videre er det selve moralismen han beskriver og kritiserer. Han anklager motstanderne for å forsøke å tegne et bilde av FrP og Regjeringen som mindre berørt av katastrofen, jamfør *moralsk sentimentalisme* (Holmen 2016), og mer opptatt av egne goder og økonomi. Keshvari gir seg i kast med noe som må leses som en skjennepreken, når han kaller opposisjonenes retorikk «et patetisk skue» og sier at «De burde tenkt seg om, de burde tatt seg sammen og tenkt over hvordan dette oppfattes der ute». Slik får han presisert hvor nærmest skammelig det er å framstille seg selv og sine motstandere slik opposisjonen gjør.

I likhet med Ap i 1994, ser vi altså at FrP bidrar til å gjøre flyktningdebatten til en debatt om moral og moralske dommer. Som tidligere diskutert, kan verdien av å handle moralsk riktig forstås som et allment kulturelt doxa som gir gjenklang hos velgere uavhengig av parti. Slik kan det å framstille seg selv og egen politikk som den moralsk riktige være godt egnet i møte med et mangefasettert retorisk publikum.

5.2.2 Flyktningene er en trussel

I likhet med i 1994 bruker Frp den materielle toposen *Flyktningene er en trussel* og den formelle toposen *Forhold* ut fra *Årsakssammenheng*, som er basert på kausalitet (Corbett 1965;111-112), for å beskrive hvordan et økt antall flyktninger til Norge utgjør en trussel for norske borgere. Selv om vi finner denne topos-kombinasjonen i bruk høsten 2015, som en stadfestelse av hva asyltilstrømming kan og kommer til å føre til, brukes den i størst grad i debattene fram mot asylforliket sommeren 2015, for å argumentere for hvorfor Norge ikke bør øke antallet kvoteflyktninger. I motsetning til i 1994, er det et langt mindre fokus på sosial uro og flyktninger som en kulturell trussel, selv om det finnes noen eksempler på det. Det er heller ikke fokus på økt kriminalitet. Det er i all hovedsak de økonomiske belastningene som trekkes frem og hvordan et stort antall flyktninger og asylsøkere utgjør en trussel for folks velferd. FrP bruker begrep som «skattebetalernes penger» (S. tid. 2014-2015:3006), «velferd

som betales av folk som står i arbeidslivet» (ibid.:4697), og de antyder at et økt antall flyktninger vil «på sikt kunne bidra til å utfordre selve velferdssystemet» (ibid.:4693). I situatene under ser vi eksempler på hvordan FrP konkretiserer denne økonomiske velferdstrusselen:

Dette koster penger, og det går ut over velferden til oss alle. Det tør jeg å si. Det er faktisk velferden i Norge dette går ut over. Det går ut over pensjonene, det går ut over alle andre velferdsordninger som er i Norge, dersom vi tar imot stadig flere flyktninger. Christian Tybring-Gjedde, 15. desember 2014, (S. tid. 2014-2015:1453).

I min hjemkommune, Modum i Buskerud, opplevde man forleden at en 19 år gammel flyktning fikk godkjent familiegjenforening. Det resulterte i at hans foreldre og ti søsken kom til kommunen på søndag. De fikk flytte inn i et bygg der kommunen for kort tid siden hadde kastet ut flere av bygdas eldre beboere, selv om de ønsket å bli boende der. Morten Wold, 19. juni 2015 (S. tid. 2014-2015:4699).

Gjennom konkretisering og eksemplifisering viser FrP-politikerne her hvordan det norske folk og det norske velferdssamfunnet vil bli rammet dersom man øker antallet flyktninger som kommer til Norge. Tybring-Gjedde skisserer en generell trussel som vil kunne ramme oss alle gjennom at vår pensjon og «alle andre velferdsordninger», vil bli berørt. Wold går mer anekdotisk til verks og setter landets eldre opp mot flyktningene som kommer, og framstiller det som om eldre mennesker har blitt kastet ut mot sin vilje for å huse flykninger. Hvor disse «eldre beboerne» ble flyttet til, nevnes ikke, men det etterlatte inntrykket er at det er utøvd urettferdighet mot eldre mennesker og at det er flyktningene, eller i det minste flyktningssituasjonen, som er skyld i dette. I begge disse situatene er konklusjonen at flere flyktninger fører til lavere velferd. Det er med andre ord den jevne borger som må betale når det kommer flyktninger til Norge.

Det er nærliggende å anta at FrPs nedtoning av trusselen i form av sosial uro og økt kriminalitet sammenlignet med i 1994, kan ses i sammenheng med den vesentlige retoriske føringen at de nå befinner seg i regjering med Høyre og har Venstre og KrF som samarbeidspartier. Dette er en føring som kan bidra til at de følgelig modererer retorikken for å ta hensyn til disse partiene og deres velgeres holdninger (Fangen og Vaage 2014:62-63). Som tidligere påpekt forfekter både Venstre og KrF en mer liberal innvandringspolitikk enn både Høyre og FrP. En trussel-topos med utgangspunkt i økonomiske belastninger for folk flest, kan sannsynligvis lettere tolereres av partier og velgere som i utgangspunktet ikke er generelt negativt innstilt til innvandring, enn varianter av toposen som i større grad stempler innvandrere som kriminelle og vektlegger at ulike kulturer ikke kan leve side om side.

5.2.3 Økonomisk lønnsomhet

Også i 2014/2015 står det økonomiske perspektivet sentralt i FrP argumentasjon for hvorfor det er bedre å hjelpe i nærområdene heller enn å ta imot flere kvoteflyktninger. I likhet med både FrP og Ap anno 1994, tar de utgangspunkt i den materielle toposen *Økonomisk lønnsomhet* og den formelle toposen *Sammenligning* ut fra *Grad*. Utgangspunktet er stadig et allment doxa om at det er vesentlig å få mest igjen, altså hjelpe flest mulig, for de pengene og ressursene man har til rådighet, jamfør motsetningsparet *mer/mindre* (Corbett 1965:108-111; Aristoteles 2006:178-179):

Kostnaden med gjenbosetting av 1 000 flyktninger fra Syria i Norge er beregnet til ca. 155 mill. kr per år. Over en femårsperiode utgjør det ca. 770 mill. kr. For 155 mill. kr kan UNHCR dekke utgiftene til 26 000 flyktninger i leirer i regionen. Jeg synes det gir noen perspektiver som det også er verdt å ha med seg i denne debatten. Vi kan for den samme summen hjelpe 13 000 flyktninger utenom leirer.

Anders Anundsen, 10. juni 2014 (S. tid 2013-2014:3040).

Vi ser at Anundsen bruker økonomiske avveininger, tall og regnestykker som utgangspunkt for å forklare hvorfor det er bedre å hjelpe i nærområdene enn å ta imot flere flyktninger. Han setter opp konkrete regnestykker med antall flyktninger og ulike pengesummer.

Matematikken er en konkret og handfast vitenskap med tydelig fasit, så ved å lene seg tungt på tall og tørre fakta i sin argumentasjon, skapes et inntrykk av en politiker som snakker ut fra ren fornuft og rasjonalitet.

I sitatet under ser vi hvordan Christian Tybring-Gjedde fremhever økonomisk lønnsomhet som det avgjørende referansepunktet i spørsmål om hvordan Norge bør bistå:

Utgangspunktet for oss alle – alle i denne sal – må være å hjelpe flest mulig mennesker som er på flukt. Men det velger vi ikke å gjøre. Vi velger isteden å hjelpe et lite mindretall for de samme pengene vi kunne ha hjulpet mange. Vi prioriterer å hente noen få flyktninger til Norge. Det er en svært ufornuftig og svært uøkonomisk løsning. Beregninger viser at én krone i snitt for å få en flyktning til Norge tilsvarer 28 kr brukt ute.

Christian Tybring-Gjedde, 9. desember 2014 (S. tid. 2014-2015:1074).

Her velger Tybring-Gjedde å peke på det økonomisk uforsvarlige ved hente et visst antall flyktninger til Norge. Man kunne ha tenkt seg et resonnement med en slutning som sa at det er moralsk galt å velge å hjelpe noen få kontra mange, jamfør *Moral*-toposen, men Tybring Gjedde kaller opposisjonens prioriteringer «en svært ufornuftig og svært uøkonomisk løsning». Han argumenter med andre ord ut fra en oppfatning om at det er det økonomiske aspektet som bør veie tyngst.

5.2.4 Migranter, ikke flyktninger

FrP er opptatt av å presisere og nyansere bildet av hvem det er som kommer og har kommet til Norge. De bruker den materielle toposen *Migranter, ikke flyktninger* satt sammen med den formelle toposen *Definisjon* ut fra *Genus* (Corbett 1965:98-100) for å vise og forklare at det ikke kun er flyktninger med beskyttelsesbehov som tar seg til Norge. De definerer og kategoriserer situasjonen som ikke utelukkende en flyktningsituasjon, men en situasjon også skapt av generell migrasjon. Selv om vi i noen grad ser disse toposene i bruk før sommeren 2015, er det særlig høsten 2015 dette er et tema, og da i forbindelse med FrPs argumentasjon for et mer effektivt retursystem og en kritikk av den gjeldende asylordningen:

Det er ikke bare syrere som nå kommer til Norge. Den migrasjonen som vi ser nå gjennom Europa, medfører at det er mange personer som er på vandring. Vi ser også at det i vårt nærmeste naboland, Sverige, kom 9 363 asylsøkere i uke 41. Bare 33 pst. av disse var fra Syria, 28 pst. var fra Afghanistan og 21 pst. var fra Irak. Også i Norge er det en stadig lavere andel som kommer fra Syria. I uke 41 utgjorde de under halvparten av dem som søkte asyl, og i andre kvartal i år var det bare 21 pst. av dem som ble registrert i EU, som var asylsøkere fra Syria. Vi ser at stadig flere kommer fra Afghanistan, Irak og fra Balkan. Derfor er vi helt avhengig av å få på plass et enda bedre og mer effektivt retursystem, slik at de personene som ikke har behov for den beskyttelsen vi snakker om, raskere kan returneres, slik at vi får konsentrert oss om de personene som virkelig har det beskyttelsesbehovet som vi vet at de faktisk har.

Harald T. Nesvik, 13. oktober 2015 (S.tid.2015-2016:169).

Vi er vel så mye vitne til en masse migrasjon som vi er vitne til masseflukt og flyktninger, noe vi fikk demonstrert gjennom oppslag og dokumentarer som var i sommer. TV 2 hadde en stor satsing på flyktnings situasjonen i Frankrike, der mennesker med liv og helse som innsats kaster seg på tog som går gjennom tunnelen til Storbritannia. Ikke en eneste person reiste seg opp og spurte: Hva er det disse rømmer fra, da? Hva er det som er så forferdelig i det demokratiske, siviliserte rettssamfunnet Frankrike som gjør at mennesker er villige til å risikere liv og helse for å komme seg til Storbritannia? Vi har vært vitne til folk som går fra Danmark til Sverige, fra Sverige til Norge, for så å dra tilbake til noen av disse landene, og det tyder på at det ikke bare er masseflukt vi er vitne til.

Mazyar Keshvari, 12. desember 2015 (S.tid. 2015-2016:1198).

Nesvik bruker ordet *migrasjon* for å beskrive situasjonen, heller enn å snakke om for eksempel flyktninger, og Keshvari setter «massemigrasjon» opp mot «masseflukt og flyktninger». *Migrasjon* og *migranter* er begrep som brukes om generell forflytting av mennesker fra ett land til et annet, enten frivillig eller tvunget (Tønnesen 2018a; 2018b). Det er med andre ord begrep som ikke sier noe spesifikt om den enkelte persons status eller situasjon, men kun beskriver at hen har utvandret. Ved å bruke disse begrepene unngår man konnotasjonene knyttet til begrep som *flyktning* eller *asylsøker*, og man kan ikke umiddelbart gjøre seg opp en mening om hvorvidt dette er mennesker som trenger beskyttelse eller ikke. Nesvik bruker tid på å presisere at «det er ikke bare syrere som nå kommer til Norge», at det er «en stadig lavere andel som kommer fra Syria», og han bruker tall og prosent for å tegne

et bilde av hvor stor eller liten andel av det totale antallet asylsøkere er fra Syria. Implisitt her ligger forståelsen av at de som kommer fra Syria har et reelt beskyttelsesbehov, og at andre ikke nødvendigvis har det. Nesvik argumenterer for et mer effektivt retursystem med utgangspunkt i at det kommer mange grunnløse asylsøkere, noe som gjør at man ikke får «konsentrert oss om de personene som virkelig har det beskyttelsesbehovet som vi vet at de faktisk har». Keshvari snakker ikke spesifikt om syrere kontra andre asylsøkere, men stiller retoriske spørsmål om mange menneskers beveggrunner for å ta seg fra ett land til et annet. Han viser til flyktningssituasjonen i Frankrike der mennesker forsøker å ta seg videre til Storbritannia og spør «Hva er det de rømmer fra?», og han påpeker at mennesker som har gått til fots fra Danmark til Sverige eller fra Sverige til Norge, senere reiser tilbake til disse landene. Når Keshvari stiller spørsmål ved motivene for å legge på flukt, dannes et inntrykk av at dette er mennesker som ikke har beskyttelsesbehov, men kanskje snarere kun er på jakt etter et bedre liv. Med dette som utgangspunkt kan han si at «det ikke bare er masseflukt vi er vitne til».

Nesvik og Keshvaris fokus på at det kommer mange uten beskyttelsesbehov, danner et solid grunnlag for et forsvar for FrPs restriktive linje i flyktning- og asylpolitikken og for en innstramning i utlendingsloven. Videre kan man si at denne toposen om *Migranter, ikke flyktninger* tar opp i seg doxa tilhørende ulike publikumsgrupper. Ved å vektlegge at mange av de som kommer og sier de må ha beskyttelse, egentlig ikke har behov for det, skapes det et bilde av at noen forsøker å lyge seg til rettigheter de ikke har krav på. Når dette i tillegg går på bekostning av mennesker som faktisk trenger beskyttelse, reises spørsmål om rettferdighet. Det er med andre ord følelser rundt kollektive verdier som ærlighet og rettferdighet som her kan utløses, og gjør at man kan si seg enig i FrPs standpunkt om raske returer og en strengere politikk. Samtidig kan man si at gjennom å antyde at en stor andel av asylsøkerne som kommer er uredlige eller uærlige, snakker FrP dessuten direkte til den delen av befolkningen som er negative til innvandrere generelt. En mistenkeliggjøring av asylsøkeres motiver og en antydning om uærlighet og svindel, går slik hånd i hånd med toposen *Flyktningene er en trussel* fordi begge disse toposene forholder seg til et doxa om innvandring og innvandrere som en belastning.

5.2.5 Motstanderne er for liberale

Som i 1994, er FrP opptatt av å gi inntrykk av at andre partier ønsker åpne grenser og fri innvandring, og de bruker den materielle toposen *Motstanderne er for liberale*, slik de også gjør i 1994. Imidlertid brukes denne toposen i 2014/2015 ikke bare for å tegne et bilde av hva

slags politikk de andre partiene forfekter, men også for å vise til konsekvenser ved den og legge skylden på dem for situasjonen ved Storskog høsten 2015.

Definisjon - Genus

I likhet med i 1994 bruker FrP den materielle toposen *Motstanderne er for liberale* sammen med den formelle toposen *Definisjon* ut fra *Genus* (Corbett 1965:98-100) for å stemple opposisjonspartiene som så innvandringsliberale at de vil ha tilnærmet åpne grenser og fri innvandring:

Men spørsmålet blir egentlig: Hvor mange mener SV man skal ta imot? Man var ikke enig i forliket på 8 000, man ville ta imot langt flere, og nå snakker man omtrent som om man vil åpne grensene. Hvor mange titalls tusen i året synes SV det er naturlig at Norge tar imot?
Ulf Leirstein, 5. oktober 2015 (S.tid. 2015-2016:37)

Sosialistisk Venstreparti, som er lei seg for at det ikke ble 10 000, kan i alle fall trøste seg med at sånn som det ligger an nå, kommer det noen hundretusen gjennom familiegjenforening bare i løpet av de nærmeste årene. Så det skal ikke være mangel på mennesker som kommer – hvis det er den største bekymringen man har.

Mazyar Keshvari, 13. oktober 2015 (S.tid 2015-2016:188)

Her ser vi at Ulf Leirstein antyder at SV vil «åpne grensene», og stiller et spørsmål med utgangspunkt i et oppkonstruert prinsipp om at SV ønsker å ta imot flere titusener flyktninger i året. Videre ser vi at Keshvari latterliggjør SV ved å antyde at det viktigste for SV er at det skal komme flest mulig mennesker til Norge.

Forhold - Årsakssammenheng

Høsten 2015 blir det viktig for FrP å forklare årsaken til at det har kommet så mange asylsøkere til Norge og hvorfor den kaotiske situasjonen har oppstått. Også da tar de utgangspunkt i toposen *Motstanderne er for liberale*, men kombinerer den med den formelle toposen *Forhold* ut fra en *Årsakssammenheng*, som innebærer spørsmålet om hvorfor noe skjer, og det kausale samsvaret mellom årsak og virkning (Corbett 1965:111-115). Disse toposene brukes for å ansvarliggjøre opposisjonen og mer eller mindre legge skylden på dem for situasjonen ved Storskog. Utgangspunktet for at det er mulig for FrP å ansvarliggjøre Ap og den øvrige opposisjonen på denne måten, er disse partienes kamp for å øke antallet kvoteflyktninger våren 2015. Det er en del av den retoriske situasjonen som gir et retorisk vilkår i form av en mulighet for FrP. FrP hevder at Aps landsmøtevedtak våren 2015, om å ta imot flere kvoteflyktninger, og forliket som ble inngått, ble oppfattet som et signal om at det var mer eller mindre fritt leide inn til Norge, og derfor har det kommet svært mange. Den inferentielle delen av argumentet dreier seg altså om at det er en direkte årsakssammenheng mellom Ap og den øvrige opposisjonens tydelige markering av at de ønsket å ta imot flere flyktninger, og den uoversiktlige og nærmest uhåndterlige situasjonen høsten 2015:

Eg synest óg det er litt spesielt at det nettopp er Arbeidarpartiet som stiller spørsmålet fordi me veit at den ekstraordinære situasjonen som Noreg fekk, kjem av signal som er sende ut. Då synest eg at Arbeidarpartiet må vera litt forsiktig med å laga eit stort nummer, all den tid dei har ein stor del av ansvaret for at mange opplever at dei har vorte inviterte til Noreg, basert på signal bl.a. frå Arbeidarpartiet sin leiar.

Helge Andre Njåstad, 12. desember 2015 (S. tid. 2015-2016:1176).

Det er liten tvil om at det vedtaket og det jubelropet som kom fra Arbeiderpartiets landsmøte i våres, ga et signal utover om at Norge hadde åpne grenser. Det er det ikke noen tvil om – det sa Arbeiderpartiet selv i etterkant. Og retorikken om denne godheten som fantes i Norge, ble spredd over alt, ikke bare i Arbeiderpartiet, men også i resten av Stortinget, bortsett fra Fremskrittspartiet. Og mediene fulgte opp. I hele valgkampen var det det som var mantraet, nemlig at Norge var et liberalt land med åpne grenser, hvor man ønsket syriske flyktninger velkommen. Det er det ikke noen tvil om. Det er sikkert ikke bare det som er grunnlaget for at det ble flere syriske flyktninger over hele Europa, men det ga et signal utad om at Norge hadde mer åpne grenser enn de hadde før Arbeiderpartiets vedtak – akkurat det samme som da Merkel var ute og sa at flyktninger var velkommen til Tyskland. Da kom det flere flyktninger til Tyskland. Det er bare sånn det fungerer, det kan man nesten dokumentere – man kan gå tilbake til det som ble sagt i mediene den gangen.

Christian Tybring Gjedde, 17. desember 2015 (S. tid. 2015-2016:1552).

«Me veit at den ekstraordinære situasjonen Noreg fekk, kjem av signal som er sende ut», sier Njåstad, og presenterer denne kausale sammenhengen som et udiskutabelt fakta. Njåstad fratar Ap retten til å ytre seg kritisk til Regjeringens håndtering av den situasjonen som har oppstått, fordi de er delvis ansvarlig for den. Videre legger han direkte skyld på Aps leder, Jonas Gahr Støre, ved å trekke ham fram som en av dem som har kommet med signaler som har blitt tolket som invitasjoner til å komme til Norge. Tybring-Gjedde etablerer også helt tydelig en årsakssammenheng mellom Aps landsmøtevedtak om å ta imot flere kvoteflyktninger, og det store antallet asylanter som har kommet til Norge. Han plasserer slik skylden hos Ap og de øvrige partiene og får markert at det kun var FrP som kjempet imot de signalene som da ble sendt ut. Tre ganger i dette sitatet bruker Tybring-Gjedde begrepet «åpne grenser» for å beskrive hva slags signaler Ap sendte ut. Det skaper et inntrykk av at Ap har stått for en politikk der man har ønsket helt åpne grenser for alle. Vi ser også en kobling til anklager om *sinnelagsetisk moralisme* når Tybring-Gjedde snakker om at «retorikken om denne godheten som fantes i Norge, ble spredd over alt». Implisitt ligger det en anklage om at Ap har signalisert sin egen godhet og høye moral uten å ta hensyn til konsekvensene av disse signalene.

Gjennom å bruke toposen *Motstanderne er for liberale* til å legge skylden på blant andre Ap for situasjonen ved Storskog, får FrP vist hvilke alvorlige konsekvenser den liberale politikken opposisjonen forfekter, faktisk fører til. Som diskutert tidligere kan bruken av denne materielle toposen ses i sammenheng med en forståelse av seg selv som det eneste partiet som står for en ansvarlig og streng nok innvandringspolitikk, et doxa eller en locus

communes som deles av politikere og velgere i FrP. Dette doxaet opprettholdes og forsterkes gjennom bruk av topoi som denne. Det de viser gjennom å bruke denne toposen sammen med argumentasjonsmønsteret *Årsakssammenheng*, er at opposisjonens politikk beviselig bærer galt av sted og sørger for en asyltilstrømming som er uhåndterlig.

5.3 Arbeiderpartiets bruk av topoi

Også hos Ap er det fem materielle topoi som må anses som de mest toneangivende i partiets retoriske strategi i 2014/2015, og som best viser hvordan ulike doxa påvirker deres retoriske strategier. I likhet med i 1994 bruker de toposen *Moral*, men de øvrige fire er nye. De har jeg gitt benevnelsene *Medmennesker*, *Utålelige FrP*, *Dugnad og frivillighet* og *Regjeringens manglende handlekraft*.

5.3.1 Moral

Den mest brukte toposen fra Aps side, er, i likhet med Frp og i likhet med partiets egen retorikk fra 1994, den materielle toposen *Moral*. Ap bruker denne toposen både i sin argumentasjon for å ta imot flere syriske flyktninger, for økt innsats til Syria, i debatter om bosetting av flyktninger, samt i sin generelle appell om hva slags asyl-, flyktning- og innvandringspolitikk Norge bør føre. Der de i 1994 bruker denne toposen for å snakke både om moralsk riktige handlinger, moralisme og dobbeltmoral, er det 2014/2015 utelukkende de moralske handlingene og det moralske ansvaret som er i fokus. De bruker den formelle toposen *Definisjon* ut fra *Genus* (Corbett 1965:99-101) for å definere flyktningkatastrofen som en situasjon der det er det moralske kompasset som må være styrende for hvordan Norge handler.

Mesteparten av hjelpen må gis der flertallet av flyktningene er, men vi i Arbeiderpartiet mener at Norge har et moralsk ansvar også for å ta imot vår andel av mennesker som flykter fra krig og forfølgelse.

Helga Pedersen, 10. juni 2014 (S. tid. 2014-2015:3036).

Det finnes ikke en norm vi kan konsultere for å finne det rette svaret på hvordan vi bistår mennesker i nød, mennesker på flukt, mennesker som opplever livsvilkår dramatisk forskjellige fra våre. Vi kan heller ikke gå til et oppslagsverk for å få svar på om det i det hele tatt er rett og viktig å bidra, ta ansvar, medansvar, dele og hjelpe andre mennesker i nød. Dette koker ned til et verdispørsmål om solidaritet og medansvar har betydning, om det er viktig, og om vi bør bry oss. Det er her politikken gir mening. Det er et politisk ansvar og en politisk mulighet å vurdere slike spørsmål om hva vi mener er riktig, viktig og nødvendig, å veie det vi lærer om den desperate situasjonen i og omkring Syria, f.eks., og fremme forslag til handling Jonas Gahr Støre, 19. juni 2015 (S. tid. 2014-2015:4670).

Både Pedersen og Støre presenterer Norges veivalg når det kommer til hvilken politikk som skal føres overfor Syria og i møte med flyktningkrisen, som et moralsk anliggende. Helga

Pedersen snakker om det å handle moralsk riktig som en forpliktelse når hun bruker ordet «moralsk ansvar». *Ansvar* kan forstås som en udiskutabel plikt, og her defineres dette ansvaret som det å handle moralsk, noe som ifølge Pedersen innebærer å ta imot mennesker på flukt. Støre sier at det eksisterer ingen «norm vi kan konsultere» eller et «oppslagsverk» man kan finne en fasit i, og legger slik opp til at det er ens eget indre moralske kompass som forteller en hva som er det riktige å gjøre. Det avgjørende for hvilken vei man går, er hvorvidt man synes «verdispørsmål som solidaritet og medansvar har betydning, om det er viktig, om vi bør bry oss». Svaret på hva Norge bør foreta seg, finnes altså i politikernes oppfatning av hvorvidt man skal bry seg om den katastrofen man er vitne til eller ikke. Ved å antyde at politikken avhenger av et ja eller nei til å «bry seg», trer det «riktige» svaret ganske lett fram. Det er de færreste som vil si seg uenig i at det er moralsk riktig «å bry seg» når man står overfor en humanitær katastrofe, og slik får Støre antydning at Regjeringens politikk er umoralsk, mens Ap står for den «riktige» vei.

Også høsten 2015 er *Moral* en dominerende topos fra Aps side. Da brukes den ofte for å kritisere regjeringens retorikk om det store antallet asylanter som har kommet til Norge i løpet av sommeren og høsten:

Men når jeg nå tar ordet, er det for å si at denne enigheten, som jeg mener er veldig viktig og konstruktiv for Norge, skjennes betydelig av påstander om at situasjonen er oppstått på grunn av flyktningavtalen her i Stortinget om 8 000 flyktninger. [...] Det er dette som er grunnen til at situasjonen er skapt, sier Njåstad i starten av debatten. Da tar han altså ikke inn over seg de store perspektivene som vi nå har i hele Europa, og som alle land har en grundig utfordring med. Det er typisk for den type partier i hele Europa å forsøke å lage en strukturell diskusjon ut av det som i virkeligheten er et moralsk spørsmål. Jeg sier dette fordi jeg vil utfordre Njåstad og andre til mot slutten av denne debatten på denne lørdagen å diskutere om det ikke er slik at det er moralen i spørsmålet som er det viktigste – at Norge skal opprettholde sin kultur som en humanistisk nasjon – og ikke gjøre dette spørsmålet til et strukturelt spørsmål
Martin Kolberg, 23. desember 2015 (S. tid. 2015-2016:1214).

Kolberg kritiserer her FrPs tilbakevendende forsøk på å plassere skylden for det store antallet asylsøkere hos Ap, jamfør FrPs bruk av toposen *Motstanderne er for liberale*. Kolberg sier at den slags retorikk «skjemmer» debatten, før han anklager FrP for ikke å behandle spørsmålet om Norges bidrag i forbindelse med flyktningkrisen som et «moralsk spørsmål», noe det «i virkeligheten er». I likhet med Støre, definere han altså situasjonen som en som må løses og responderes på ut fra moralske avveininger. Slik får de begge framstilt Ap som et parti som er opptatt av å gjøre det som er moralsk riktig overfor flyktningene, samt antydning at Regjeringen og FrP ikke tar de samme hensynene og følgelig opptrer umoralsk. Gjennom å definere flyktningkrisen som et moralsk anliggende, opphøyes *moral* til det styrende prinsippet for hvilken politikk som bør føres.

5.3.2 Medmennesker

Hånd i hånd med toposen *Moral*, går toposen *Medmennesker*, som innebærer at Ap legger stor vekt på enkeltmennesker og enkeltskjebner i sin beskrivelse av krigen i Syria og den store flyktningkatastrofen. De bruker den formelle toposen *Definisjon* ut fra *Genus* (Corbett 1965) der beskrivelser av disse skjebnene definerer situasjonen som en der medmennesker lider og som følgelig krever en bestemt respons. Disse beskrivelsene fungerer som en innramming av argumenter for hvorfor Norge bør ta imot flere kvoteflyktninger, og hvordan Norge må ta imot de mange som kommer i løpet av høsten 2015.

Bildet av denne treårige gutten som statsministeren viser til, rammer inn denne tragedien: Hvor var han på vei, hvilket liv gikk tapt, var han kanskje på vei til oss?
Jonas Gahr Støre, 30. april 2015 (S.tid. 2014-3004).

De som kommer hit, har hatt en lang vei. De har levd i krig, vært på en farefull vei. Vi kan bare tenke oss den frykten de har levd med, de smertene de har opplevd på veien, og det viktigste vi kan si til dem som kommer hit, er: Velkommen, her er dere i trygghet.
Åsmund Aukrust, 13. oktober 2015 (S. tid. 2015-2016:187).

Gjennom å beskrive menneskers desperasjon, frykt og smerte, personifiseres flyktningene. Støre henviser til et nyhetsfoto av en død gutt på stranda i Hellas (Slettholm 2015). Ved å stille spørsmål om hvem han var og hvor han var på vei, trer enkeltskjebnen fram fra massen av ansiktsløse flyktninger. Det at det i tillegg er snakk om et lite barn, gir en ekstra emosjonell effekt. Aukrusts bruk av uttrykket «Velkommen, her er dere i trygghet» skaper en kontakt og en forbindelse mellom de som flykter, og de som skal ta dem imot. Det blir opprettet et bånd mellom de to gruppene, noe som tydeliggjør at det er snakk om medmennesker heller enn definerte inn- og utgrupper med et «vi» og et fremmed «dem». Den samme formen for bånd konstruerer også Støre når han spør om den lille gutten kanskje var «på vei til oss». Dette uttrykket understreker en menneskelig kontakt mellom flyktningene i Middelhavet og den norske befolkningen.

Flyktningkrisens alvorlighetsgrad er som sagt et betydelig retorisk vilkår for begge partier. Som tidligere diskutert vil det være helt nødvendig å gi uttrykk for at man til det fulle forstår og tar innover seg alvorret. Det åpner for noen muligheter for Ap. Ap argumenterer for å ta imot flere flyktninger, og i motsetning til FrP, er det da hensiktsmessig å fokusere på enkeltpersoner og –skjebner. Beskrivelsen av mennesker som lider legger til rette for en følelsesmessig reaksjon hos tilhøreren, noe som er ønskelig når man argumenterer for å hjelpe flere av dem som er i nød. Slik kan man si at denne toposen legger et grunnlag for bruken av toposen *Moral*. Personifiseringen av lidende og dødene mennesker går hånd i hånd med en

moralbasert argumentasjon om at vi må ta imot flere flyktninger, og om hvordan vi skal ta imot dem.

5.3.3 Utålelige FrP

Sentralt i Aps argumentasjon står en diskreditering av motstandernes verdier, med utgangspunkt i FrPs påståtte iboende grumsete holdninger når det kommer til innvandringspolitikk. Den materielle toposen *Utålelige FrP* tar utgangspunkt i at FrP er uforbederlig og nærmest har immanente dårlige verdier og kvaliteter. Ap bruker denne toposen i kombinasjon med to ulike formelle topoi, der den ene bidrar til å trekke slutninger om hva FrP faktisk er, og den andre dreier seg om hvordan FrPs samarbeidspartnere synes å tåle eller til og med bli smittet av FrPs verdier.

Definisjon - Genus

Kombinert med *Definisjon* ut fra *Genus* (Corbett 1965:99-101), blir toposen *Utålelige FrP* brukt for å definere hva FrP egentlig er, hvilke verdier de har og alltid har hatt. Det er altså en definisjon og kategorisering av FrPs kjerne. Slik forsøker Ap å avfeie FrP som et seriøst parti, og stempler dem som noe grunnleggende uspiselig og utålelig:

Representantene fra Fremskrittspartiet har i årevis framstilt våre nye landsmenn som kjeltringer, som kun skal forsyne seg av velferdsfatet. [...] Jeg anbefaler derfor statsråden og posisjonspolitikere om å konsultere sine partifeller rundt omkring i Kommune-Norge, da det faktisk er de som skal bosette. Poenget mitt er at enkelte holdninger og verdier neppe lar seg endre med regjeringsmakt.

Ferhat Güven, 9. desember 2014 (S.tid. 2014-2015:1150).

Jeg hevder her – det er ingen andre som har sagt det, derfor skal jeg si det tydelig: Den manøveren er Fremskrittspartiets strategi for å ha en plattform for å kunne gjøre akkurat det jeg sier, nemlig dobbeltkommunisere for å skape seg en plattform for å kunne drive fram en retorikk som er til skade for den humanistiske utviklinga i samfunnet. Det er det Keshvari står for. Det er dette som er Fremskrittspartiet på dette området.

Martin Kolberg, 12. desember 2015 (S.tid. 2015-2016:1219).

Ferhat Güven kommer med en svært krass beskrivelse av FrPs holdning til innvandrere når han sier at de «i årevis har framstilt våre nye landsmenn som kjeltringer, som kun skal forsyne seg av velferdsfatet». FrP framstilles som innvandringsfiendtlige, og levnes ingen formildende trekk i så måte. Videre antar han at dette neppe vil endre seg, og tegner slik et bilde av FrP som et parti med iboende dårlige verdier; et parti som er som det er og som man ikke får endret. Kolberg går så langt som å si at FrP har som mål å «drive fram en retorikk som er til skade for den humanistiske utviklinga i samfunnet», noe som er en voldsom beskyldning. Videre banker han inn poenget med å si at «Det er det Keshvari står for. Det er

dette som er Fremskrittspartiet på dette området». Gjennom denne harde ordbruken ser vi igjen at Ap ser på FrP som noe fundamentalt utålelig eller uspiselig.

Sammenligning - Likhhet

Ap kombinerer også toposen *Utålelige FrP* med den formelle toposen *Sammenligning* med utgangspunkt i *Likhhet* (Corbett 1965:103-106). Innenfor denne topos-kombinasjonen rettes kritikken mot FrPs samarbeidspartnere: Regjeringspartner Høyre og samarbeidspartiene KrF og Venstre. Som Corbett (ibid.) forklarer, kan den formelle toposen *Sammenligning* ut fra *Likhhet* forstås som et premiss som sier at dersom det eksisterer noen likheter mellom to ting, er det sannsynlig at man også vil finne andre likheter mellom dem. I dette tilfellet er det likheten mellom FrP og deres samarbeidspartnere, Ap setter under lupen. Premisset er at det er en opplest og vedtatt sannhet at FrP har utålelige verdier. Sammenligningen med utgangspunkt i *Likhhet*, dreier seg om at siden disse partiene samarbeider med FrP, smitter FrPs dårlige kvaliteter, verdier og holdninger over på dem:

I punkt 24 heter det at man skal prioritere kvoteflyktninger som har størst sjanse til en vellykket integrering. Det representerer et skifte i norsk politikk – et skifte i feil retning. Til tross for at de gjeldende retningslinjene gir åpning for en sånn prioritering, har norsk praksis vært at man har fulgt anmodningen fra FN's høykommissær for flyktninger. At Fremskrittspartiet står for en slik politikk, er ikke noe nytt, men jeg synes det er oppsiktsvekkende og skuffende at Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti faktisk aksepterer dette skiftet.

Eirik Sivertsen, 9. desember 2014 (S. tid. 2014-2015:1141)

Man må være kommunikasjonsrådgiver i Fremskrittspartiet for å gå på den retorikken som Ingjerd Schou fikk seg til å bruke. Det overrasker meg å høre at Høyre-folk som jeg kjenner, som er anstendige Høyre-folk, fortsatt bruker den typen retorikk, og det kan ikke være særlig komfortabelt for Venstre og Kristelig Folkeparti, som har dette som en av sine hjertesaker, å sitte i salen og høre på dette.

Åsmund Aukrust, 12. desember 2015 (S. tid 2015-2016:1227).

Sivertsen tar her utgangspunkt i at man ikke kan vente annet fra FrP enn at de ikke vil følge anmodningenes fra FN's høykommissær. Sivertsen gir uttrykk for at han ikke er overrasket, og tar dermed utgangspunkt i det iboende og uforanderlig utålelige ved partiet. Når han så går over til å kritisere Høyre, KrF og Venstre, er det gjennom å uttrykke overraskelse over at de ikke sier FrP imot. Han synes ikke bare det er «opsiktsvekkende», men også «skuffende» at de «aksepterer dette skiftet», altså at de aksepterer og følger FrPs politikk, noe som synes å være fundert i en forventning om at disse partiene skal stå for noe annet enn FrP. Det samme utgangspunktet har Åsmund Aukrust når han sier han er «overrasket» over at Høyre bruker samme retorikk som FrP. Videre peker han på at dette er «Høyre-folk som jeg kjenner, som er anstendige Høyre-folk». For det første får han sagt at FrP og den politikken de fremmer ikke

er anstendig. For det andre får han sagt at Høyre er i ferd med å bevege seg bort fra det anstendige, at de går på akkord med seg selv og sine verdier. Han spiller på samvittighet når han antyder at Høyre egentlig er bedre enn det de nå viser. Han spiller også på Venstre og KrFs samvittighet når han kommer med en påminnelse om at de har dette «som en av sine hjertesaker». Igjen er det altså snakk om å antyde at de går på akkord med seg selv, at de på et vis selger sjelen sin for å få innflytelse gjennom å samarbeide med Regjeringen.

Vi ser altså at Ap trekker Høyre, Venstre og KrFs integritet og verdier i tvil, både ved eksplisitt å si at deres retorikk og politikk ligner FrPs, og ved å antyde det gjennom å sette spørsmålstegn ved hvorfor de ikke reagerer på det FrP sier og gjør, og motsier dem. Slik antydes det en likhet mellom partiene. Det er fortsatt FrPs ideoende negative kvaliteter som er utgangspunkt for kritikken, og kritikken mot samarbeidspartnere kan i grunnen sammenfattes med at det er kritikkverdigg at de i det hele tatt samarbeider med FrP siden «alle» vet hva slags parti det er. Og videre dreier kritikken seg om at det faktum at disse partiene samarbeider med FrP, tyder på at de støtter deres politikk og retorikk, noe som er i ferd med å gjøre disse partiene like utålelige som FrP, jamfør slutningsformen *Sammenligning* ut fra *Likhet* (Corbett 1965:103-106).

Med hensyn til retoriske vilkår, kan vi si at Ap griper en retorisk mulighet for kritikk av Høyre, KrF og Venstre. Som Hagelund (2003b) beskriver, har disse partiene tradisjonelt stått side om side med Ap når det gjelder å antagonisere og stemple FrP som uanstendig i spørsmål om innvandring (Hagelund 2003b). Bruken av toposen *Utålelige FrP* kan ses i sammenheng med dette og forstås som en manifestasjon av og opprettholdelse av partiets antakelse om og holdning til FrP; et doxa, forstått som det man anser som kunnskap innen en gruppe, jamfør Mats Rosengrens (2008:67) definisjon. Her dreier denne felles kunnskapen seg om hva FrP er og hvilke verdier de står for.

Særlig interessant er det å se at Ap bruker denne toposen høsten 2015, samtidig som de står sammen med FrP om innstramminger i utlendingsloven. Behovet for å antagonisere FrP er en så vesentlig del av Aps doxa at det gjør seg gjeldende selv når de to partiene forfekter samme politiske løsning. Alternativt kan man si at det er viktig for Ap å antagonisere FrP, ikke på tross av, men nettopp fordi de står for den samme politikken. Som Hagelund (2003b) redegjør for, har Ap tradisjonelt stått for den restriktive linjen innen norsk innvandringspolitikk, sammen med nettopp FrP og Høyre, samtidig som paritet også huser en solid innvandringsliberal fløy (ibid.:137). Det er sannsynlig at samarbeid og enighet med det sterkt

innvandringskritiske FrP vil falle slike velgere og medlemmer tungt for brystet. Da kan det være viktig for Ap og retorisk distansere seg fra FrP, selv om de i praksis stemmer for de samme tiltakene.

5.3.4 Dugnad og frivillighet

En annen materiell topos Ap bruker i ustrakt grad, er *Dugnad og frivillighet*. Kombinert med den formelle toposen *Definisjon* ut fra *Genus* (Corbett 1965:99-101), defineres og kategoriseres flyktnings situasjonen som en situasjon som krever frivillighet og dugnad. I tillegg defineres det norske folk som et samfunn som er villige til å påta seg denne oppgaven. Begrepet *dugnad* innebærer ulønnet og frivillig arbeid og bærer med seg konnotasjoner om noe utpreget norsk, da denne måten å jobbe på er en gammel norsk skikk og det ikke finnes noe ord for den måten å organisere arbeid på i andre språk (Nordbø 2018). Selv når politikerne ikke bruker selve ordet *dugnad*, men heller snakker om «frivillighet», om å «stille opp» og at «vi skal få det til sammen», vekkes konnotasjoner om den norske dugnadsånden. *Dugnad og frivillighet*-toposen blir i noen grad brukt våren 2015 som en del av en argumentasjonsrekke for at Norge må bidra mer som svar på den humanitære katastrofen og flyktningskrisen i Syria. I størst grad blir den imidlertid brukt høsten 2015 for å peke på hvordan man skal løse den situasjonen som har oppstått i kommunene som følge av den store asylstilstrømmingen.

Vi mener det her kreves en dugnad når vi bevilger penger til nødhjelp i regionen, det er skattebetalernes penger. Det kreves en dugnad med kommunene, og det kreves en dugnad når folk og organisasjoner i lokalsamfunn gjør det praktisk mulig å ta imot og bosette.
Jonas Gahr Støre, 30. april 2015 (S. tid. 2014-2015:3004).

Her bruker Støre begrepet *dugnad* for å forklare hva som kreves av hele det norske samfunnet for å kunne bistå i møte med flyktningskatastrofen. Han snakker om dugnad i forbindelse med penger til nødhjelp fordi «det er skattebetalernes penger». Slik skapes et narrativ om at dette er noe vi alle er sammen om, at vi trår til og hjelper, denne gangen gjennom å bruke av pengene våre. Ved å bruke ordet *dugnad* heller enn ord som for eksempel *plikt* eller *ansvar*, vekkes konnotasjoner om at man aktivt bestemmer seg for å ta i et tak for fellesskapet. Gjennom bruk av ordet *dugnad* vektlegges også det faktum at det å hjelpe mennesker også innebærer å ofre noe. Støre kunne ha vektlagt at Norge er et rikt land som har råd til å bevilge ekstra penger til nødhjelp. Ved heller å fokusere på at dette er en dugnad, signaliserer han at han vet at dette kan være krevende for det norske samfunnet, men at det er noe vi gjør for fellesskapet, og at vi greier det når vi jobber sammen. På samme måte omtaler han arbeid med

å ta imot og bosette flykninger som en dugnad. Igjen er det frivillighet og viktigheten av å jobbe sammen for å løse en vanskelig situasjon, som er fokuset. Gjennom å mobilisere til dugnad, spiller han på oppfatninger om hva det norske samfunnet er, hvilke verdier det er tuftet på og hvordan vi derfor bør reagere og handle.

Sitatet under, fra Eirik Sivertsen, ligger lengre frem i tid enn Støres, og er en respons på den situasjonen som har oppstått som følge av den store asyltilstrømmingen høsten 2015.

Da vi løftet antallet syriske flykninger vi skal ta imot i Norge, reiste Fremskrittspartiet tvil om hvorvidt det norske folk var klar for det. De dugnadsinnsatsene vi har sett de siste månedene, viser at Fremskrittspartiet tar feil. For å ta Sulis i Nordland: Det kom 150 mennesker dit i forrige uke, et lite samfunn med 300 innbyggere. På to dagers varsel kom det en varebil fra Bodø med utstyr. Fremskrittspartiet tok feil. Det norske folk vil stille opp på en dugnad. Eirik Sivertsen, 13. oktober 2015 (S. tid. 2015-2016:185).

To ganger poengterer Sivertsen at FrP tar eller tok feil da de stilte seg kritiske til om det norske folk ville være i stand til å ta imot så mange syriske flykninger som flyktningforliket innebar. Sivertsen viser til konkrete eksempler på måter folk har stilt opp for flyktningene på, som bevis for at FrP tar feil. To ganger bruker han ordet *dugnad* for å forklare på hva slags måte det norske folk er villig til å bidra i den vanskelige situasjonen landet står overfor. Slik defineres det norske folk som et folk som ser verdien av å hjelpe mennesker i nød, som tar i et tak for fellesskapet, er villige til å yte en innsats for flyktningene som har kommet, og som er villige til å jobbe sammen for å løse utfordringene lokalsamfunnene plutselig befinner seg i.

Denne presiseringen av at «Det norske folk vil stille opp på en dugnad» kan ses i sammenheng med den retoriske situasjonen og de føringene den økte asyltilstrømmingen høsten 2015 legger for Aps retorikk. Ap gikk våren 2015 hardt ut og kjempet for et økt antall kvoteflykninger til Norge, samt snakket varmt om viktigheten av at Norge tar sitt moralske ansvar og tar imot flykninger. Med den voldsomme tilstrømmingen høsten 2015 lot det seg vanskelig gjøre å fortsette å snakke om Norges moralske ansvar for å ta imot flykninger uten også å anerkjenne den kaotiske situasjonen som oppsto i mange kommuner. Plutselig hadde man en situasjon der det var åpenbart at det store antallet flykninger og asylsøkere var svært krevende, noe som la til rette for at FrP kunne legge skylden på Ap og opposisjonen. Bruken av *Dugnad og frivillighet*-toposen kan ses på som en måte aktivt å motsette seg svartmaling av den utfordrende situasjonen som har oppstått. Sivertsen synliggjør at det å ta imot flykninger er en utfordring som befolkningen generelt er villige til å gå inn i dugnadsmodus for å løse. Nordmenn flest ønsker flyktningene velkomne og vil hjelpe, og FrP er derfor i utakt med folket. Ved å bruke *Dugnad og frivillighet* som topos, lener man seg på en forestilling om at det er en særlig norsk verdi å ta i et tak og frivillig jobbe sammen. Man

trekker på felles forestillinger om hva som er norsk kultur og hva som kjennetegner det norske samfunnet. Her er det altså et spesifikt norsk doxa eller locus communes det dras nytte av.

5.3.5 Regjeringens manglende handlekraft

Høsten 2015 bruker Ap den materielle toposen *Regjeringens manglende handlekraft* for å beskyldte regjeringen for ikke å ha vært godt nok forberedt på det store antallet flyktninger som kom til Norge, samt for ikke å vise stor nok handlekraft i situasjonen. Kombinert med den formelle toposen *Forhold ut fra en Årsakssammenheng*, som tar utgangspunkt i kausalitet (Corbett 1965:111-115), får man sagt at Regjeringens manglende handlekraft og forberedelser er en direkte årsak til det kaoset man opplever. Kritikken rettes mot manglende beredskap, mot manglende innsats for å hjelpe kommunene med jobben med å bosette de mange som har kommet, manglende handlekraft når det kommer til å få kontroll over situasjonen ved grenseoverganger, og manglende innsats med hensyn til å håndtere de asylsøkerne som ikke har beskyttelsesbehov.

Neste år skal kommunene bosette rekordmange flyktninger. Det er en formidabel oppgave, og det er en oppgave som ikke har blitt enklere av regjeringens mangelfulle håndtering.
Helga Pedersen, 3. desember 2015 (S. tid. 2015-2016:741)

Samtidig er det nødvendig også å stille de kritiske spørsmålene. Hvorfor var ikke regjeringen bedre forberedt på asyltilstrømmingen til Norge i en situasjon der man over lengre tid så høye ankomster av flyktninger til Europa som følge av krigen i Syria.
Helga Pedersen, 12. desember 2015 (S. tid. 2015-2016:1178).

Skal vi sikre og hegne om dem som asylinstituttet er lagd for, fordrer det en langt mer offensiv håndtering av dem som kommer hit uten behov for beskyttelse. Det gjelder også mennesker som nå kommer til Norge etter å ha hatt trygt opphold i tredjeland. Asylpolitikkenes legitimitet og oppslutning i befolkningen er avhengig av en mer handlekraftig håndtering av dem som krysser grensen til Norge uten å ha beskyttelsesbehov, enn vi har sett så langt.
Jonas Gahr Støre, 16. november 2015 (S. tid. 2015-2016:456).

Vi ser at totalinntrykket som skapes av Helga Pedersen og Jonas Gahr Støre er at Regjeringen ikke evner å ta kontroll over situasjonen og ikke er i stand til å bøte på den. Pedersen påpeker at kommunenes jobb «ikke har blitt enklere av regjeringens mangelfulle håndtering», noe som underforstått betyr at de har forverret situasjonen. Ved å si at «man over lengre tid så høye ankomster av flyktninger til Europa», får hun presisert at det ikke er noen grunn til at Regjeringen skulle være så dårlig forberedt på at flyktningkrisen skulle påvirke Norge, men at dette snarere var noe man burde ha forventet, og at man følgelig burde ha iverksatt nødvendige tiltak. Støre fokuserer på jobben med å håndtere de som ikke har beskyttelsesbehov og sier at den måten Regjeringen løser den oppgaven på, går ut over de «asylinstituttet er laget for», altså dem som har reelt behov for beskyttelse. Videre sier han at

det ikke kun går ut over dem, men også ut over «asylpolitikkenes legitimitet og oppslutning i befolkningen», og slik skaper han et inntrykk av en alvorlig konsekvens av Regjeringens manglende handlekraft.

I likhet med toposen *Dugnad og frivillighet*, kan bruken av toposen *Regjeringens manglende handlekraft* ses i sammenheng med endringen i den retoriske situasjonen som oppsto som en følge av den store asyltilstrømmingen. Der toposen *Dugnad og frivillighet* ble brukt for å si at FrP tar feil når det kommer til hvordan det norske samfunnet takler denne utfordringen, brukes toposen *Regjeringens manglende handlekraft* for å spille opp under kaoset og utfordringene som har oppstått. Her tegner man et bilde av at det uføret man befinner seg i, skyldes Regjeringens mangel på handlekraft. Ved å anklage Regjeringen og FrP for ikke å være effektive nok når det kommer til å returnere asylsøkere uten beskyttelsesbehov, posisjonerer Ap seg som et restriktivt parti, og anklager sågar FrP og Regjeringen for ikke å være restriktive nok. Der toposen *Dugnad og frivillighet* brukes for å signalisere viktigheten av å legge ned en innsats for å ta imot asylsøkerne og flyktningene, og slik kunne sies å snakke til den mer innvandringsliberale delen av Ap, kan bruken av toposen *Regjeringens manglende handlekraft* sies å tekke den innvandringsrestriktive delen av partiet. Ap balanserer med andre ord ønsket om å forfekte en restriktiv politikk med et effektivt retursystem, med det å framstille partiet som imøtekommende overfor de mange som har kommet.

6. Diskusjon av hovedfunn og konklusjon

I dette kapitlet vil jeg sammenfatte de mest sentrale funnene fra analysene. Jeg vil diskutere hvordan ulike retoriske føringer gir seg utslag i partienes retoriske topoi og deres manøvrering mellom ulike doxa, og diskutere hva som kjennetegner partienes overordnede retoriske strategier i møte med ulike retoriske situasjoner. Avslutningsvis vil jeg gjøre noen konkluderende betraktninger om oppgavens hovedfunn og bidrag.

6.1 Doxa om moral som retorisk føring for begge parti

I henhold til Øyvind Ihlens (2007) forståelse av den retoriske situasjonen, har jeg definert det påtrengende problemet for begge partier og i begge debatter, som den overliggende kampen for å overbevise velgerne om at det er deres parti som er verdt å lytte til og som er best egnet til å styre landet. Det er flere føringer i den retoriske situasjonen som kan forstås som essensielle med hensyn til partienes strategier, og som gjør at de, i ulik grad, må balansere hensynene til ulike rådende doxa i sin kommunikasjon. Et av oppgavens hovedfunn er at spørsmålet om moral preger begge debattene og partienes retoriske innramminger av sine argumenter, uavhengig av om de argumenterer for en streng eller mer liberal politikk. Vi ser det gjennom den utstrakte bruken av toposen *Moral* på begge partiers side, og gjennom FrPs bruk av toposen *Motstanderne er moralister* i 1994-debatten.

Dette funnet samsvarer godt med Anniken Hagelunds (2003a; 2003b) funn og konklusjoner i hennes doktoravhandling om norsk innvandringsdebatt fra 1970-2002. Hun viser og konkluderer med at innvandringsdebatten i Norge i dette tidsrommet bærer preg av å være en moralsk sfære, der det er moralsk terminologi som preger debatten. Som Hagelund (2003b:68) påpeker, har behovet for å begrense og kontrollere innvandringen blitt begrunnet og forsvart gjennom en diskurs om rettferdighet og anstendighet, samtidig som også kritikken av en slik streng og restriktiv politikk er tuftet på en forståelse av moral.

Når det kommer til de to debattene jeg har analysert, ser vi likheter mellom Ap i 1994 og FrP i 2014/2015 når det kommer til å argumentere for en restriktiv innvandringspolitikk. På den ene siden argumenter begge partier ut fra toposen *Økonomisk lønnsomhet* for å legitimere sitt ståsted. Det synes imidlertid viktig for begge partier å få fram at de ikke handler ut fra uvilje eller utelukkende ut fra en idé om kostnad og nytteverdi, men at de også handler ut fra en moralsk overbevisning om å hjelpe flest mulig. Begge partiene er også opptatt av å definere sin egen politikk som den moralsk riktige, stemple motstandere som moralister som påberoper seg en overlegen moral, samt anklage meningsmotstanderne for å utvise dobbeltmoral. Slik

bidrar de til at debatten i stor grad blir en debatt om god og dårlig moral. Videre viser analysene at Ap tyr til toposen *Moral* også i 2014/2015, når de kjemper for en liberalisering av asylpolitikken. Da definerer de flyktningkrisen som et moralsk anliggende som fordrer at Norge må ta imot flere kvoteflyktninger, og som legger føringer for hvordan man skal forholde seg til og snakke om det store antallet asylsøkere som kommer til Norge høsten 2015.

Hva som er årsaken til at spørsmålet om moral preger debattene i så stor grad, er det ikke lett å gi noe entydig svar på. Det er imidlertid rimelig å anta at når man har med medmennesker i nød å gjøre, er det naturlig at oppfatningen av riktig og galt blir førende; at man handler og argumenterer ut fra en følelsesmessig overbevisning og ut fra samvittighet. Man vil nødvendig bli oppfattet lite medfølende eller uvillig til å hjelpe mennesker i nød. Størrelsen på flyktningkrisen, antall mennesker som har dødd, som flykter og som lider, kan derfor betraktes som en vesentlig retorisk føring som kan forklare hvorfor den materielle toposen *Moral* blir viet så mye oppmerksomhet av begge partier i begge debatter. Jeg mener man også kan se Aps utstrakte bruk av toposen *Medmennesker* i 2014/2015 i sammenheng med dette behovet for å framstå som medfølende og moralske. Ap trekker fram enkeltmennesker og enkeltskjebner som innramming for sin argumentasjon, noe som signaliserer at Ap har empati med flyktningene og følgelig er et moralsk parti, jamfør den moralfilosofiske retningen *moralisk sentimentalisme* som setter følelser framfor rasjonalitet (Holmen 2016).

I tillegg mener jeg det er vesentlig å legge Anniken Hagelunds (2003b) beskrivelse av innvandringspolitikken som en moralsk sfære, til grunn for å forstå hvorfor debatten gjennomsyses av spørsmålet om moral. Det at man stadig snakker om flyktningpolitikk som et moralsk anliggende, gjør at man opprettholder denne forståelsen av dette politiske feltet. Det er da naturlig at dette blir til et politisk doxa om innvandringspolitikk. Hagelund (2003a:15-16) mener innvandringsdebatten i Norge kan leses som en diskurs om vår nasjonale og politiske identitet. Slik kan man se det faktum at spørsmålet om moral henger over innvandringsdebatten som et uttrykk for et ønske om å konstituere vår identitet som overveiende moralsk; å signalisere hvilke verdier og holdninger vi som nasjon forfekter og lever etter (Hagelund 2003b:104-105). Dette anser jeg som en rimelig tolkning, og en som kan overføres til de to debattene jeg har analysert. Konstitueringen av den norske politiske identiteten er en viktig del av det opprettholdte politiske doxaet om at spørsmål om innvandringspolitikk debatteres ut fra moralsk terminologi. Imidlertid kan man også se de to partienes behov for å argumentere ut fra moral som uttrykk for et mer egoistisk ønske om å

vide at det nettopp er deres parti som innehar disse verdiene og holdningene, og følgelig er de moralske. Spørsmålet om hvordan Norge bør agere i møte med disse flyktningkrisene blir et spørsmål om rett og galt, og på sett og vis en dragkamp eller konkurranse om hvem som har den beste moralen, hvem som er den «gode» og hvem som da følgelig er den «onde» eller umoralske. Ser man partienes retoriske strategi i direkte sammenheng med det overhengende påtrengende problemet, som er å overbevise velgerne om at det er de som bør styre landet, kan man se retorikken i disse to debattene, ikke som en manifestasjon av nasjonens identitet, slik Hagelund (2003a:15-16) forstår den norske innvandringsdebatten i sin helhet, men som et ledd i det å definere partienes identitet som overveiende moralsk, med de riktige holdningene og verdiene. Hva som til enhver tid er det moralsk riktige, vil man ikke nødvendigvis enes om, jamfør FrP og Aps ulike utgangspunkt i debatten fra 2014/2015. Ideen om at man skal handle etter moralske prinsipper, kan imidlertid like fullt betraktes som et doxa eller en *locus communes*; et felles sted hvor man kan møtes (jf. Kjeldsen 2016:160-168). Det er tydelig at begge partier, uavhengig av substansielle endringer i den retoriske situasjonen, tar hensyn til dette doxaet i sine retoriske strategier.

6.2 FrPs svar på de retoriske situasjonene

I tillegg til forståelsen av innvandringspolitikk som et moralsk anliggende, synes i særdeleshet det sammensatte retoriske publikummet, partiets sakseierskap til innvandrings spørsmål og vekslingen mellom å sitte i opposisjon og posisjon, å være svært vesentlige føringer for FrPs bruk av retoriske topoi.

Funnene i denne oppgaven viser at FrPs strategi og bruk av topoi i stor grad er konsekvent når man ser debattene fra 1994 og 2014/2015 under ett. Både i opposisjon og posisjon er FrPs utgangspunkt det samme: De ønsker ikke å åpne for et økt antall flyktninger og asylsøkere til Norge. FrP er et innvandringsrestriktivt parti, og deres innvandringspolitikk kan sies i stor grad å ha vært utslagsgivende for deres suksess (Bjørklund 2007). Hvis vi tar med oss flere teoretikers modifisering av Bitzers (1968) teori om den retoriske situasjonen, åpnes det for at man ikke behøver å se retoriske føringer som utelukkende begrensede, men også som muligheter i situasjonen (Ihlen 2007:22). Det retoriske publikums forventinger til hva slags politikk FrP vil fremme, gir FrP en mulighet til å framstå som et konsekvent og prinsippfast parti siden de imøtekommer publikums forventninger.

Et grunnleggende doxa innad i FrP må kunne sies å være oppfattelsen av seg selv som det partiet som tar utfordringer ved innvandring på størst alvor, og folks bekymringer med hensyn

til innvandring, på størst alvor (Hagelund 2003b:135, 193). De er også det partiet velgere flest anser har det største sakseierskapet til innvandringspolitikk (Hagelund 2003a). Vi ser at partiet styrker disse antakelsene eller doxaet i sin bruk av toposen *Motstanderne er for liberale*. Dette er en topos de bruker i begge debattene og som dreier seg om å opprettholde et inntrykk av at andre partier ønsker tilnærmet åpne grenser og fri innvandring. Høsten 2015 bruker de denne toposen sågar for å legge skylden på opposisjonen og Ap for at det kommer et problematisk stort antall asylsøkere til landet. Videre ser vi at FrP også bruker toposen *Flyktningene er en trussel* i begge debattene, og som en del av sin argumentasjon for hvorfor Norge ikke bør ta imot flere flyktninger. Sammen med den formelle toposen *Forhold* ut fra *Årsakssammenheng*, blir et stort antall flyktninger satt i direkte sammenheng med ulike negative forhold som kriminalitet, sosial uro eller mindre velferd. Bruken av denne toposen kan forstås som en kollektiv topos der man utnytter felles tankegods (Gabrielsen 2008:46) og opprettholder et doxa om innvandring som noe grunnleggende negativt. Når man står stødig i den samme politikken og ikke fraviker fra den, kan man føre en konsekvent retorikk og kommunikasjon utad, slik FrP gjør i disse debattene. En slik konsekvent kommunikasjon er selvfølgelig fordelaktig for å framstå troverdig og kunne opprettholde velgernes tillit.

På tross av det overveiende etterlatte inntrykket av et parti som fører en konsekvent argumentasjon og retorikk, er det imidlertid noen forskjeller å spore når man sammenligner de to debattene. Vi ser det tydelig når det gjelder bruken av toposen *Flyktninger er en trussel*. Dette er en topos som brukes i begge debattene, men vi ser at det er aspekter ved den som brukes i 1994, som er tilnærmet fraværende i 2014/2015. Mens FrP i 1994 snakker om flyktninger som både en økonomisk, kulturell og sikkerhetsmessig trussel, er det i 2014/2015 kun det økonomiske aspektet som står tilbake. Det finnes enkeltstående eksempler på at FrP-politikere snakker om flyktninger eller innvandrere som en kulturell trussel også i debatten i 2014/2015, men det rokker ikke ved det etterlatte inntrykket av at dette aspektet er kraftig nedtonet. Det at FrP beveger seg vekk fra å snakke om flyktninger som en trussel på grunn av deres kultur eller fordi de fører med seg økt kriminalitet, kan ses på som en dreining mot en mer sentrumsorientert retorikk. Kanskje kan det ses som en tilpasning til den sterkt endrede retoriske situasjonen sammenlignet med situasjonen i 1994. I 2014/2015 sitter FrP i regjering med Høyre og har sågar justisministerposten, noe som kan ses på som en sterk føring eller begrensning av hva de kan si og hvordan de kan si det. FrP snakker ikke lenger bare for seg selv, de snakker for Regjeringen. Selv om de to partiene sitter i regjering sammen, er det nokså ulike holdninger til innvandring å spore i deres velgerbaser. En undersøkelse gjort av

Ipsos MMI for Aftenposten våren 2015 (Ipsos.com 2015), viser at Høyre og FrPs velgere er de som har det mest kritiske synet på innvandring, men det er likevel store forskjeller mellom de to partiene. 54 % av Høyres velgere mener innvandring er «meget bra» eller ganske bra» for Norge, mens kun 17 % av FrPs velgere mener det samme. Det er med andre ord ikke gitt at man kan snakke om innvandring, flyktning- og asylpolitikk på samme måte til Høyres velgere som til FrPs, noe som er en viktig føring for FrP. Ikke bare risikerer man å støte fra seg Høyres velgere, man risikerer også å irritere sin regjeringspartner hvis man ikke tar høyde for de interne ulikhetene innad i Regjeringen. Når vi ser at FrP går vekk fra å snakke om flyktninger som kriminelle og som en kulturell trussel, forholder de seg muligens til denne føringen og tilpasser seg den retoriske situasjonen. Ved heller å fokusere på de økonomiske problemene som vil oppstå som en følge av et økt antall flyktninger, vil man kunne snakke til velgere som ikke nødvendigvis ser på flyktninger som truende når det kommer til trygghet og kultur, men som likevel kan anerkjenne de økonomiske utfordringene som kan oppstå. Ved å fokusere på hvordan velferden trues fordi pengene må brukes til å ta imot flyktninger, beveger man seg over til hvordan en liberal flyktning- og asylpolitikk helt konkret vil gå utover den jevne borger. Man beveger seg bort fra å snakke om den mer diffuse kulturelle trusselen og bort fra å stigmatisere innvandrere som kriminelle, og holder seg til det trusselaspektet som lettere kan ses som en logisk følge av økt innvandring. Uavhengig av om man har et positivt eller negativt syn på innvandring, vil man ikke kunne avfeie økonomiske konsekvenser og utfordringer dersom de er beviselige. Det er med andre ord snakk om å tilpasse seg den retoriske situasjonen og legge seg på en linje som flere kan enes om eller bli overbevist av, noe som er avgjørende for å samarbeide med sin regjeringspartner og slik få gjennomført sin politikk (Fangen og Vaage 2014:62-63).

En annen vesentlig retorisk føring FrP synes å ta høyde for, er publikumssammensettingen. Et retorisk publikum består av de tilhørerne som kan påvirkes av avsenderens retorikk, og som kan bidra til den forandringen avsenderen ønsker seg (Kjeldsen 2016:83). Som tidligere poengtert består det retoriske publikummet i disse situasjonene av velgere som både er å betrakte som kjernevelgere, og velgere som i større grad må overtales og «flyttes» fra andre parti (jf. Jørgensen m.fl. 2011:315-331). Dette ser vi gir seg utslag i FrPs retoriske strategier. Samtlige topoi FrP bruker i de to debattene er verktøy for å argumentere for en restriktiv innvandringspolitikk, men de leder til ulike former for argumentasjon, og de snakker til ulike grupper av det retoriske publikummet. Som Jonas Gabrielsen (2008:37-45) påpeker, dreier kollektive topoi seg om å ta utgangspunkt i «felles steder», det man har til felles med sitt

publikum. Det er altså snakk om å ta utgangspunkt i de antakelsene, holdningene, verdiene og den kunnskapen man deler med den eller de man vil overbevise; altså felles tankegods og referanser, eller doxa (Rosengren 2008:67). Hvis vi ser på to av toposene FrP benytter seg av i begge debattene, *Økonomisk lønnsomhet* og *Flyktninger er en trussel*, kan man si at de kommuniserer med ulike grupper av det retoriske publikummet.

Den materielle toposen *Økonomisk lønnsomhet*, kombinert med den formelle toposen *Sammenligning* ut fra *Grad* (Corbett 1965:108-111), tilhører en fornuftsbasert argumentasjon. Utgangspunktet er det klassiske motsetningsparet *mer/mindre* som baserer seg på en allment gyldig oppfatning av at mer er bedre enn mindre (ibid.; Aristoteles 2006:178-179). Hvis premisset er at man får hjulpet flere for de pengene man har til rådighet ved å bistå i nærområdene heller enn å ta flyktningene til Norge, vil det være vanskelig å si seg uenig i at dette er den riktige prioriteringen, uavhengig av hvilket politisk parti man i utgangspunktet sympatiserer med, eller om man er for en restriktiv eller liberal innvandringspolitikk. En slik form for argumentasjon beveger seg bort fra de følelsesmessige aspektene ved debatten og koker det hele ned til rasjonalitet og et spørsmål om fornuft. Slik peiler FrP debatten inn på noe som de går ut fra at de fleste vil si seg enig i, en *locus communes* som favner bredt og kan forstås som et nærmest allmenngyldig doxa.

Der toposen *Økonomisk lønnsomhet* tar utgangspunkt i nærmest allment gyldige oppfatninger og baseres på fornuft og rasjonalitet, leder toposen *Flyktningene er en trussel* til en langt mer følelsesfundert argumentasjon. Her er det frykten for hva som kan skje dersom det kommer mange flyktninger til Norge, som er utgangspunktet. En slik fryktbasert topos er det ikke naturlig å anta er like samlende som en fornuftsbasert. Det er mer sannsynlig at dette er en topos som vil finne gjenklang hos den delen av velgerne som allerede deler FrPs oppfatning om at Norge bør føre en strengere innvandrings-, flyktning- og asylpolitikk. Det er med andre ord snakk om å spille opp under et doxa som deles av en mindre gruppe mennesker; mennesker som anser innvandring som noe overveiende negativt. Slik ser vi at FrP snakker med ulike deler av sitt retoriske publikum og hensyntar ulike doxa, gjennom å velge ulike topoi for å ramme inn debatten.

Også når det kommer til bruken av den materielle toposen *Migranter, ikke flyktninger*, som FrP bruker i 2014/2015, ser vi hvordan partiet utnytter det faktum at de har å gjøre med et mangfoldig publikum. Toposen kombineres med den formelle toposen *Definisjon* ut fra *Genus* (Corbett 1965:99-101) som bidrar til å kategorisere flyktningkrisen som en situasjon

skapt av migrasjon, ikke utelukkende av krig og mennesker på reell flukt. Når FrP velger en sober innfallsvinkel innenfor denne toposkombinasjonen, og legger fram tall på hvor mange som kommer fra krigsherjede Syria kontra alle de som beviselig ikke gjør det, er det en appell til folks fornuft og rasjonalitet. De legger fram fakta på bordet og viser at slik er situasjonen. Uavhengig av hvilket politisk parti man i utgangspunktet sympatiserer med, er det vanskelig å avfeie fakta presentert gjennom reelle tall. Slik snakker FrP til det brede lag av befolkningen. Når de derimot mistenkeliggjør asylsøkere ved å antyde at de ikke er reelle flyktninger, men kun på jakt etter et bedre liv, er dette noe som det er rimelig å anta gir best gjenklang hos et segment av velgergruppen som i utgangspunktet er tilbøyelige til å være mistroiske til flyktninger og asylsøkere.

Gjennom å veksle mellom noe ulike retorikk innenfor en og samme toposkombinasjon, makter FrP også her å kommunisere med både det brede lag av befolkningen og med en smalere, mer innvandringskritisk del av velgermassen. Med hensyn til partiets retoriske situasjon i 2014/2015, kan man også se de ulike innfallsvinklene innenfor toposen *Migranter, ikke flyktninger* og bruken av de to svært ulike toposene *Økonomisk lønnsomhet* og *Flyktningene er en trussel*, som uttrykk for å takle det å sitte i regjering. Det er rimelig å se dette i sammenheng med de utfordringene partier som betegnes som høyrepopulistiske, ofte møter når de befinner seg i posisjon (Fangen og Vaage 2015). FrP protesterer som sagt selv mot en slik benevnelse (ibid.:31), men flere forskere definerer partiet som høyrepopulistisk eller viser til klare likhetstrekk mellom FrP og andre høyrepopulistiske partier i Europa (se f.eks. Fangen og Vaage 2015; Jupskås 2015). Fangen og Vaage (2015.:62-63) beskriver FrP i opposisjon som et parti med en «radikal agenda» mot innvandring og med en retorikk preget av «distansering overfor innvandrere». Fangen og Vaage (2015:62-63) viser til Richard Heinisch som påpeker at høyrepopulistiske partier kan få problemer med oppslutningen dersom de toner ned sin radikale agenda fordi de tvinges inn i politiske koalisjoner og må tilpasse seg andre partier. Partiet har en historie med å uttrykke seg på en måte som gjør at de har blitt anklaget for å nøre oppunder rasisme og fremmedfrykt (Hagelund 2003b). Det er derfor betimelig å anse at de i forbindelse med flyktningdebatten i 2014/2015 er bevisst balansegangen mellom ikke å provosere eller støte fra seg sine samarbeidspartnere som holder dem ved makten, og hensynet til sine kjernevelgere som er vant med at partiet kommuniserer på en bestemt måte. En av FrPs politiske fordeler har vært at de har stått alene om å protestere mot den konsensuspregede innvandringspolitikken (Hagelund 2003b:103, 135). Utfordringen når de nå er i regjering er, med utgangspunkt i Richard Heinisch betraktninger (ifølge Fangen

og Vaage 2015:63), å unngå å bli så lik andre partier at deres kjernevelgere føler seg fremmedgjorte, samtidig som de til en viss grad må tilpasse seg sine samarbeidspartnere for i det hele tatt å kunne sitte i regjering. Den balanseringen vi ser med hensyn til å bruke ulike topoi og innfallsvinkler for å snakke til både et bredt lag av velgerne og for å snakke til kjernevelgere, synes å være en respons på nettopp dette retoriske vilkåret. På den ene siden følger de politiske konvensjoner og kommer sine samarbeidspartnere og deres velgere i møte. På den andre siden sørger de for ikke å bli så like sine samarbeidspartnere at kjernevelgerne vil snu ryggen til dem. De balanserer mellom tilpasning og kompromisser av hensyn til regjeringssamarbeidet, og et rådende doxa blant partiets kjernevelgere om at en stor grad av innvandring er negativt.

Selv om jeg har skissert noen ulike retoriske strategier fra FrPs side, er det som sagt grunnlag for å si at de fører en nokså konsekvent retorisk linje i disse to debattene. De forholder seg til balansegangen mellom å kommunisere til norske velgere som en helhet og å kommunisere mer direkte til kjernevelgere. Men uansett innfallsvinkel, er det aldri noen tvil om hva FrP ønsker og hva de står for. Så selv om FrP må tilpasse retorikken sin noe i møte med regjeringslokaler og politiske samarbeidspartnere, har de en forholdsvis enkel jobb med å kommunisere sin innvandrings- flyktning- og asylpolitikk på et koherent og troverdig vis. FrP har for det første ikke den samme utfordringen som Ap har, i form av et stort sprik innad i partiet når det kommer til hva slags innvandringspolitikk de skal føre. FrP har innvandring som en av sine merkesaker og har en velgerbase som har ment at en restriktiv innvandringspolitikk er blant de aller viktigste politiske sakene (Jupskås 2015:68). Følgelig har FrP ingen grunn til å tvile på hva deres kjernevelgere mener. Videre har partiet et tydelig sakseierskap til innvandringspolitikken, noe som innebærer en høy grad av troverdighet på området også på tvers av partigrenser (Narud og Valen 2001:396-397). De står med andre ord så stødig som et innvandringsrestriktivt parti at det er grunn til å tro at de nyter stor tillit hos velgerne på dette området, og at de følgelig kan tillate seg å bruke ulike former for retoriske innfallsvinkler eller topoi, der de snakker til ulike deler av det retoriske publikummet, og stadig føle seg nokså sikre på at velgerne vet hvor de har dem.

6.3 Aps svar på de retoriske situasjonene

Der jeg har konkludert med at FrP fører en nokså konsekvent retorisk strategi, de to debattene sett under ett, viser analysene i denne oppgaven at Ap i langt større grad benytter seg av ulike retoriske strategier og har en vanskeligere jobb med hensyn til å manøvrere mellom ulike rådende doxa. Dette gjelder både når man sammenligner debatten i 1994 med den i

2014/2015, og når man ser på partiets retorikk innad i de to debattene. Med hensyn til de ulike retoriske situasjonene partiet befinner seg i, synes Aps tre mest avgjørende retoriske føringer, i tillegg til forståelsen av innvandringspolitikk som et moralsk anliggende, å være den massive tilstrømmingen av flyktninger til Norge høsten 2015, Aps sammensatte velgermasse og partiets fundamentale syn på både seg selv og FrP.

I 1994 forfekter Ap en restriktiv linje, mens de i det 2014/2015 anklager Regjeringen for å være for restriktive. Retorikken er da også naturligvis forskjellig. Men selv om de argumenterer for ulik politikk, bruker de noen av de samme toposene. Som jeg var inne på i kapittel 6.1, bruker Ap toposen *Moral* aktivt i begge debattene. I 1994 blir en forståelse av hva som er moralsk riktig å gjøre, brukt som ledd i en argumentasjon for ikke å ta imot eller gi asyl til flere flytninger. I 2014/2015 ser vi derimot at ideen om det moralsk riktige blir brukt til det motsatte; nemlig til å argumentere for at det eneste riktige å gjøre er å ta imot flere kvoteflyktninger fra Syria. Spørsmålet om å ta ansvar er også vesentlig for Ap i begge debattene. I 1994 dreier spørsmålet om ansvar og ansvarlighet seg om at Ap er et ansvarlig styringsparti. De argumenterer med at det er riktig å returnere kosovoalbanere og opprettholde visumplikten for bosniere fordi det er det ansvarlige å gjøre. I 2014/2015 dreier ansvaret seg om Norges moralske ansvar overfor medmennesker, og at dette ansvaret gjør at det er nødvendig å ta imot et økt antall kvoteflyktninger. To beslektede innfallsvinkler brukes med andre ord for å forsvare to ulike standpunkt. Sammenligningen av de to debattene viser imidlertid også at det er store forskjeller i hvilke topoi de bruker. Vi ser for eksempel at toposen *Økonomisk lønnsomhet*, som Ap i stor grad støtter seg på i 1994, er fraværende i 2014/2015. Spørsmålet om økonomi synes ikke å passe inn når man argumenterer for en mer liberal politikk.

Aps ulike retoriske strategier i 1994 sammenlignet med 2014/2015 er imidlertid ikke det mest interessante funnet, i og med at de argumenterer for nokså ulik politikk. Da er det mer interessant at vi *innad* i de to debattene ser at Ap befinner seg i en slags retorisk spagat. I 1994 argumenterer Ap for en mer restriktiv politikk enn det opposisjonen med SV, KrF, Venstre og Sp argumenterer for. Ap argumenter for å opprettholde en restriktiv politikk gjennom å bruke topoi om det økonomisk lønnsomme, om moral og om at de er et ansvarlig styringsparti og at opposisjonen er uansvarlig. Samtidig er det også viktig for dem å få kommunisert at de ikke er videre strenge og harde. Ap bruker toposen *Moral* både for å synliggjøre at de fører en moralsk forsvarlig politikk, og for å si at det er de andre partiene som er umoralske fordi de forskjellsbehandler noen få mennesker. De bruker denne toposen også

for å synliggjøre at de synes det er vondt og trist å måtte gjennomføre disse tiltakene. Samtidig som de forfekter en streng politikk, poengterer de altså at de er et moralsk parti som har empati med flyktingene. Videre kan man se toposen *Ansvarlig styringsparti, uansvarlig opposisjon* som en videre presisering av at de tiltakene som gjøres, gjøres ut av nødvendighet, og er en byrde som tilfaller et ansvarlig styringsparti. Igjen er det altså snakk om å formidle at man ikke nødvendigvis ønsker å gjennomføre restriktive tiltak, men at det er nødvendig og det eneste ansvarlige å gjøre. Toposen *Vi gjør mye for flyktingene* brukes ikke bare for å påpeke alt de gjør og har gjort for flyktingene på Balkan, men også for å vektlegge at Norge, under Aps ledelse, tar imot flere flyktinger og asylsøkere enn andre land. Dessuten bruker de denne toposen til å gå i rette med opposisjonens anklager om at Ap dreier Norges asyl- og flyktingpolitikk i en restriktiv retning. Det er altså viktig for Ap å få kommunisert at de ikke er spesielt restriktive og strenge samtidig som de argumenterer for å føre en politikk som er mer restriktiv enn den store deler av opposisjonen ønsker seg.

2014/2015 er Aps utgangspunkt et ganske annet, men de befinner seg i den samme retoriske spagaten mellom det restriktive og liberale. Nå argumenterer de, ved hjelp av topoi om moral og medmenneskers skjebner, for at Norge bør ta imot flere kvoteflyktinger fra Syria, og de bebreider regjeringen som ikke støtter dette. Her er det den innvandringsliberale delen av Ap som vinner frem. Men med situasjonen ved Storskog høsten 2015, endrer den retoriske situasjonen seg for Ap. Det store antallet asylsøkere fører med seg betydelige utfordringer for kommunene rundt om i landet, noe som blir tema i den videre debatten i Stortinget. Som Olga Marie Brathaug (2017) har dokumentert gjennom intervjuer med stabsmedarbeidere i Høyre, KrF og Ap, markerte situasjonen på Storskog et skifte i det politiske klimaet. Hennes intervjuobjekt beskriver et stemningsskifte som la tydelige føringer for partienes kommunikasjon om flyktingkrisen, og som førte til at det vanskelig lot seg gjøre for Ap å fortsette å snakke om Norges internasjonale ansvar for flyktingene, i og med at situasjonen innenfor landegrensene i seg selv var prekær. For FrP kan man si at Storskog representerer et retorisk vilkår i form av en mulighet. De får muligheten til å angripe Ap og legge skylden for situasjonen delvis på dem ved å skissere en direkte og kausal sammenheng mellom Aps landsmøtevedtak om å ta imot flere kvoteflyktinger, og de store mengdene asylsøkere som kom over Storskog og skapte store problemer for kommunene. Situasjonen ved Storskog representerer imidlertid en betydelig føring for Ap fordi de må balansere mellom å forsvare den noe liberale politikken de har forfektet fram mot situasjonen ved Storskog, og å markere at de nå ligger på en restriktiv linje og er opptatt av å få kontroll på Storskog og returnere

grunnløse asylsøkere. Plutselig nytter det ikke å fokusere kun på viktigheten av å ta imot mennesker; man må ta innover seg problematikken som har oppstått som en følge av at det har kommet flere enn man greier å håndtere. Det gjør at Ap må legge om retorikken og gripe til noen nye topoi.

Fortsatt vektlegger Ap at spørsmålet om hvordan Norge skal ta imot disse flyktningene og asylsøkerne er et spørsmål om moral og moralsk ansvar. Slik unngår de å unnskyldes sin egen retorikk og politikk fra før høsten 2015. De står fast ved at Norge hadde et ansvar og at det var moralsk riktig å åpne opp for å ta imot et økt antall kvoteflyktninger, og de argumenterer for at Norge nå har et ansvar for løse den situasjonen som har oppstått uten å svartmale situasjonen og de som har kommet. Dette er også et moralsk anliggende, ifølge Ap. I så måte er også den materielle toposen *Dugnad og frivillighet* sentral. Ap tar tak i hva som kjennetegner det norske folk og samfunn gjennom å bruke den formelle toposen *Definisjon* ut fra *Genus*, og kommuniserer at «slik er det norske samfunnet, og sammen greier vi å ta imot disse asylsøkerne». Videre viser de til hva folk rundt omkring i landet allerede har gjort, og peker på det lederskapet folk viser i situasjonen. Ved å peke på at det norske folk er villige til å stille opp gjennom frivillighet og dugnadsarbeid, protesterer de mot FrPs påstand om at det norske samfunnet ikke er klar for å ta imot et så stort antall mennesker. Slik tar de det norske folks handlinger og påståtte holdninger til inntekt for egen politikk, og setter Regjeringen opp mot det de karakteriserer som den generelle stemningen i landet. Disse strategiene er med på å bygge opp under inntrykket av at Ap er et parti som vil ta imot alle disse flyktningene og asylsøkerne som har kommet, og finne løsninger fordi det er det riktige å gjøre.

Et annet ledd i Aps retoriske strategi, er å angripe Regjeringen. Der de før sommeren 2015 angrep Regjeringen for ikke å være villig til å ta imot flere flyktninger, angriper de dem nå for ikke å ha forutsett den voldsomme tilstrømningen, for ikke å ha handlet raskt nok for å få bukt med situasjonen, samt for ikke å evne å returnere grunnløse asylsøkere hurtig nok. Slik posisjonerer de seg som et parti som ikke bare forfekter en streng og restriktiv politikk, men som til og med ikke synes Regjeringen, med FrP i spissen, viser seg som restriktive nok. Det er med andre ord snakk om å forsøke å ta FrP på hjemmebane og markere seg som vel så restriktive som dem. Ved å bruke denne toposen, svarer de dessuten på FrPs beskyldninger om at Ap er skyld i den situasjonen som har oppstått på grunn av landsmøtevedtaket om å ta imot flere kvoteflyktninger. Sammen med den formelle toposen *Forhold* ut fra en *Årsakssammenheng* (Corbett 1965: 111-115), bidrar toposen *Regjeringens manglende*

handlekraft til å etablere en direkte forbindelse mellom Regjeringens påståtte unnlattende holdning til situasjonen, og kaoset ved Storskog og ute i kommunene. Skylden for den uhåndterlige situasjonen plasseres med andre ord hos Regjeringen, samtidig som Ap står igjen som en forfekter av en restriktiv politikk med effektiv returnering.

Vi ser altså at Ap også i 2015 forsøker å skape et balansert inntrykk av hvem de er når det kommer til asyl- og flyktningpolitikk. På den ene siden vil de vise seg som et parti som både tar imot dem som trenger det, og vil gjøre det beste ut av det selv om det kommer svært mange. På den andre siden er det, i møte med den betydelige retoriske føringen situasjonen på Storskog representerer, viktig å kommunisere at de er et restriktivt parti som fører en streng og ansvarlig politikk, og følgelig vil returnere dem som ikke har grunnlag for å være her. Denne spagaten mellom å utrykke restriktive holdninger på en ene siden og mer liberale holdninger på den andre, som vi ser både i debatten fra 1994 og den i 2014/2015, tror jeg det er rimelig å se i sammenheng med den betydelige retoriske føringen det er at Ap er et stort parti med en stor og sprikende velgermasse. Det har alltid vært et stort spenn innad i partiet (Hagelund 2003b:137). Som politisk redaktør i VG, Hanne Skartveit (2018) uttrykker det: «Splittelsen i norsk innvandringspolitikk går tvers gjennom Ap. Her finner vi både dem som ønsker at Norge skal ta imot og hjelpe mange flere, og dem som ønsker å stramme inn.» Disse ulike holdningene representerer ulike doxa både om innvandring og om hva slags parti Ap er og skal være. Det fører til at Ap til enhver tid risikerer å bli angrepet fra to hold. Noen vil alltid synes de er for strenge, og noen vil alltid oppleve dem som for liberale. Dette synes å føre til en vanskelig balansegang der partiet må veksle mellom å forfekte både en restriktiv innvandringspolitikk og samtidig framstå som et humant, solidarisk og forholdsvis liberalt parti, for å unngå å støte fra seg velgere fra den ene eller andre siden. Dette gjør det vanskelig å føre en konsekvent retorikk. Den retoriske situasjonen, med sine føringer, tillater det ikke.

Høsten 2015 ser vi også et annet interessant utslag av denne retoriske spagaten Ap befinner seg i. Debattene denne høsten munner ut i en bred enighet om et forlik som legger til rette for innskjerpinger i utlendingsloven. Disse går ut på å begrense ankomster av mennesker uten beskyttelsesbehov, effektiv saksbehandling og rask retur av personer som har fått avslag på sin søknad. På tross av denne enigheten med Regjeringen, ser vi at Ap tyr til en utstrakt bruk av den materielle toposen *Utålelige FrP*. Den brukes både til å stemple FrP som et parti med dårlige verdier, og til å anklage deres samarbeidspartnere for å nærme seg FrPs verdier og slik være i ferd med å bli like utålelige selv. Disse skarpe angrepene på Regjeringen, og på FrP i særdeleshet, kan ses som et ønske om å markere tydelig avstand til FrP selv når de befinner

seg på FrPs side når det kommer til viktigheten av et effektivt retursystem og innstramminger i utlendingsloven. Ap synes med andre ord å befinne seg i en skvis mellom ønsket om å føre samme politikk og få gjennom de samme innstrammingerne som FrP, og ønsket om tydelig å distansere seg fra FrP. Dette sammenfaller med det Anniken Hagelunds (2003b:104-105) beskrivelse av at et samlet politisk Norge, inkludert Ap, tradisjonelt har distansert seg fra FrP, stemplet deres innvandringspolitikk som uanstendig og umoralsk, og følgelig definert seg selv i motsatt ende av skalaen; som de anstendige og moralske. Aps syn på seg selv, kan man for eksempel se manifestert i en kronikk av stortingsrepresentant Martin Kolberg (2016). Kronikken er skrevet i kjølvannet av debatten i 2014/2015 og kan sies å være talende for hvordan Ap ønsker å oppfattes. I denne kronikken forsvarer Kolberg Aps innvandringspolitikk mot kritikk om at den er for lik FrPs. Kolberg framstiller forskjellen mellom Ap og FrP som at Ap fører en streng innvandringspolitikk med tungt hjerte, mens FrP ikke har noe «ektefølt engasjement [...] for utlendinger rammet av fattigdom og krig.» Med slike betraktninger om eget og andres parti, framstår for eksempel forsikringene fra 1994 om at innføringen av visumplikt var en vond og vanskelig avgjørelse, som en bekreftelse av Ap som et medmenneskelig og solidarisk parti som dessverre har blitt nødt til å ta denne avgjørelsen. Videre kan man også forstå behovet for å benytte toposen *Utålelige FrP* i lys av et slikt selvbilde. Det synes ukomfortabelt for Ap å stå side om side med FrP fordi de har en oppfatning av seg selv som noe fundamentalt annerledes enn FrP, selv om politikken noen ganger sammenfaller. Vi synes altså å ha å gjøre med et partiinternt doxa som dreier seg om hvem og hva Ap er; hva som er kjernen i partiet, hva det er tuftet på. Det kan synes som at dette doxaet produseres og reproduseres gjennom å definere seg selv som en motsats til FrP. Det er med andre ord et doxa som forteller Ap noe om hvem de er gjennom en viten om at de ikke er som FrP.

6.4 Konklusjon

Denne oppgavens formål har vært å gi et bidrag til teorien om den retoriske situasjonen gjennom å belyse hvordan politiske partiers retoriske strategier kan ses i sammenheng med den retoriske situasjonen, og hvordan partiene forholder seg til ulike rådende doxa i møte med endringer i den retoriske situasjonen. Jeg har tatt utgangspunkt i Lloyd Bitzers (1968) teori om *den retoriske situasjonen*, modifisert av Richard E. Vatz' (1973) kritikk og Øyvind Ihlen's (2007) forståelse av den retoriske situasjonen som overliggende og vedvarende, snarere en rent situasjonell. Denne modifiserte forståelsen av den retoriske situasjonen har jeg kombinert med Jonas Gabrielsens (2008) forståelse av den diskursive bruken av kollektive topoi som

nært forbundet med rådende felles holdninger, antakelser og verdier, såkalte doxa (Rosengren 2008). For å belyse spørsmålet om hvordan bruk av topoi kan ses i lys av den retoriske situasjonen og rådende doxa, har jeg valgt en kvalitativ flercase-studie av FrP og Aps retoriske strategier i flyktningdebattene i forbindelse med krigene i det gamle Jugoslavia i 1994, og flyktningkrisen i 2014/2015.

Funnene i denne oppgaven må kunne sies å styrke Bitzers (1968) påstand om betydningen av den retoriske situasjonen, ved at de viser hvordan retorikken til to politiske aktører tydelig blir påvirket som en følge av ulike retoriske føringer. Det mest essensielle funnet i denne oppgaven er både Ap og FrP justerer sine retoriske strategier i takt med endringer i den retoriske situasjonen. Som Gabrielsen (2008) og Rosengren (2008) påpeker, er topikken nært forbundet med doxa, og analysene viser hvordan begge partier manøvrerer mellom ulike doxa. Som verktøy i denne manøvreringen, velger partiene retoriske kollektive topoi (Gabrielsen 208) som er nært forbundet med ulikt felles tankegods. Enkelte doxa opprettholdes og styrkes på tross av store endringer i den retoriske situasjonen, mens en del andre toposer vitner om at de forsøker å formidle ulike og til tider konkurrerende doxa mer eller mindre på samme tid. I det ene øyeblikket snakker de til et publikum med ett sett av holdninger og verdier, i det neste snakker de til et publikum med andre oppfatninger. Begge partier synes med andre ord å ta innover seg at de har å gjøre med et mangefasettert retorisk publikum med ulike meninger og holdninger til innvandring. I tillegg viser mine analyser at også partienes forståelse av seg selv og sine motstandere gir seg tydelige utslag i valg av retoriske strategier og topoi.

Et annet vesentlig funn er at FrP forholder seg til en nokså konsekvent retorisk strategi, mens Ap i større grad synes å balansere flere hensyn på en og samme tid, noe som gjør at den retoriske strategien ikke framstår like helhetlig. FrPs konsekvente restriktive politikk i spørsmål om flyktning- og asylpolitikk, gjør at de kan føre en nokså koherent retorikk de to debattene sett under ett. FrP styrker og opprettholder flere doxa gjennom å bruke de samme toposene på tross av endringene i den retoriske situasjonen. De retoriske justeringene de gjør som svar på ulike retoriske føringer, dreier seg i hovedsak om vektlegging av noe ulike aspekter ved en og samme topos. Særlig bruker de topoi for å styrke og opprettholde et doxa om høy innvandring som noe grunnleggende negativt, og for å styrke et doxa om seg selv som det eneste partiet som tar utfordringene ved den store innvandringen på alvor. Imidlertid ser vi noen justeringer av retorikken når partiet befinner seg i regjering, og med ikke mindre enn tre samarbeidspartier, noe som gir seg utslag i en fundamentalt annerledes retorisk situasjon

sammenlignet med i 1994. Fortsatt ser vi at partiet henvender seg til et kjernepublikum, men vi ser også at FrP betoner andre, mer allment aksepterte doxa som kan gi gjenklang hos et større publikum, uten å endre retorikken og innfallsvinklene så mye at de risikerer å fremmedgjøre sine kjernevelgere. Slik møter de de vesentlige føringene som både regjeringsposisjonen og et sammensatt publikum med ulike holdninger og antakelser om innvandring, representerer.

For Aps del er situasjonen en helt annen. Analysene viser at partiet i langt større grad enn FrP befinner seg i en retorisk spagat mellom hensynet til ulike rådende doxa. Særlig avgjørende ser motsetningene angående innvandringspolitikk innad i partiet ut til å være. Det fører til at de må finne en balanse mellom å vise seg som et nokså liberalt og et nokså restriktivt parti. Det store antallet asylsøkere høsten 2015 er dessuten en betydelig retorisk føring for Ap. Det endrer partiets retoriske situasjon og ser ut til å motivere Ap til å markere seg som et restriktivt parti med fokus på et effektivt retursystem samtidig som de ønsker å opprettholde et bilde av seg selv som et humant, moralsk og forholdsvis innvandringsliberalt parti. Analysene viser dessuten at Aps syn på seg selv og FrP er et retorisk vilkår som gjør seg gjeldende høsten 2015 når de går sammen med Regjeringen for å innføre midlertidige innskjerpende endringer i utlendingsloven. På tross av, eller på grunn av, denne enigheten med FrP, er en av Aps mest brukte topoi høsten 2015 *Utålelige FrP*. Dette vitner om et sterkt behov for å distansere seg fra FrP selv når de to partiene forfekter samme politiske løsning, og kan igjen forstås som Aps balansering mellom ulike hensyn. De posisjonerer seg som et restriktivt parti, samtidig som de opprettholder og styrker doxaet om FrP som et uspiselig og utålelig parti med helt andre verdier enn Ap.

Analysene viser imidlertid at det også for Aps del er et doxa de opprettholder og styrker på tross av endringene i kontekst: Doxaet om flyktningdebatten som et moralsk anliggende, og *moral* som et styrende prinsipp for politikken. Også FrPs retorikk i 2014/2015 er preget av dette doxaet, mens de i 1994 i all hovedsak berører dette gjennom å anklage motstanderne for å være moralister. Jeg ser denne vektleggingen av moral i sammenheng med alvorlighetsgraden i de to flyktningkatastrofene og Anniken Hagelunds (2003b) konklusjoner om at norske politikere tradisjonelt har plassert norsk innvandringspolitikk i en moralsk sfære. Dette manifesterer seg følgelig som en retorisk føring for hvordan debatten skal føres og hvilke verdier partiene bør holde fram som del av sin argumentasjon, uavhengig av endringer i den retoriske situasjonen. Det fører til at begge partier hengir seg til en moralsk kamp som

blant annet innebærer både en opphøyning av egne verdier og moralske kompass, og anklager om umoral og moralisme hos motstanderne.

Funnene i oppgaven bidrar som sagt til å styrke teorien om den retoriske situasjonens betydning for utøvelsen av retorikk, og har gitt et eksempel på hvordan Bitzers (1968) teori kan kombineres med innsikter fra topikken og dens nære tilknytning til doxa. I så måte kan oppgaven være et teoretisk bidrag til hvordan dette samlede teoretiske rammeverket kan brukes for å gi en forståelse av politisk retorikk og kommunikasjon, i det at det åpner opp for å tenke rundt politiske partiers diskursive opprettholdelse av allmenne verdier, holdninger, antakelser og felles tankegods. Selv om oppgaven kan gi noen innsikter i hvordan partier manøvrer mellom ulike rådende doxa som respons på endringer i den retoriske situasjonen, har den enkelte begrensninger og svakheter. Som tidligere påpekt har jeg vært nødt til å gjøre et utvalg av de aller mest dominerende toposene for å kunne gjennomføre analysene innenfor oppgavens rammer. Det, i tillegg til ønsket om å se på to partier snarere enn bare ett, har gjort at jeg har vært nødt til å ofre noe av detaljnivået i analysene, og at noen topoi som er i bruk i debattene, ikke er innlemmet. Grunnet oppgavens omfang har jeg ikke innlemmet mer enn to partier i undersøkelsen. En inkludering av flere partier kunne ha gitt bedre innsikt i hvorvidt denne manøvreringen eller balanseringen mellom ulike doxa i møte med ulike retoriske føringer er et generelt trekk ved norske politiske partier. Oppgavens omfang har også ført til at jeg har valgt bort politikeres uttalelser og opptredener i media og i sosiale medier. En undersøkelse av dette kunne ha gitt interessante innsikter i hvordan medialiseringen og de ulike mediernes logikk, forstått som en retorisk føring, påvirker partienes retorikk og hvorvidt det gir seg utslag i hvordan de forholder seg til ulike rådende doxa. Et interessant tema for en videre studie kunne dessuten ha vært å undersøke hvorvidt man finner den samme formen for manøvrering mellom ulike doxa på andre politiske felt, eller om dette er noe som er særegent for innvandringsdebatten.

7. Litteraturliste

Allern, Sigurd, Anu Kantola, Ester Pollack og Mark Blach-Ørsten (2012) «Increased scandalization. Nordic Scandals 1980-2010» i Sigurd Allern og Ester Pollack (red.) *Scandalous! The mediated construction of political scandals in four nordic countries*. Gøteborg: Nordicom, s. 29-50.

Andersen, Øivind (1997). «Rette ord i rette tid. Kairos i klassisk retorikk» i *Rehetorica Scandinavia* no. 4, s. 21-27

Andersen, Øivind [1999] (2004). *I retorikkens hage*. Oslo: Universitetsforlaget

Arbeiderpartiet (1981). *Prinsippprogrammet 1981. Arbeiderpartiet*. Hentet 21. oktober 2018 fra

https://res.cloudinary.com/arbeiderpartiet/image/upload/v1/ievv_filestore/c08b019306f4400baef402ed7c0d8ae40a9d8af4325b44798d1fd7242afe773e

Arbeiderpartiet (1990). *krav til innsats for felles framtid. Arbeidsprogram for Det norske arbeiderparti 1990-1993*. Hentet 21. oktober 2018 fra

https://res.cloudinary.com/arbeiderpartiet/image/upload/v1/ievv_filestore/b4992cf8300a4a538c1e269eb21b0b8a5534b0bf83a64972a1d6b135330c39b0

Arbeiderpartiet (2001). *Det norske Arbeiderparti. Program for 2011-2005*. Hentet 21. oktober 2018 fra

https://res.cloudinary.com/arbeiderpartiet/image/upload/v1/ievv_filestore/3604758cc70145af9b4eb6dc0b505d26cd411af2feba4676ac42d9f2153b8e38

Arbeiderpartiet (2005). *Ny solidaritet. Arbeiderpartiets program 2005-2009*. Hentet 21. oktober 2018 fra

https://res.cloudinary.com/arbeiderpartiet/image/upload/v1/ievv_filestore/233bfc680df0458e89bff795073507d88dcfb7edddfd4cf3a96fc69ecfc2bac3

Arbeiderpartiet (2009). *Skape og dele. Arbeiderpartiets program 2009-2013*. Hentet 21. oktober 2018 fra

https://res.cloudinary.com/arbeiderpartiet/image/upload/v1/ievv_filestore/c38aa352b4eb44f09535d1bdab39582467c6f4d831004c3e94f5393726700c66

Arbeiderpartiet (2013). *Vi tar Norge videre. Arbeiderpartiets program 2013-2017*. hentet 21. oktober 2018 fra

https://res.cloudinary.com/arbeiderpartiet/image/upload/v1/ievv_filestore/2d4028eb898243d1bef587c4744479737ab8d0f98201477897fbcf78b0a82735

Arbeiderpartiet.no (i. d.) *Om Arbeiderpartiet*. Hentet 13. juli 2018 fra

<https://www.arbeiderpartiet.no/om/>

Aristoteles (2006) *Retorikk*. Oversatt av Tormod Eide. Oslo: Vidarforlaget

Aristoteles (2006) *Toposlære*. Oversatt av Tormod Eide. Oslo: Vidarforlaget

Ask, Alf Ole og Thomas Spence (2017, 18. september). «Ap spør medlemmene om hvem de skal regjere sammen med» på *Aftenposten.no* Hentet 17. oktober 2018 fra

<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/vaBdL/Ap-spor-medlemmene-om-hvem-de-skal-regjere-sammen-med>

Bale, Tim, Christopher Green-Pedersen, André Krouwel, Kurt Richard Luther og Nick Sitter (2010). «If You Can't Beat Them, Join Them? Explaining Social Democratic Responses to the Challenge of the Populist Radical Right in Western Europe» i *Political Studies* 2010, volume 58, s. 419-426, doi:10.1111/j.1467-9248.2009.00783.x

Berge, Kjell Lars (2014). «Hva er politisk retorikk?» I *Rhetorica Scandinavia* nr. 66/67, s. 11-34

Bitzer, Lloyd F. (1968). «The Rhetorical Situation» i *Philosophy and Rhetoric* vol. 1, s. 1-14.

Bjørklund, Tor (2007), «Fremskrittspartiets suksess og kulturell standardisering» i *Nytt norsk tidsskrift* 02/2007 (Volum 24), s. 151-165.

Brathaug, Olga Marie (2017). *Tolkningsrammer i endring. Hva skjer med politikernes budskap når det politiske landskapet endres?* (Masteroppgave, Universitetet i Oslo). Hentet 10. februar 2018 fra

https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/61352/Masteroppgave_OlgaMarieBrathaug.pdf?sequence=8&isAllowed=y

Corbett, Edward P. J. (1965) *Classical Rhetoric for the Modern Student*. New York: Oxford University Press

Dokument 8:43 S (2013-2014) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Vegard Solhjell og Karin Anderson om å ta imot flere syriske flyktninger. Hentet 23. juli fra <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Representantforslag/2013-2014/dok8-201314-043/#a2>

Fangen, Katrine og Mari N. Vaage (2014). «Frp-politikers innvandringsretorikk i posisjon og opposisjon» i *Agora 3-4,14*, s. 30-63.

Frp.no (2018, 16. februar) «FrP er garantisten for en streng innvandringspolitikk». Hentet 20. August 2018 fra <https://www.frp.no/aktuelt/2018/02/frp-er-garantisten-for-en-streng-innvandringspolitikk>

Frøystadvåg, Nina (2017) «Språket i Stortingsreferata» på *Stortinget.no*. Hentet 15. oktober 2018 fra <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Historikk/stortingsreferatet-gjennom-160-ar/spraket-i-stortingsreferata/>

Gabrielsen, Jonas (2006). «Topisk kritikk» i Marie Lund Klugeff og Hanne Roer (red.) *Retorikkens aktualitet – Grundbog i retorisk analyse* (s. 197-121). København: Hans Reitzels Forlag

Gabrielsen, Jonas (2008). *Topik – Ekskursjoner i retorikkens toposlære*. Åstorp: Retorikforlaget

Gabrielsen, Jonas og Christina Pontoppidan (2000). «Klassikeren: Introduktion» i *Rehetorica Scandinavia nr. 15*, s. 4-6.

Gadamer, Hans Georg (2012 [1960]) «Grundtræk af en hermeneutisk erfaringsteori. Del I: Forståelsens historicitet som det hermeneutiske princip» i *Sanhed og Metode*. København: Hans Reitzels forlag, s. 253-292.

Garvik, Olav (2015, 16. november). «Flyktningforliket» på *Store norske leksikon.no*. Hentet 23. juli 2018 fra <https://snl.no/Flyktningforliket>

Garvik, Olav (2018, 28. mai). «Asylsituasjonen i Norge 2015 og 2016» på *Store norske leksikon.no* Hentet 23. juli 2018 fra https://snl.no/asylsituasjonen_i_Norge_2015_og_2016

Garvik, Olav og Anders Ravik Jupskås (2018, 6. september). «Fremskrittspartiet» på *Store norske leksikon.no*. Hentet 9. September 2018 fra <https://snl.no/Fremskrittspartiet>

- Gentikow, Barbara (2005). *Hvordan utforsker man medieerfaringer?* Kristiansand: IJ-forlaget
- Gimse, Lars Martin og Gunnar Thorenfeldt (2017, 12. september). «SV refser Støres KrF-flørt etter at regjeringsdrømmen brast: – han lekket stemmer til alle kanter» på *Dagbladet.no*. Hentet 17. oktober 2018 fra <https://www.dagbladet.no/nyheter/sv-refser-stores-krf-flort-etter-at-regjeringsdrommen-brast---han-lekket-stemmer-til-alle-kanter/68686297>
- Godzimirski, Jacob M. (2015, 9. november). «Flyktningkrise I Europa – hva står på spill?» på *Nupi.no*. Hentet 17. oktober 2018 fra <https://www.nupi.no/Skole/HHD-Artikler/2015/Flyktningkrise-i-Europa-hva-staar-paa-spill>
- Gripsrud, Jostein (2011). *Mediekultur, mediesamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget
- Grue, Jan (2010). «Topisk reproduksjon. Tre pressemeldinger om funksjonshemming» i *Rhetorica Scandinavia nr. 55*, s. 34-53
- Grue, jan (2018, 2. mai). «Diksurs» i *Store norske leksikon*. Hentet 1. desember 2018 fra <https://snl.no/diskurs>
- Grønmo, Sigmund (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder 2*. utgave. Bergen: Fagbokforlaget
- Gulddal, Jesper og Martin Møller (1999): «Fra filologi til filosofi: - introduktion til den moderne hermeneutik» i *Hermeneutik. En antologi om forståelse*. København: Gyldendal, s. 9-45.
- Hagelund, Anniken (2003a). «A matter of decency? The Progress Party in Norwegian immigration politics» i *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 29:1, s. 47-65, DOI: [10.1080/1369183032000076713](https://doi.org/10.1080/1369183032000076713)
- Hagelund, Anniken (2003b). *The importance of being decent. Political discourse on immigration in Norway 1970-2002*. Oslo: Unipax.
- Holderdeord.no (i.d.) «Sagt i salen». Hentet fra <https://tale.holderdeord.no/search/pct/arbeidsledighet.skatt/0>
- Holje, Cathrine (2009). *Retorikk i DNA og FRP. To arbeiderpartier – to budskap?* Oslo: forlag1

- Holmen, Heime (2016, 29. juli). «Moralsk sentimentalisme» på *Store norske leksikon.no*. Hentet 29. juli 2018 fra http://snl.no/moralsk_sentimentalisme
- Holmes, Martha (2017, 28. august). «Listhaug glad for asylslakt» på *VG.no*. Hentet 20. august 2018 fra <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/wWAmM/listhaug-glad-for-asyl-slakt>
- Holm-Hansen, Jørn (2018, 2. oktober). «Bosnia-krigen» på *Store norske leksikon.no*. Hentet 20. oktober 2018 fra <https://snl.no/Bosnia-krigen>
- Hylland Eriksen (2010). *Små steder – Store spørsmål. Innføring i sosialantropologi*. Oslo: Universitetsforlaget
- Ihlen, Øyvind (2007). «Klimaendringene og oljeindustriens retoriske utfordring» i *Rhetorica Scandinavia nr. 42*, s. 18-38
- Ihlen, Øyvind og Einar Lie (under utgivelse). *Topos for virksomhetsretorikk: lederlønn i egalitære mediesamfunn*
- Ihlen, Øyvind og Per Robstad (2004). *Informasjon & samfunnskontakt*. Bergen: Fagbokforlaget
- Ipsos.com (2015, 16. mars). «Nordmenns holdninger til innvandring og integrering». Hentet 24. september 2018 fra https://www.ipsos.com/sites/default/files/2017-05/Ipsos_Aftenposten-Innvandring_og_integrering-februar-2015.pdf
- Jasinski, James (2001). «Rhetorical situation» i Thomas O. Sloane (red.) *Encyclopedia of Rhetoric*. Oxford: University Press, s. 694-697.
- Jenssen, Anders Todal (2007). «Den medialiserte politikken» i Anders Todal Jenssen og Toril Aalberg (red.) *Den medialiserte politikken*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 7-24.
- Jenssen, Anders Todal og Toril Aalberg (2007). «Den politiske allmenningens trgeide?» i *Den medialiserte politikken* (Anders Todal Jenssen og Toril Aalberg (red.)). Oslo: Universitetsforlaget, s. 245-263).
- Johansen, Linn (2015, 24. juli). «Leger uten grenser slår alarm. Flyktninger strømmer til Hellas – systemet kollapser» på *VG.no*. Hentet 17. oktober 2018 fra <https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/LwAG4/leger-uten-grenser-slaar-alarm-flyktninger-stroemmer-til-hellas-systemet-kollapser>

Jumbert, Maria Gabrielsen (2018, 7. februar). «Flyktningkrisen i Middelhavet» i *Store norske lekiskon*. Hentet 23. juli 2018 fra http://snl.no/Flyktningkrisen_i_Middelhavet.

Jupskås, Anders Ravik (2015). «Persistence of Populism. The Norwegian Progress Party, 1973-2009». (Doktoravhandling, Universitetet i Oslo). Hentet 5. September 2018 fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/48220/Jupsk%C3%A5s-2015-PhD-final.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Jørgensen, Charlotte, Christian Kock, Lone Rørbech (2011). *Retorik der flytter stemmer*. Retorikforlaget: Ödåkra.

Jørgensen, Marianne Winther og Louise Phillips (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde Universitetsforlag: Fredriksberg

Jørgensen, Iben Brinch (2015). «Brokete bilder av byen. En toposanalyse av tre omdømmefilmer» i *Rhetorica Scandinavia* nr. 69, s. 8-26

Kamm, Henry (1992). «Yugoslav Refugee Crisis Europe's Worst Since 40's» I *The New York Times*. Hentet 12. august 2018 fra <https://www.nytimes.com/1992/07/24/world/yugoslav-refugee-crisis-europe-s-worst-since-40-s.html>

Karlsen, Kirsten (2017, 28. august). «- Erna gjør Norge til et kaldere samfunn» på *Dagbladet.no*. Hentet 20. august fra <https://www.dagbladet.no/nyheter/erna-gjor-norge-til-et-kaldere-samfunn/68624548>

Karlsen, Rune (2015). «Politiske partier og politisk kommunikasjon» i Øyvind Ihlen, Eli Skogerbø og Sigurd Allern (red.) *Makt, medier og politikk. Norsk politisk kommunikasjon*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 91-104.

Kjeldsen, Jens E. (1997). «Klassikeren: Introduksjon» i *Rhetorica Scandinavia* nr. 3, s. 6-8

Kjeldsen, Jens E. (2004). «11. septembers visuelle retorik» i *Rhetorica Scandinavica*, (29/30), 50-69.

Kjeldsen, Jens E. (2007). Topikken som persuasiv aktivitet. I *Rhetorica Scandinavia* nr. 44, s. 76-80

Kjeldsen, Jens E. (2016). *Retorikk i vår tid – En innføring i moderne retorisk teori*. Oslo: Scandinavian Academic Press/Spartacus Forlag AS

Kolberg, Martin (2016, 22. januar). «En avgrunn mellom verdier» på *NRK.no*. Hentet 21. oktober 2018 fra <https://www.nrk.no/ytring/en-avgrunn-mellom-verdier-1.12764508>

Krekling, David Vojislav og Trude Bakke (2015). «Mistillit mot Frp-Listhaug i grasrot-Venstre» på *NRK.no*. Hentet 12. august 2018 fra <https://www.nrk.no/norge/mistillit-mot-frp-listhaug-i-grasrot-venstre-1.12796057>

Lavik, Trygve (2017). «Hva er moralisme?» i *Norsk filosofisk tidsskrift, årgang 52, nr 3-2017*, s. 81.91.

Matre, Jostein og Nilas Johnsen (2016, 27. januar). «10 ting du må vite om asylkaoset på Storskog» på *VG.no*. Hentet 20. oktober 2018 fra <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/OMwW1/10-ting-du-maa-vite-om-asylkaoset-paa-storskog>

Mønnesland, Svein (2017, 19. september). «Jugoslavias Historie» på *Store norske leksikon.no*. Hentet 11. august 2018 fra https://snl.no/Jugoslavias_historie

Nationen.no (2017). «Ap-toppene tror ikke KrF-flørt er årsak til krisemåling». Hentet 17. oktober 2018 fra <http://www.nationen.no/politikk/ap-toppene-tror-ikke-krf-flort-er-arsak-til-krisemaling/>

Narud, Hanne Marthe og Henry Valen (2001). «Partikonkurransen og sakseierskap» i *norsk statsvitenskapelig tidsskrift* Vol. 17 (4), s. 395-423.

NOAS.no (2013, juni). «Notat om asyldebatten». Hentet fra <http://www.noas.no/wp-content/uploads/2013/06/Notat-om-asyldebatten1.pdf>

Nordbø, Børge (2018). «Dugnad» på *Store norske leksikon.no*. Hentet 21. oktober 2018 fra <https://snl.no/dugnad>

Otterlei, Simen Sundfjord og Marco Vaglieri (2017, 5. mai). «Med Facebook som våpen» på *NRK.no*. Hentet 15. oktober 2018 fra <https://www.nrk.no/hordaland/xl/regjeringspartiet-frp-angriper-motstanderne-mer-enn-opposisjonspartiet-ap-1.13439388>

Prop. 16 L. (2015 – 2016). *Endringer i utlendingsloven (innstramninger)*. Justis- og beredskapsdepartementet.

Randen, Astrid (2016). «Frp-Nesvik: - Kritikk frå Ap er bare trist» på *NRK.no*. Hentet 20. august 2018 fra <https://www.nrk.no/norge/frp-nesvik - -kritikken-fra-ap-er-bare-trist-1.12771091>

Regjeringen.no (2015, 19. november) «Tiltak for å møte flyktningkrisen». Hentet 23. juli 2018 fra https://www.regjeringen.no/contentassets/7d82bd6cce8b466dacbb01d360846f79/asylvtale_s_tortinget_2015-11-19.pdf

Rorg.no (2016). «Flyktningkrisa 2015 – året derpå for Europa». Hentet 17. oktober 2018 fra <http://www.rorg.no/Artikler/3331.html>

Rosengren, Mats (2008) *Doxologi. En essä om kunskap*. Åstorp: Retorikforlaget

Rosengren, Mats (2011) «On doxa – The Epistemology of the New Rhetoric» i Jens E. Kjeldsen og Hans Grue (red.) *Scandinavian Studies in Rhetoric: Rhetorica Scandinavica 1997-2010*. Ödåkra: Retorikförlaget, s. 156-167

Ruud, Solveig (2015, 5. juni). «Frp bryter Syria-forhandlingene» på *Aftenposten.no*. Hentet 23. juli 2018 fra <https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/9V4q/Frp-bryter-Syria-forhandlingene>

Sagdahl, Mathias (2018). «Utilitarisme» på *Store norske leksikon.no*. Hentet 17. juli 2018 fra <https://snl.no/utilitarisme>

Skartveit, Hanne (2018). «Kan Støre samle Norge?» på *VG.no*. Hentet 17. oktober 2018 fra <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/oRb1Wm/kan-stoere-samle-norge>

Skogerbø, Eli og Arne H, Krumsvik (2014) «Newspapers, Facebook and Twitter». i *Journalism Practice* 9(3), s. 350-366 DOI: 10.1080/17512786.2014.950471.

Slettholm, Andreas (2015, 2. september). «Bildet av gutten (3) som ble skyllet i land i turistparadiset, ryster Europa» på *Aftenposten.no*. Hentet 17. oktober 2018 fra <https://www.aftenposten.no/verden/i/wnKo/Bildet-av-gutten-3-som-ble-skyllet-i-land-i-turistparadiset -ryster-Europa>

SNL.no (2018, 31. mai) «Moral». Hentet 17. juli 2018 fra <https://snl.no/moral>

Støbbakk, Torunn (2017, 4. september). «Røk I tottene på hverandre i opphetet debatt: - Hvorfor er så sint, Trond Giske?» på *Dagbladet.no*. Hentet 20. august fra <https://www.dagbladet.no/nyheter/rok-i-tottene-pa-hverandre-i-opphetet-debatt--hvorf-or-er-du-sa-sint-trond-giske/68660127>

Söderberg, Maria Wolrath (2012) *Topos som meningsskapare*. Ödåkra: Retorikforlaget

Söderberg, Maria Wolrath (2017) *Aristoteles retoriska toposlära: en verktygsrepertoar för fronesis*. Huddinge: Södertörns högskola

Sterri, Aksel Braanen (2015, 3. februar). «Stortingsvalget 2013» på *Store norske leksikon.no*. Hentet 17. oktober 2018 fra https://snl.no/Stortingsvalget_2013

Stortinget.no (2016, 30. november) «Politisk arena». Hentet 15. oktober 2018 fra <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Arbeidet/Moter-og-vedtak/>

Stortingstidende (1992-1993). 137. *Stortingsforhandlinger 1992-1993. Forhandlinger i Stortinget*, s, 2760-2791 og 4828-4837. Hentet 15. august 2018 fra <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1992-93&paid=7&wid=a&psid=DIVL14&s=True>

Thomassen, Åse (2013). *Politikk og retorikk. En mosaikk av delteorier*. Oslo: Protence

Torp, Olaf Chr. (1994). *Stortinget i navn og tall. Høsten 1993 – våren 1997*. Universitetsforlaget: Oslo.

Tønnesen, Marianne (2018a, 2. januar). «Migrant» på *Store norske leksikon.no*. Hentet 12. juli 2018 fra <https://snl.no/migrant>

Tønnesen, Marianne (2018b, 22. april). «Migrasjon» på *Store norske leksikon.no*. Hentet 12. juli 2018 fra <https://snl.no/migrasjon>

UDI.no (i. d.) «Asylsøknader etter statsborgerskap, aldersgruppe og kjønn 2015». Hentet 23. juli 2018 fra <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsoknader-etter-statsborgerskap-aldersgruppe-og-kjonn/>

Valg 2017 (NRK1, 8. september 2017). Hentet 14. august 2018 fra <https://tv.nrk.no/serie/valg-2017/NNFA80090817/08-09-2017>

Vatz, Richard E. (1973). «The Myth of the Rhetorical Situation» i *Philosophy and Rhetoric*, Vol 7, No. 3, s. 154-161

Yin, Robert K. (2014). *Case Study Research Design and Methods* 5. utgave. California: Sage Publications

Østbye, Helge, Knut Helleland, Karl Knapkog, Leiv Ove Larsen og Hallvard Moe (2013). *Metodebok for mediefag* 4. utgave. Bergen: Fagbokforlaget

Primærkilder

Stortingsdebatt vedr. «Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Kjellbjørg Lunde og Lisbeth Holand om oppheving av visumplikten for asylsøkere fra Bosnia Hercegovina, og tilsvarende forslag fra stortingsrepresentant Kjell Magne Bondevik på vegne av Kristelig Folkeparti (Innst. S. nr. 50 jf. Dokument nr. 8: 3)», avholdt 8. februar 1994, referert i «Stortingstidende» (1993-1994), s. 2041-2069. Hentet 8. april 2015 fra

https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1993-94&paid=8&wid=a&psid=DIVL13&pgid=a_0576&vt=a&did=DIVL157

Stortingsdebatt vedr. «Utenriksministerens redegjørelse om globale konflikt- og utviklingsspørsmål som folkevandringsproblemer, internasjonal befolkningsutvikling, m.v. i Stortingets møte 15. februar 1994», «Kommunal- og arbeidsministerens redegjørelse om flyktningpolitiske spørsmål og problemstillinger i Stortingets møte 17. februar 1994» og Justisministerens redegjørelse om flyktningpolitiske spørsmål og problemstillinger i Stortingets møte 17. februar 1994» avholdt 24. februar 1994, referert i «Stortingstidende» (1993-1994) s. 2348-2418. Hentet 8. april 2015 fra

https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1993-94&paid=8&wid=a&psid=DIVL13&pgid=a_0576&vt=a&did=DIVL157

Stortingsdebatt vedr. «Justiskomiteens innstilling om forslag fra stortingsrepresentantene Magnhild Meltveit Kleppa, Lisbeth Holand, Solveig Sollie, Lars Sponheim og Erling Folkvord om opphold på humanitært grunnlag for barnefamilier og barn under 18 år (Innst. S. nr. 158, jf. Dokument nr. 8: 45)», avholdt 8. juni 1994. Referert i «Stortingstidende» (1993-1994), s. 4053-4070). Hentet 14. april 2018 fra

https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1993-94&paid=8&wid=a&psid=DIVL13&pgid=a_0576&vt=a&did=DIVL157

Stortingsdebatt vedr. «Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Vegar Solhjell og Karin Andersen om å ta imot flere syriske flyktninger (Innst. 224 S (2013–2014), jf. Dokument 8:43 S (2013–2014))», avholdt 10. juni 2014. Referert i «Stortingstidende» (2013-2014), s. 3036-3042. Hentet 10. februar 2018 fra

<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/referater/stortinget/2013-2014/s140610.pdf>

Stortingsdebatt vedr. «Innstilling fra finanskomiteen om endringer i statsbudsjettet 2014 (endring av den differensierte arbeidsgiveravgiften og kompenserende tiltak) (Innst. 311 S (2013–2014), jf. Prop. 118 S (2013–2014)), avholdt 20. juni 2014. Referert i «Stortingstidende» (2013-2014), s. 3724-3773. Hentet 10. februar 2018 fra <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/referater/stortinget/2013-2014/s140620-ny-des-2014.pdf>

Stortingsdebatt vedr. «Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om bevilgninger på statsbudsjettet for 2015 vedkommende Utenriksdepartementet mv. (rammeområde 4) og Forsvarsdepartementet mv. (rammeområde 8) (Innst. 7 S (2014–2015), jf. Prop. 1 S (2014–2015) og Prop. 1 S Tillegg 2 (2014–2015))», «Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om endringer i statsbudsjettet 2014 under Forsvarsdepartementet (Innst. 93 S (2014–2015), jf. Prop. 22 S (2014–2015))» og «Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om endringer i statsbudsjettet 2014 under Utanriksdepartementet (Innst. 94 S (2014–2015), jf. Prop. 30 S (2014–2015))», avholdt 9. desember 2014. Referert i «Stortingstidende» (2014-2015), s. 1047-1153. Hentet 11. februar 2018 fra <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/referater/stortinget/2014-2015/s141209.pdf>

Stortingsdebatt vedr. «Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen og Audun Lysbakken om at Norge tar imot de 123 syriske flyktningene som regjeringen sa nei til med henvisning til kommunenes kapasitet (Innst. 121 S (2014–2015), jf. Dokument 8:18 S (2014–2015))», avholdt 15. desember 2014. Referert i «Stortingstidende» (2014-2015), s. 1490-1498. Hentet 11. februar 2018 fra <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/referater/stortinget/2014-2015/s141215.pdf>

Stortingsdebatt vedr. «Redegjørelse av statsministeren om situasjonen i Middelhavet og om den humanitære krisen i Syria og Irak», avholdt 30. april 2015. Referert i «Stortingstidende» (2014-2015), s. 3004-3009. Hentet 11. februar 2018 fra <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/referater/stortinget/2014-2015/s150430-ny.pdf>

Stortingsdebatt vedr. «Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Henriksen, Anniken Huitfeldt, Stine Renate Håheim, Helga Pedersen og Eirik Sivertsen om at Norge må bidra mer for å avhjelpe flyktningssituasjonen i Middelhavet (Innst. 358 S (2014–2015), jf. Dokument 8:79 S (2014–2015))», avholdt 18. juni 2015. Referert i «Stortingstidende» (2014-2015), s. 4577-4582.

Hentet 17. februar 2018 fra

<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/referater/stortinget/2014-2015/s150618.pdf>

Stortingsdebatt vedr. «Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Bård Vegar Solhjell og Karin Andersen om å ta imot flere syriske flyktninger (Innst. 398 S (2014–2015), jf. Dokument 8:95 S (2014–2015))», «Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jonas Gahr Støre, Trond Helleland, Knut Arild Hareide, Marit Arnstad, Ola Elvestuen og Rasmus Hansson om økt norsk innsats i forbindelse med den humanitære krisen i Syria og nærområdene (Dokument 8:135 S (2014–2015))» og «Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mazyar Keshvari og Christian Tybring-Gjedde om folkeavstemning om mottak av syriske flyktninger og en økning av hjelpen i nærområdene med én mrd. kroner (Dokument 8:136 S (2014–2015))», avholdt 19. juni 2015. Referert i «Stortingstidende» (2014-2015), s. 4670-4704. Hentet 17. februar 2018 fra

<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/referater/stortinget/2014-2015/s150619.pdf>

Stortingsdebatt vedr. «Hans Majestet Kongens tale til det 160. storting ved dets åpning og melding om Noregs rikes tilstand og styring (trontaledebatt)», avholdt 5. og 6. oktober 2015. Referert i «Stortingstidende» (2015-2016), s. 15-112. Hentet 17. februar 2018 fra

<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/referater/stortinget/2015-2016/s151005.pdf> og

<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/referater/stortinget/2015-2016/s151006.pdf>

Stortingsdebatt vedr. «Redegjørelse av statsministeren om migrasjon/flyktningsituasjon rundt Middelhavet og i Europa», avholdt 13. oktober 2018. Referert i «Stortingstidende» (2015-2016), s. 169-174. Hentet 18. februar 2018 fra

<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/referater/stortinget/2015-2016/s151013.pdf>

Stortingsdebatt vedr. «Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om endringer i statsbudsjettet for 2015 under Justis- og beredskapsdepartementet mv. (tilleggsbevilgning som følge av økning i antallet asylsøkere til Norge) (Innst. 20 S (2015–2016), jf. Prop. 152 S (2014–2015))», avholdt 13. oktober 2018. referert i «Stortingstidende» (2015-2016), s. 174-192. Hentet 3. mars 2018 fra

<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/referater/stortinget/2015-2016/s151013.pdf>

Stortingsdebatt vedr. «Endringer i utlendingsloven (innstramninger)», avholdt 16. november 2015. Referert i «Stortingstidende» (2015-2016), s. 456-479. Hentet 3. mars fra

<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/referater/stortinget/2015-2016/s151116.pdf>

Stortingsdebatt vedr. «Finansministerens redegjørelse om regjeringens forslag til statsbudsjett og om nasjonalbudsjettet for 2016» og «Innstilling fra finanskomiteen om nasjonalbudsjettet 2016 og forslaget til statsbudsjett for 2016 (Innst. 2 S (2015–2016), jf. Meld. St. 1 (2015–2016), Prop. 1 S (2015–2016), Prop. 1 S Tillegg 1 (2015–2016) og Prop. 1 S Tillegg 2 (2015–2016))», avholdt 3. desember 2015. Referert i «Stortingstidende» (2015-2016), s. 701-787. Hentet 3. mars 2018 fra

<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/referater/stortinget/2015-2016/s151203.pdf>

Stortingsdebatt vedr. «Innstilling frå kommunal- og forvaltningskomiteen om løyvingar på statsbudsjettet for 2016 vedrørande kapittel under Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Finansdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet (rammeområda 1, 6 og 18) (Innst. 16 S (2015–2016), jf. Prop. 1 S (2015–2016) og Prop. 1 S Tillegg 1 (2015–2016))», avholdt 12. desember 2015. Referert i «Stortingstidende» (2015-2016), s. 1174-1230. Hentet 4. mars 2018 fra

<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/referater/stortinget/2015-2016/s151212.pdf>

Stortingsdebatt vedr. «Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Marit Arnstad, Heidi Greni og Trygve Slagsvold Vedum om strakstiltak for å håndtere den sterkt økende asyltilstrømmingen ved grensekontrollstedet Storskog (Innst. 136 S (2015–2016), jf. Dokument 8:14 S (2015–2016))», avholdt 17. desember 2015. Referert i «Stortingstidende» (2015-2016), s. 1539-1553. Hentet 4. mars 2018 fra

<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/referater/stortinget/2015-2016/s151217.pdf>